

จุลสาร

หอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์

ฉบับที่ 9 (มิถุนายน 2548 - พฤษภาคม 2549)
Thammasat University Archives Bulletin No.9 (June 2005-May 2006)

ประวัติศาสตร์ และความทรงจำ

๑ | ทบทวนวิชาการ

สุภาชิตแอฟริกันกล่าวไว้ว่า “เมื่อผู้อาวุโสคนหนึ่งตายไป ก็เปรียบเหมือนห้องสมุดได้มอดไหม้ไปด้วยเช่นกัน” ประสบการณ์ชีวิตของผู้คนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลาที่เขายังมีลมหายใจ คนแต่ละคนได้ผ่านพบเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายในชีวิต สิ่งเหล่านี้ได้ปรุงแต่ง ปรับเปลี่ยน ต่อรอง และสร้างทัศนคติใหม่ ๆ ให้กับชีวิตของเขาเหล่านั้น เมื่อใดที่เพื่อนมนุษย์ได้หันมาใส่ใจกับชุดของประสบการณ์และความทรงจำของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ย่อมถือเป็นวาระสำคัญที่เราจะมีโอกาสได้ก้าวพ้นจากตัวตน ความยึดมั่นถือมั่น ย่อมเป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ความสำเร็จและความผิดพลาดของคน ๆ หนึ่งในฐานะสมาชิกของสังคม และประสบการณ์/ความทรงจำของบุคคลยังสามารถสะท้อนภาพของสังคมโดยรวมและเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไปด้วยเช่นกัน

อนุสติจากอดีตพึงเตือนให้มนุษย์ไม่ก้าวไปสู่ความผิดพลาดที่เคยคนทำงานทางวัฒนธรรมจึงสร้างกิจกรรมที่พยายามทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้คนได้เรียนรู้ในความแตกต่าง ด้วยเวลา-สถานที่ที่ต่างออกไป ด้วยวัฒนธรรม-ชนชาติต่างออกไป ด้วยระบบคิด-ความเข้าใจต่อโลกที่ต่างออกไป พิพิธภัณฑสถานเป็นอีกวิถีทางหนึ่ง ที่สร้างไปตามรอยทางดังกล่าว “ความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส” เปิดให้เห็นเวลาอันไกลออกไปจากปัจจุบัน และเป็นเวลาที่มีใช้การบันทึกไว้บนเอกสารทางประวัติศาสตร์เพียงเท่านั้น วัตถุ ข้าวของ และวิถีชีวิต ที่ปรากฏในสังคมโปรตุเกสในอดีตและปัจจุบัน กลายเป็นกระจกเทียบเคียงให้เราเข้าใจในความเป็นไทย (ความเป็นเรา)

เวลาได้เคลื่อนย้ายเข้ามาใกล้ปัจจุบันกาลยิ่งขึ้น “คนเล็ก ๆ ในเสื้อประวัติศาสตร์” พยายามที่จะเรียกร้องให้เราหันหน้ามามองประวัติศาสตร์ที่กำลังจะสูญหายไป ความทรงจำของคนเล็ก ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญหนึ่ง

ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย กำลังสืบคลานเข้ามาสู่พื้นที่ของอดีต อดีตที่เคยมีเพียง “คนสำคัญ” ที่ทำหน้าที่เป็นประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นประวัติศาสตร์เพียงบางด้านเท่านั้น เช่นเดียวกับ “เอกสารสนทน. ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ : เรื่องราวของขบวนการนักศึกษาร่วมสมัย” ที่ไม่ควรถูกมองข้าม หากเราต้องการทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย เพราะเอกสารเหล่านี้ได้บันทึกความคิดและความรู้สึกของผู้ที่ร่วมในเหตุการณ์ และความทรงจำเหล่านี้ก็ไม่ควรจะถูกขจัดไปจากความทรงจำของสังคม ด้วยเหตุนี้ “ความทรงจำต้อง *จัดแสดง*” จึงทำหน้าที่เป็นตัวอย่าง มิใช่แบบอย่าง ให้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนอเรื่องราวที่จับต้องไม่ได้หรือความทรงจำไปสู่สาธารณชน การบอกเล่าผ่านสื่อสมัยใหม่จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการเชื่อมต่อประวัติศาสตร์กับคนร่วมสมัย และให้ความทรงจำได้เข้าครองเรื่องราวร่วมสมัยที่นับวันจะมีแต่ความพรั่นเลือนลงไป

หากเราไม่ยอมให้อดีตจากไปอย่างง่ายดาย งานเสวนาเรื่อง “พิพิธภัณฑสถานการเมืองไทยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” เป็นความพยายามหนึ่งของการกระตุ้นเตือนสังคมต่อสิ่งที่ผ่านพ้นแต่ไม่ผ่านเลยไป เช่นเดียวกับ “บทบาทของยูเนสโกกับการคืนวัตถุทางวัฒนธรรม” ที่ตอกย้ำกับความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม มรดกซึ่งครั้งหนึ่งไม่ได้รับความใส่ใจ แต่เมื่อใดก็ตามที่เรารู้สึกถึงความสูญเสียนั้น เราจะนำเอา*ความทรงจำร่วมของสังคม* กลับมาสู่มาตุภูมิได้อย่างไร

ท้ายเล่มของประวัติศาสตร์และความทรงจำปิดผนึกด้วยการวิเคราะห์ตรรกะงานพิพิธภัณฑสถานในบ้านเราและในประเทศเพื่อนบ้าน “พิพิธภัณฑสถานไทยกับการไล่ตามความฝัน” ตรวจสอบสถานการณ์และความฝันของพิพิธภัณฑสถานไทยในปัจจุบัน บัจจัยใดบ้างที่จะทำให้พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม และจะทำให้ลูกหลานเราหรือแม้กระทั่งตัวเราเข้าไปใช้สถานที่แห่งนี้ จากนั้น การชำเลื่องมองและทำความเข้าใจงานพิพิธภัณฑสถานของเพื่อนบ้านอย่างประเทศสิงคโปร์ใน “มรดกสนทนา: เวลา พื้นที่ และจินตนาการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิงคโปร์” คงทำให้ต้องย้อนมาตั้งคำถามว่า พิพิธภัณฑสถานไทยในอีกหลายทศวรรษข้างหน้าจะก้าวไปในทิศทางใด แล้วเราจะทำอะไรให้ประวัติศาสตร์และความทรงจำสร้างคุณภาพการต่อสังคมมากกว่าจะเป็นเพียงบทเรียนของอดีตที่เรียนรู้แล้วจบลงไป คำตอบที่ได้ อาจช่วยให้พิพิธภัณฑสถานไทยก้าวพ้นจากการจมจ่อมกับสิ่งที่ผ่านเลย และสร้างทางเชื่อมของอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่ดำเนินต่อไปด้วยกันเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส

ยังมีหลักฐานรอการค้นคว้าอีกมาก

ไปหลง ศรีภนภ

ความนำ

หากจะข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับชาวตะวันตกรุ่นแรก ๆ คือ ชาวกรีก อาหรับและอินเดีย ที่เคยเดินทางเข้ามาถึงบริเวณที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้ไว้ก่อน ชาติตะวันตกที่เราเรียกว่า *ฝรั่ง* ชาติแรก ที่เข้ามาแต่เมื่อต้นกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ก็คือ *ชาวโปรตุเกส* และการเรียกชาวยุโรปว่า *ฝรั่ง* ก็สันนิษฐานว่า ชาวยุหราน่าจะเรียกตามพ่อค้าแขกที่มาอยู่กรุงศรีอยุธยาอยู่ก่อน แล้ว เพราะแขกเปอร์เซีย เรียกชาวยุโรปว่า *เฟรังจี* (Farangi) และ ภายหลังคนไทยยังแยกแยะเรียก *ฝรั่งโปรตุเกส* ตามความคุ้นเคย ด้วยสำเนียงแบบไทย ๆ ว่า *ฝรั่งพุทธเกต* ซึ่งพบว่าเรียกมาจนถึงสมัย รัชกาลที่ 5

ด้วยเหตุที่ชาวโปรตุเกสเป็นฝรั่งชาติแรกที่เข้ามาถึงเมืองไทยและอยู่ยงยืนนานอยู่ ร่วมกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนเสียกรุง ย้ายราชธานีมาอยู่กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ในประวัติศาสตร์ระหว่างคนไทยและชาวโปรตุเกส ย่อมจะมีสาระให้ศึกษาได้มาก

ตามหาหลักฐานจากสมณัติฐาน

ในโอกาสที่ไทยและโปรตุเกสจะมีการเฉลิมฉลองความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ครบ 500 ปี ใน พ.ศ. 2554 อีกครั้งหลังจากได้เคยฉลองครบ 470 ปี ใน พ.ศ. 2524 มาครั้ง หนึ่งแล้วในฐานะราชทูตมาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อ ค.ศ. 1511 ตรงกับ พ.ศ. 2054 และส่ง Duarte Coelho มาทำสัญญาทางไมตรีและการค้าใน ค.ศ. 1517 (พ.ศ. 2060) ขณะนั้น

ได้มีสถาบันการศึกษาและหน่วยราชการได้เริ่มนำร่องศึกษาหลักฐานความสัมพันธ์ด้วยมุมมองใหม่ๆ และขอบเขตของความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น ที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อยเป็นต้นว่า การสัมมนาพิเศษเรื่อง “Five Centuries Relations between Thailand and Portugal” ที่ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสถานทูตโปรตุเกสประจำประเทศไทยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เป็นต้น

ในส่วนของกรมศิลปากรซึ่งได้ขุดค้นขุดแต่งหมู่บ้านโปรตุเกส พบซากโบสถ์เก่าและโครงกระดูกที่ฝังไว้ใกล้กันจำนวนมาก ก็มีโครงการที่จะสานต่อการทำงานด้านโบราณคดีและด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม โดยในปี 2547 - 2548 ได้ทบทวนศึกษาความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมให้รอบด้านขึ้น ซึ่งเป็นที่มาของเรื่องที่จะเขียนสู่ผู้อ่านครั้งนี้

สำรวจข้อมูลที่โปรตุเกส

จากโครงเรื่องและประเด็นที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ ตามข้อมูลความรู้ความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างไทยโปรตุเกส ได้แก่การถ่ายทอดเทคโนโลยีการสร้างป้อมค่ายที่เข้ามาพร้อมกับสินค้า ปืนใหญ่ รวมทั้งวิธีการใช้และยุทธวิธี การเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และการผสมผสานทางวัฒนธรรม อาหารการกิน และการหยิบยืมทางภาษา เพราะภาษาโปรตุเกสได้เป็นภาษากลางที่ชาติตะวันตกใช้ติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น

หลังจากคณะผู้ทำงานวิจัยรวบรวมข้อมูลทางด้านฝ่ายไทยทั้งหลักฐานเอกสาร หลักฐานคำบอกเล่าของคนไทยเชื้อสายโปรตุเกส ฯลฯ ได้พอสมควรแล้ว ก็ได้เดินทาง

ไปสำรวจข้อมูลที่ประเทศโปรตุเกสในระยะเวลาสั้นๆ โดยประสานขอความร่วมมือกับสถานทูตโปรตุเกสประจำประเทศไทย แจ้งประเด็นและสถานที่ที่คาดว่าจะมีข้อมูลมาอธิบายสิ่งที่ยังขาดอยู่เป็นต้นว่า

พิพิธภัณฑ์ทางการทหาร เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะป้อมค่ายและอาวุธปืนใหญ่ที่ส่งมายังกรุงศรีอยุธยา (รวมทั้งในกองทัพพม่าของกรุงหงสาวดีด้วย)

โบสถ์โปรตุเกส เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรมในคริสต์ศาสนากับโบราณสถาน โบสถ์ของชาวคริสต์ในกรุงศรีอยุธยาและโบสถ์ที่ยังมีอยู่ในกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ

อาหารและขนมหวาน เป็นการติดตามไปดูอาหารและขนมหวานโดยเฉพาะขนมหวานไทยหลายชนิดที่เชื่อว่ามีต้นตำรับจากโปรตุเกส

พิพิธภัณฑ์การเดินเรือ เพื่อพิจารณาแบบอย่างเรือซึ่งพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาระบุว่าได้มีการแปลงเรือแซ เป็น *เรือชัย* และเรือสี่ระยะสัตว์ต่าง ๆ โดยนำอาวุธปืนใหญ่บรรจุไว้ที่หัวเรือ ว่ามีความสัมพันธ์กับแบบเรือในอดีตโปรตุเกสหรือไม่

หอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติ เพื่อสอบค้นเอกสาร เช่น พระราชสาส์นและเอกสารต่าง ๆ จากกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งส่งไปเจริญสัมพันธไมตรีกับโปรตุเกสผ่านผู้สำเร็จราชการที่เมืองกัว ในอินเดียปัจจุบันและข้าหลวงประจำเมืองมาเก๊า นั้น เก็บรักษาไว้อย่างไรและเก็บไว้ที่ใดเป็นต้น

พบอะไรในโปรตุเกส

ต้องยอมรับว่าผู้ที่ศึกษาเบื้องต้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโปรตุเกสในอดีต คือ ชาวโปรตุเกส เช่น งานเขียนเรื่อง *Relações Dos Portugueses Com O Sião* ของ Moyor Jacinto José Do Naccimento Movar เป็นข้อมูลพื้นฐาน ทำให้เราได้ทราบข้อมูลที่บันทึกโดยชาวโปรตุเกส ซึ่งมีหลักฐานเอกสารเป็นภาษาโปรตุเกสครบถ้วนมากกว่าฝ่ายไทย โดยเฉพาะรายงานหรือบันทึกของมิชชันนารีที่เข้าเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยานั้น เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางการวิจัยมากเพราะเรื่องราวเหล่านี้แทบจะไม่มีปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา งานเขียนข้างต้นนี้เป็นแนวทางบอกให้รู้ว่ามิ

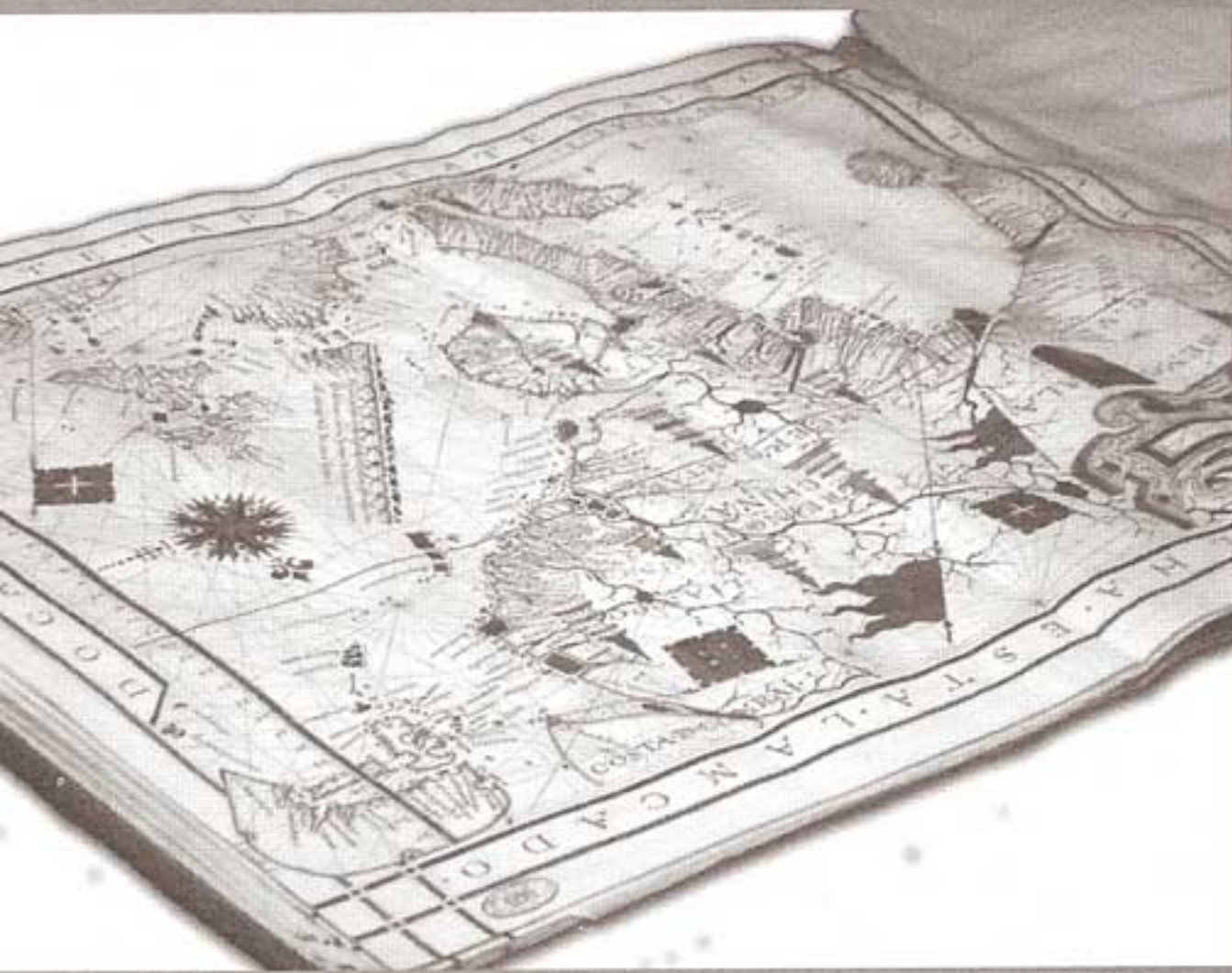
เอกสารการติดต่อระหว่างกันมากพอสมควรระหว่างไทยกับโปรตุเกส แต่ผู้ที่ศึกษาจำเป็นต้องอ่านและเข้าใจภาษาโปรตุเกสได้อย่างดีด้วย และเป็นเรื่องน่ายินดีที่งานเขียนนี้ได้แปลเป็นภาษาไทยแล้ว อย่างไรก็ตามการได้เห็นเอกสารชิ้นต้นในหอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติที่ลิสบอนที่เป็นเพียงเอกสารส่วนหนึ่งนอกเหนือจากที่ยังจัดเก็บรักษาอยู่ที่เมืองกัวและมาเก๊า ก็เป็นความรู้สึกตื่นตาตื่นใจพอสมควร

เอกสารชิ้นต้น ที่เจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติโปรตุเกสจัดเตรียมไว้ให้ชม มีทั้งเอกสารชิ้นต้นที่เป็นตัวเขียนและที่พิมพ์เผยแพร่ ส่วนใหญ่เป็นรายงานของคณะมิชชันนารีโปรตุเกสที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในกรุงศรีอยุธยา ส่วนพระราชสาส์นที่พระเจ้ากรุงสยามให้ราชทูตอัญเชิญผ่านทางผู้สำเร็จราชการที่เมืองกัว ซึ่งน่าจะมีตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 นั้นได้รับคำตอบว่าอาจจะเคยเก็บในหอเอกสารที่เกี่ยวกับอินเดียที่เสียหายไปเมื่อครั้งแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ คงได้เห็นแต่เอกสารสนธิสัญญาหอการค้ากับโปรตุเกสรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เก็บไว้ในสภาพดีมาก ส่วน

รายงานของมิชชันนารีที่เดินทางมาประจำในกรุงศรีอยุธยา ก็ยังคงเก็บรักษาไว้ แต่ยังไม่ได้จัดทำสังเขปเรื่องสำหรับการค้นคว้าบริการ หากแต่มีโครงการจะทำในเวลาไม่นาน นักช่างหน้าจึงเป็นที่หวังได้ว่า ในอนาคตจะมีนักวิชาการไทยศึกษาถ่ายทอดข้อมูลโปรตุเกสเหล่านี้ แจกเช่นที่เราได้ ข้อมูลจากเอกสารฝรั่งเศสและฮอลันดา เพราะขณะนี้ มีนักศึกษาไทยที่ศึกษาภาษาโปรตุเกสเพิ่มมากขึ้นและ

ปืน ล้อราชรถ และเรือพระราชพิธี

จากข้อมูลพื้นฐานที่ว่ากรุงศรีอยุธยาสั่งปืนใหญ่ของโปรตุเกสมาใช้ และในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงขอรับความช่วยเหลือ ให้ผู้สำเร็จราชการโปรตุเกสที่เมืองกัว จัดปืนคาบศิลาให้เพื่อใช้ในราชการทัพ คณะผู้วิจัยจึงขอดูเกี่ยว

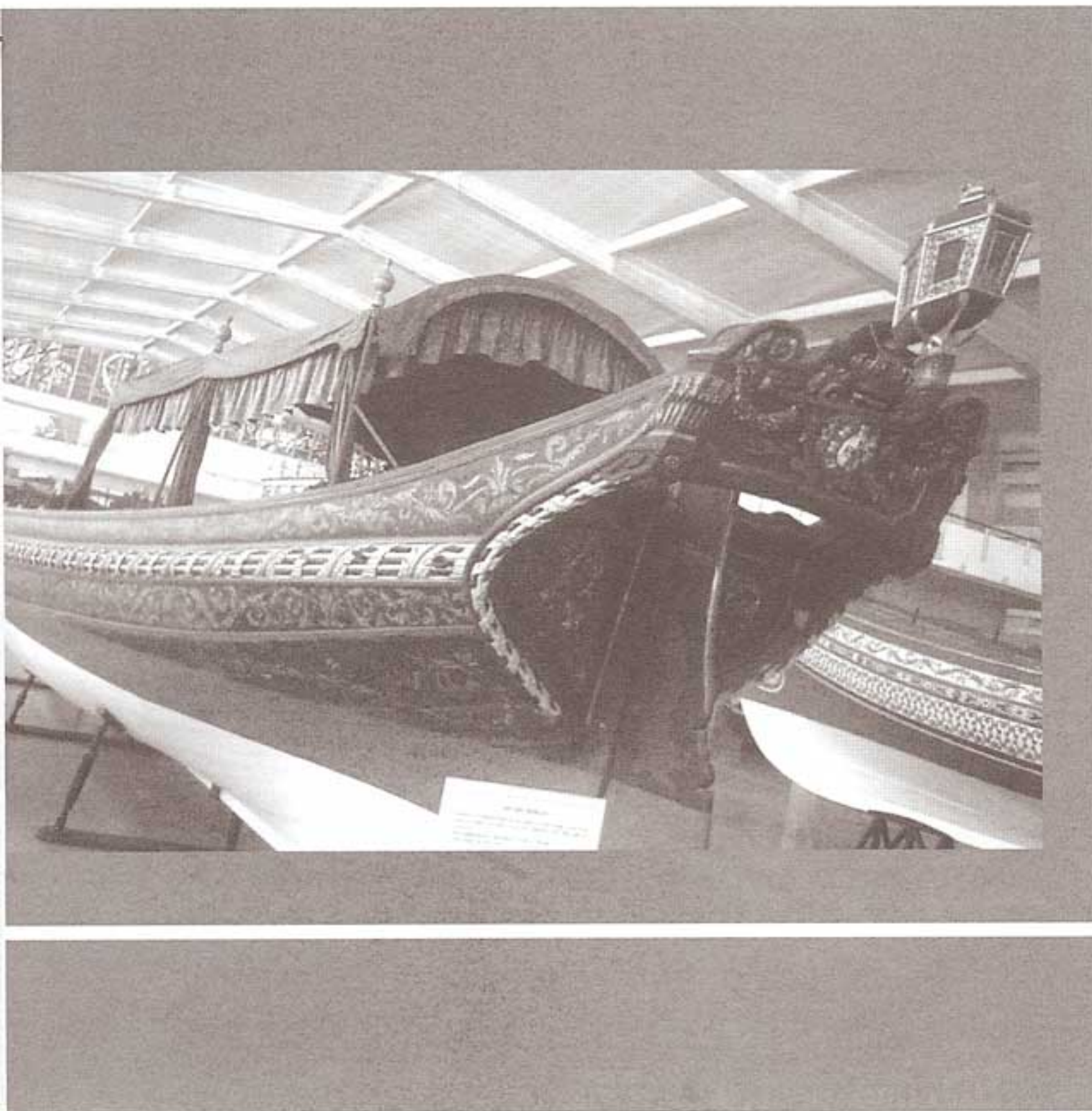

โปรตุเกสก็มีสถาบันที่ส่งเสริมให้ชาวต่างชาติเรียนภาษาโปรตุเกสอย่างจริงจังด้วย

สรุปความก็คือ มีเอกสารประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกสจำนวนมาก แต่ขณะนี้ก็ศึกษาผ่านงานเขียนของชาวโปรตุเกสไว้ก่อนที่เราจะศึกษาเองยังต้องรอ

กับปืนทั้งหลายที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานทหาร (Military Museum) ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นนายทหารผู้ใหญ่ได้นำชมปืนใหญ่ ที่โปรตุเกสผลิตนับแต่แรกเริ่มและพัฒนา (สินค้า) อาวุธนี้แข่งขันกับฮอลันดาและอังกฤษ ก็เป็นอันว่าได้เห็นแบบอย่างปืนที่ตรงกับระยะเวลาที่น่าจะนำมาใช้ในเมืองไทย แต่ที่น่าสังเกต (ต้องขบอกว่าเป็นข้อสันนิษฐานของผู้เขียนบทความนี้เท่านั้น) ก็คือ วงล้อขนาดใหญ่ที่ใช้เป็นเครื่องจักรบรรทุก เครื่องก่อสร้างขนาดใหญ่

และหนัก เช่น เสาอาคารหรือป็นใหญ่ขนาดมหึมาไปลงเรือ
ดูด้วยตาถ้าไม่บอกว่าใช้สำหรับทำอะไรก็เหมือนกับวงล้อ
ราชรถ พระราชยานในการอัญเชิญพระโกศสู่พระเมรุมาศ
และยิ่งเมื่อเจ้าหน้าที่อธิบายวิธีการใช้คือ มีผู้ชักจุดหน้าหลัง
ก็แทบจะปลงใจเชื่อว่า นายทหารโปรตุเกสซึ่งตามประวัติที่
ได้เข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงในกองทัพสยาม นอก
จากอำนาจการสร้างป้อมรายล้อมเป็นระยะรอบกำแพง
เมืองแล้ว อาจจะได้รับมอบหมายให้พัฒนาราชรถ ที่สง่า

งามให้เคลื่อนไปด้วย เทคโนโลยีการใช้เครื่องจักรกล *ว-*
ล้อ ด้วยก็ได้ และเมื่อคิดต่อไปถึงคำว่า *เกริน* ซึ่งเป็นเครื่อง
กลที่ไขหมุนด้วยมือเพื่ออัญเชิญพระโกศขึ้นสู่ราชรถมีเสียง
ใกล้เคียงกับ crane ในภาษาอังกฤษและ grou ในภาษา
โปรตุเกส ซึ่งหมายถึงอุปกรณ์ยกของให้ลอยขึ้น รวมทั้ง
ทหารอาสาต่างชาติที่เดินนำ เดินเคียง และเดินตามอยู่ใน
กระบวนเสด็จพยุหยาตรา ก็ชวนให้จินตนาการไปไกลว่า

วงล้อที่เห็นน่าจะมีความสัมพันธ์กับล้อราชรถแต่ครั้งกรุง-
ศรีอยุธยาและได้เป็นแบบไว้จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ก็เป็น
ได้ เพราะทุกวันนี้เมื่อมีการข่อมบูรณะราชรถในส่วนที่เป็น
กลไกต่าง ๆ ก็ยังเป็นหน้าที่ของทหารเช่นเดิม

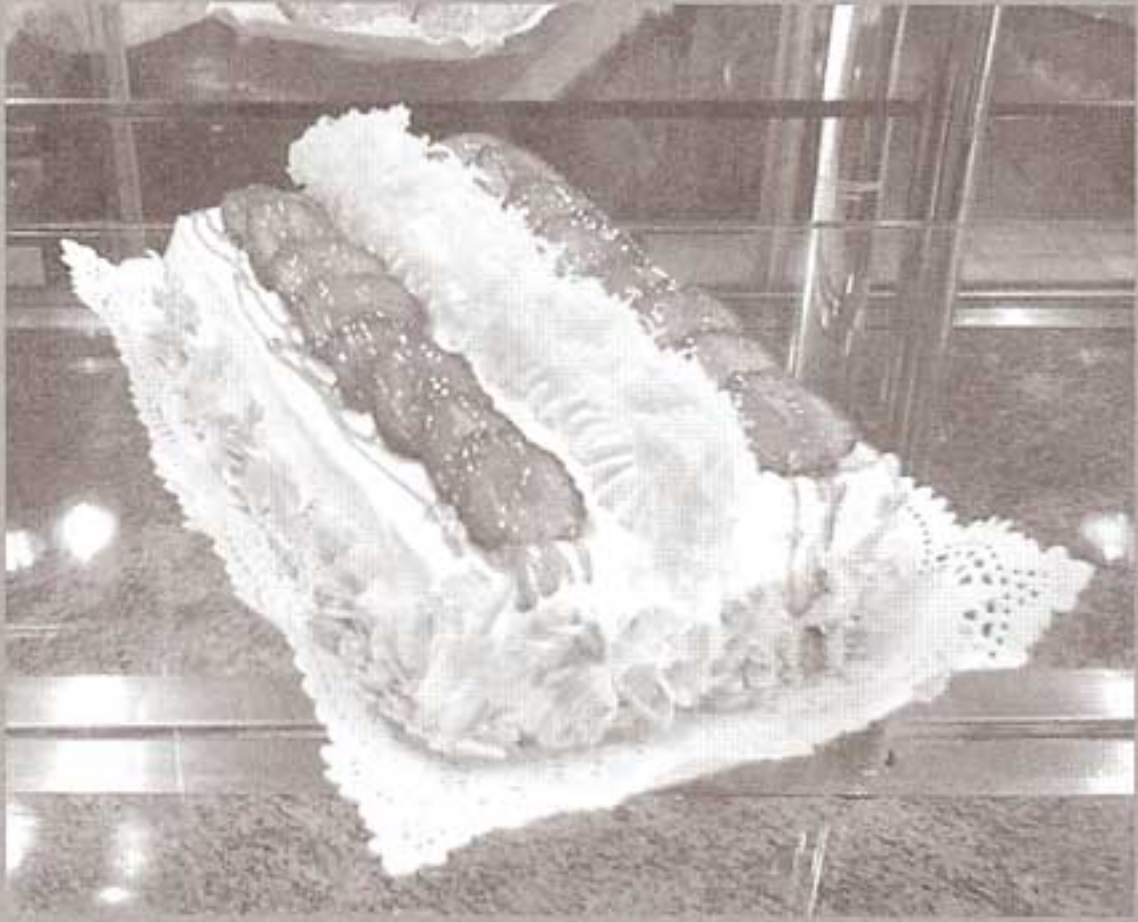
เรือพระราชพิธี ในพิพิธภัณฑ์ที่เรียกว่า *Marine*
Museum นอกจากจัดแสดงเรื่องราววิวัฒนาการการเดิน
เรือไปค้นพบดินแดนต่าง ๆ และการติดต่อสัมพันธ์กับ

นานาชาติและรูปแบบของเรือชนิดต่าง ๆ แล้ว
ที่สะดุดตาและกระตือรือร้นใจคือ เรือพระที่นั่งของโปรตุเกส
ช่างคล้ายคลึงกับเรือพระราชพิธีของไทย จะต่างก็แต่
ลวดลายรูปสัตว์โหลนเรือที่ของโปรตุเกส เป็นสัตว์ใน
เทพนิยายของเขาและของไทยเป็นรูปสัตว์พาหนะของ
พระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และตัวละครใน
เรื่องรามเกียรติ์ โดยเฉพาะเรือที่มีช่องใส่ปืนใหญ่ให้
ปากกระบอกปืนโผล่จากปากสัตว์นั้น เรียกได้ว่า เป็น
แบบเดียวกันทีเดียว ก็ขอชักชวนให้ชมภาพและไปดู
ของจริงกับตาเป็นดีที่สุด

ขนมหวานตำรับ ท้าวทองกิมม่า

เล่าขานกันสืบมาว่า ขนมหวานไทยหลาย
ชนิดมีต้นตำรับจากขนมของโปรตุเกสโดยเฉพาะขนม
หวานที่มีส่วนผสมของไข่แดงและน้ำเชื่อมคือ ฝอยทอง
ทองหยิบ ทองหยอด ว่า เป็นตำรับท้าวทองกิมม่า ชื่อ
ตัวว่า D. Cuiomar de Pina สตรีลูกครึ่งญี่ปุ่น โปรตุเกส
ได้เป็นภรรยาของคอนสแตนติน ฟอลคอน โปรตุเกสเรียก
ว่า Constantino Falcão หลักฐานโปรตุเกสว่า เป็นนาง
สนองพระโอษฐ์พระราชธิดาสมเด็จพระนารายณ์คือ กรม-
หลวงโยธาเทพด้วย

ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน มีตำแหน่ง
ท้าวนางในกำกับท้าวอินสุริยาชื่อว่า *วิเศษ* คือ รับผิดชอบ
เกี่ยวกับเครื่องเสวยคาวหวานและเครื่องพระศรี คือ หมาก
ประกอบด้วย

ท้าวเทพกษัตรี ของควา ท้าวทองพิศ ของหวาน และท้าวทองกิบม้า ทั้ง 3 ตำแหน่งนี้เรียกว่า วิเศษกลาง ส่วน ท้าวยอดมณฑล ท้าวอินถ์ยา และ ท้าวมังศรี เรียกว่า วิเศษคนดา

เรื่องของหวานตำรับของโปรตุเกสซึ่งท้าวทองกิบม้าและของชาวโปรตุเกสที่เข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทยแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นเรื่องที่มีเหตุผล เพราะปัจจุบันยังมีขนมมากมายหลายชนิดที่ทำจากส่วนผสม แป้งสาลี ไข่ น้ำตาล พบว่าเหมือนกับขนมหวานของชาวโปรตุเกสทั้งรูปแบบและรสชาติ รวมทั้งยังน่าที่จะได้เทียบกับขนมที่เมืองแก้ว มะละกา มาเก๊า และญี่ปุ่น ซึ่งดินแดนเหล่านี้โปรตุเกสเคยเข้าไปปกครองอยู่เป็นเวลานาน

เรื่องราวของวัฒนธรรมด้านอาหารการกินโดยเฉพาะขนมหวานตำรับโปรตุเกสนี้ต้องยกเป็นเรื่องศึกษาเฉพาะอีกเรื่องหนึ่ง เพราะสัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรมการทำขนมในเทศกาลและงานมงคลต่าง ๆ ของไทยอีกด้วย

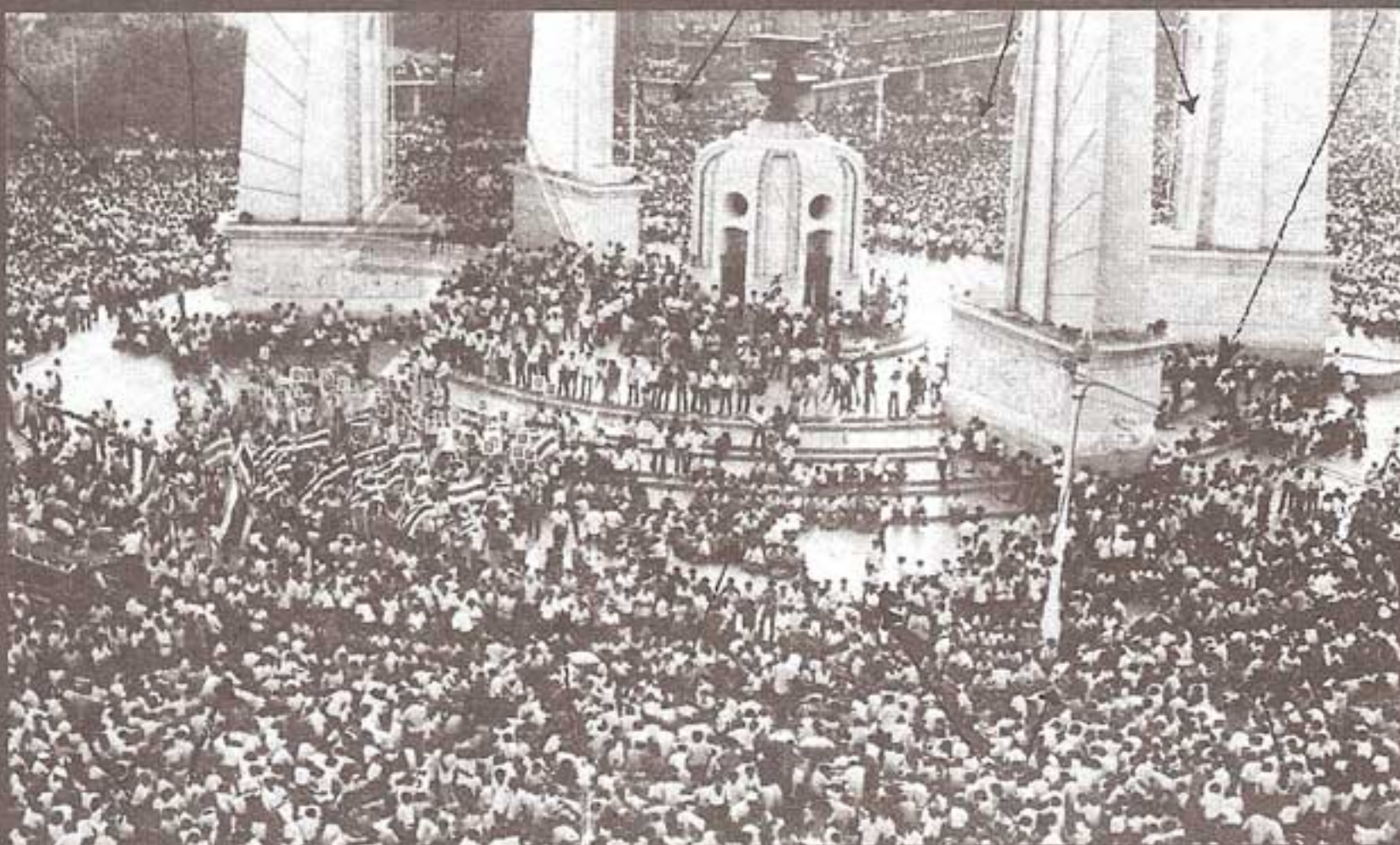
ต้องขอจบการเล่าข้อสังเกตจากการศึกษาข้อมูลความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส ไว้พอเป็นเครื่องชักชวนให้ผู้สนใจค้นคว้าต่อและถ้าจะให้ดีควรเดินทางไปชมบ้านเมืองผู้คน วัฒนธรรมที่โปรตุเกสและเมืองที่เกี่ยวข้องอย่าง มะละกา มาเก๊า และรัฐกัวในอินเดีย น่าจะได้สาระที่น่า สนใจไม่น้อย

คนเล็กๆ

ในเลี้ยวประวัติศาสตร์

วิมลชัย วินิจจะกุล

คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน? คุณคือใคร? ตอนนี้อยู่ที่ไหน?

เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์

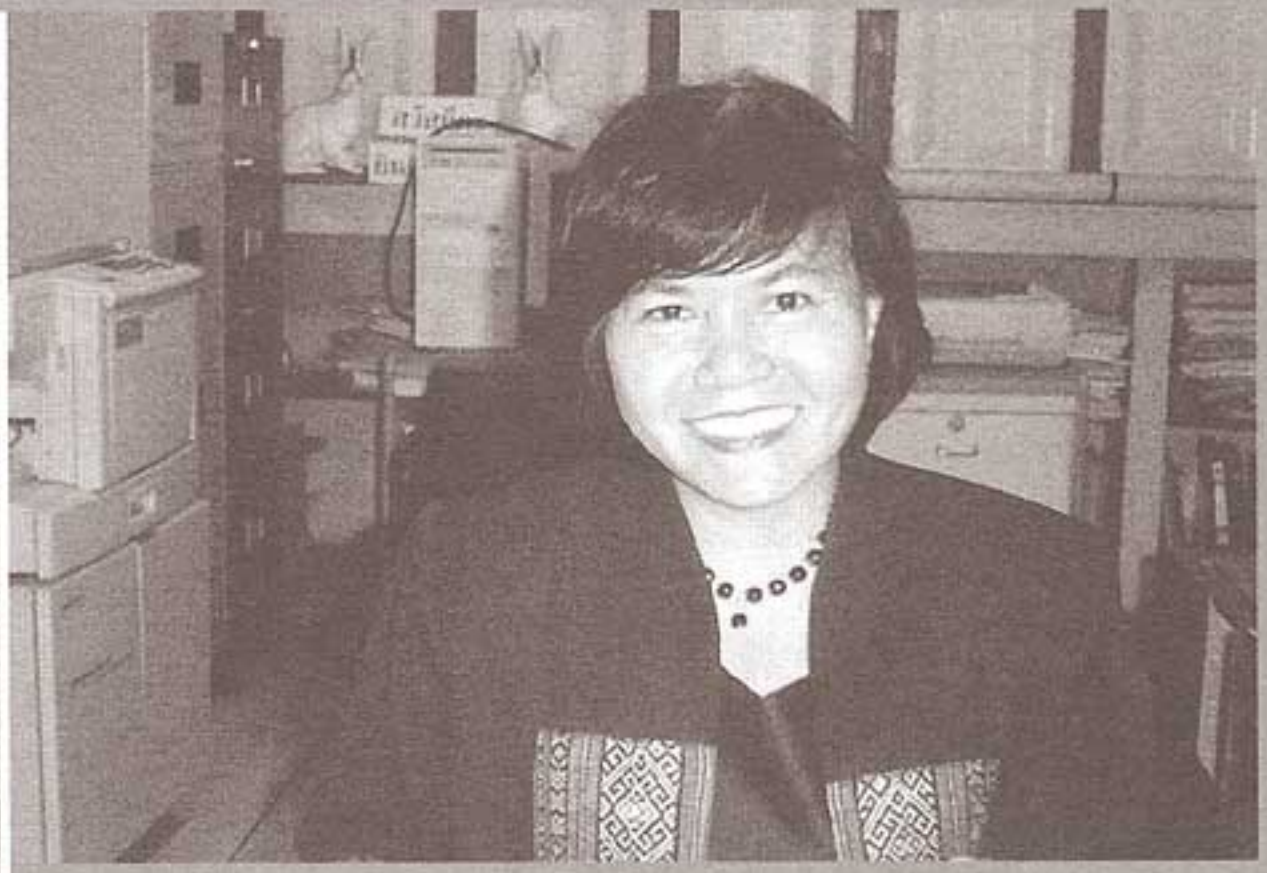
14 ตุลา 16 ถ้าไม่นับภาพการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างทหารและประชาชนแล้ว คนส่วนใหญ่คงจะนึกถึงภาพการเดินขบวนครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองประชาธิปไตยไทย

ว่ากันว่า มีนักเรียนนิสิตนักศึกษาประชาชนที่ร่วมกันเดินขบวนออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สู่ท้องถนนราชดำเนินกลาง ตั้งแต่เที่ยงวันในวันที่ 13 ตุลาคม 2516 จำนวนมากมายถึง 500,000 คน หรือประมาณ 1 ใน 6 ของประชากรกรุงเทพฯ ในขณะนั้น

ความใหญ่โตของคลื่นขบวนประชาชนที่อัดแน่นเต็มถนนราชดำเนินในด้านหนึ่งนั้น ส่งผลกระทบความรู้สึกอย่างแรงต่อผู้ที่ได้เห็น เป็นภาพที่สร้างทั้งแรงบันดาลใจและจินตนาการไม่รู้จบในกาลต่อมามีว่า บัจเจกบุคคลเมื่อรวมกันเข้าก็สามารถเปลี่ยนแปลงความเลวร้ายที่อยู่รายรอบได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ความใหญ่โตเช่นที่ว่าก็กลับกลายเป็นภาพกดทับบดบังบทบาทและเรื่องราวของคนเล็ก ๆ ธรรมดาสามัญไปเสียสิ้นเช่นกัน

เฉลิมพร ลพฤทัย (นามสกุลเดิม) (คนยืนขวามือ)
เมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษาระดับมัธยมศึกษา สมาชิกกลุ่มผู้หญิง
อัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
หนึ่งในผู้หญิงแถวหน้าสุดที่เดินนำขบวนผู้คนที่หัวแล่นคน
ออกจากรั้วธรรมศาสตร์สู่ท้องถนนราชดำเนิน
เมื่อเวลาเที่ยงของวันที่ 13 ตุลาคม 2516

เฉลิมพร วิชญนิธิ
ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานนรังดี

ในหมู่ผู้คนที่กว่า 5 แสนบนราชดำเนิน โดยไม่นับ
อีกหลายแสนทั่วประเทศ ซึ่งพร้อมใจกันลุกขึ้นทำทนาย
อำนาจเผด็จการคอมมิวนิสต์โดยถนนอม-ประภาส-ณรงค์ กระทั่ง
ลุกลามเป็นการลุกขึ้นสู้กับอาวุธสงครามด้วยมือเปล่า กลับ
หลงเหลือบุคคลให้พึงจดจำในประวัติศาสตร์ได้ไม่กี่สิบราย

แน่นอน-ไม่มีใครตั้งใจล้มคนเล็กคนน้อยเหล่านี้
หรือจงใจจดจำบุคคลที่มีบทบาทเพียงไม่กี่คน

แต่ใช่หรือไม่ว่า เป็นเพราะเหตุการณ์ 14 ตุลา 16
ประกอบกันขึ้นมาจากผู้คนมากมายเหลือคณานับจนยาก
ที่จะจดจำบุคคลที่ไม่มีความสำคัญโดดเด่นความทรงจำ
14 ตุลาจึงมีภาพการเคลื่อนไหวอันใหญ่โตของประชาชน
เป็นด้านหลัก แต่กลับไม่มีตัวตนของประชาชน “จริง ๆ”

อยู่ในความทรงจำนั้น

ถ้าหากเราลองเล่าเรื่อง 14 ตุลา ที่มีชีวิตเลือดเนื้อ
ของคนเล็ก ๆ คู่ขนานไปกับเรื่องเล่าที่ได้ฟังได้อ่านกันมา
ตลอด 31 ปีที่เน้นบทบาทของคนสำคัญไม่กี่สิบคน บางที
เราอาจพบแง่มุมตลอดจนความรู้สึกใหม่ซุกซ่อนอยู่ใน
ประวัติศาสตร์สิบสี่ตุลา เรื่องราวเหล่านี้อาจจะเป็นประวัติ-
ศาสตร์ที่มีชีวิตชีวาและจับต้องได้เข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น

ไม่ใช่สิบสี่ตุลาฉบับพระราชย์ปวดใจ ที่ยังหมกมุ่น
อยู่กับการถูกทรยศหักหลังและอาลัยอาวรณ์กับอำนาจ
ล้นฟ้าที่หลุดลอยหายไปโดยฉับพลัน หรือเป็นสิบสี่ตุลา
แบบจួយโอกาสของวีรชนคนเดือนตุลาจำนวนหนึ่ง ที่ไม่ว่า
ตนเองจะมีส่วนเข้าร่วมโดยตรงหรือเลียบเคียงอยู่ห่าง ๆ แต่

พรพิชญ์ แสงเพชร (นามสกุลเดิม)
ขณะทำสิ่งแจกใบปลิวของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
ให้กับแม่ค้าบริเวณตลาดนัดสวนหลวง
เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2516

พรพิชญ์ จุลละทรัพย์
ปัจจุบันทำธุรกิจรีสอร์ทอยู่แถวชายทะเลภาคตะวันออก
กำลังเล่าถึงวินาทีที่หลุดรอดจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
ขณะแจกใบปลิวแถวประตูน้ำ

เยาวลักษณ์ หุตะจิตต์ อดีตนักศึกษาธรรมศาสตร์
กำลังเดินแจกใบปลิวของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
ผู้หญิงที่เห็นข้างหลังคือ พรพิชญ์ แสงเพชร จากสถาบันเดียวกัน
ผู้ชายใส่แว่นในรูปคือ ปรีดี บุญซื่อ หนึ่งใน 13 กบฏรัฐธรรมนูญ
ที่ถูกตำรวจจับกุมตัวเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2516

เยาวลักษณ์ หุตะจิตต์ ในปัจจุบัน
บอกเล่าสาเหตุที่เข้าร่วมเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
จนกระทั่งยื่นเยียดเล่นแบ่งระหว่างอิสรภาพกับการถูกคุมขังว่า
"เราอยู่ในรัฐบาลตระกูลนี้มาช้านานมาก
และเราต้องการจะเปลี่ยนแปลง"

ก็สามารถใช้เหตุการณ์สิบสี่ตุลาเป็นบันไดทอดขึ้นสู่อำนาจ
และผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ในเวลาต่อมา

เนื้อหาสิบสี่ตุลาฉบับสามัญชนคนเล็กคนน้อย
จึงเป็นเรื่องราวของมนุษย์ปุถุชนที่มาจากหลากหลายความคิด
หลายความเชื่อ ซึ่งทุกคนล้วนมีความกล้าหาญ เสียสละ
ต่อสู้เพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย มิได้กระทำการลงไป
เพราะใฝ่ในอำนาจหรือมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตน

คำบอกเล่าจากความทรงจำของสามัญชนคน
ธรรมดาที่ต้องค้นหาเพิ่มเติมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
จะถูกนำมาเรียบเรียงและนำเสนอไว้ในนิทรรศการถาวร
ของพิพิธภัณฑ์ 14 ตุลา ซึ่งมูลนิธิ 14 ตุลาคาดว่าจะดำเนิน-
การจัดสร้างให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคมปีนี้ โดยการ

ปรับปรุงอาคารอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา บริเวณสี่แยกคอก-
วัว ให้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่

นับตั้งแต่มีการรณรงค์ติดตามบุคคลมาตั้งแต่
กลางเดือนสิงหาคม 2547 (เน้นไปที่บุคคลที่ปรากฏอยู่ใน
ภาพถ่ายกว่าสองร้อยรูป ซึ่งอัดสำเนามาจากแหล่งต่าง ๆ)
ปรากฏว่ามีผู้ยินดีบอกเล่าเรื่องราวจากความทรงจำเมื่อ
กว่า 3 ทศวรรษก่อนให้กับทางมูลนิธิไว้บ้างแล้ว บุคคลที่
เราพบและเรื่องราวที่พวกเขาบอกเล่าล้วนแล้วแต่มีสีสันนำ
ตื่นเต้นไม่น้อยไปกว่าเรื่องเล่าหลักที่พวกเราได้ฟังได้อ่าน
กันจนคุ้นเคยมาก่อนหน้านี้

ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงแถวหน้าผู้เดินนำขบวนนัก-
เรียนนิสิตนักศึกษาประชาชน 5 แสนคนบนถนนราชดำ-

เด็กนักเรียนช่างกลสยาม บนหลังคารถ สวมถุงพลาสติกคลุมหัว
มือถือไมโครโฟนประกาศให้ประชาชนทราบถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้น
เด็กคนนี้เป็น โอริสสา โอราวัดน์วัฒน์
ซึ่งอีกสามปีต่อมาถูกจับกุมในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
พร้อมบาดเจ็บและกระดูกสันหลังในช่องปาก
ใช้เวลาเยียวยาในคุกนานนับปี

โอริสสา โอราวัดน์วัฒน์ ปัจจุบันทำงานบริษัทรถยนต์ญี่ปุ่นยี่ห้อหนึ่ง
คนส่วนใหญ่รับรู้ว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ในคดี 6 ตุลา
แต่ไม่เคยมีใครรู้ว่าในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516
เขาได้เข้าร่วมเหตุการณ์นี้อย่างใกล้ชิดกับความเป็นความตายมากที่สุด
ในฐานะเด็กนักเรียนคนหนึ่งซึ่งทนไม่ได้ต่อการใช้อำนาจอย่างป่าเถื่อนของรัฐ

เนิน เมื่อเที่ยงวันในวันที่ 13 ตุลาคม 2516, ผู้รอดพ้นจากการถูกจับกุมระหว่างแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญในบ่ายวันที่ 6 ตุลาคม, “กลุ่มผู้ก่อการ 8 ตุลา” และบทบาทของพวกเขาในการชุมนุมที่ลานโพธิ์ ธรรมศาสตร์ รุ่งเช้าวันที่ 9 ตุลาคม, นักเรียนช่างกลที่ยึดรถกระจายเสียงตระเวนประกาศความเลวร้ายรุนแรงที่ทหารกระทำต่อประชาชนไปที่ย่านฝั่งธนบุรีในบ่ายวันที่ 14 ตุลาคม, แม่ค้าที่รวมตัวกันส่งเสบียงเลี้ยงมวลชนระหว่างชุมนุมในธรรมศาสตร์ ฯลฯ

คนเหล่านี้มีตัวมีตนจริง และยังใช้ชีวิตเยี่ยงปกติชนคนธรรมดา แต่บุคคลจำนวนไม่กี่สิบคนเพียงเท่านั้นยังไม่เพียงพอต่อการเรียบเรียงเนื้อหาให้ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์ได้อย่างสมบูรณ์รอบด้าน เพราะยังมีบุคคลที่น่าสนใจอีกจำนวนมากในพื้นที่จุดต่างๆ ของเหตุการณ์ที่เราไม่สามารถติดต่อได้ และยังไม่รวมถึงสิ่งของต่างๆ ใน

เหตุการณ์ หรือที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม อันถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของส่วนจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ แต่ทว่ามูลนิธิฯ ยังเก็บรวบรวมไว้ได้น้อยมาก

มูลนิธิฯ จึงขอเชิญชวนผู้สนใจอยากมีส่วนร่วมในการสร้างพิพิธภัณฑ์การเมืองภาคประชาชน โปรดให้ข้อมูลบริจาคสิ่งของที่มูลนิธิฯ ยังขาดแคลน หรือช่วยแจ้งเบาะแสหรือแนะนำผู้ที่มีข้อมูล-สิ่งของให้แก่มูลนิธิฯ เพื่อช่วยกันคนละมือคนละไม้สร้างพิพิธภัณฑ์ 14 ตุลา สำหรับอนุชนคนรุ่นหลังใช้เป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สังคมไทย และยังเป็นห้องเรียนนอกโรงเรียนที่มีชีวิตชีวา ด้วยเรื่องราวของสามัญชนคนเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันจนสามารถพลิกประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประชาธิปไตยไทยได้สำเร็จ จน 14 ตุลา เป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีใครลบเลือนได้

ติดต่อ

ให้ข้อมูลคำบอกเล่าและความทรงจำหรือบริจาคสิ่งของเพื่อจัดทำพิพิธภัณฑ์ 14 ตุลา ได้ที่ สำนักงานมูลนิธิ 14 ตุลา โทรศัพท์ 0-2622-1013-5

อีเมล oct14_f@hotmail.com หรือทางเว็บไซต์ www.14tula.com (คลิกหัวข้อ ปากคำประวัติศาสตร์)

หากต้องการบริจาคเงินสมทบการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์

สามารถโอนเงินมาได้ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาราชดำเนินกลาง ชื่อบัญชี มูลนิธิ 14 ตุลา เพื่อจัดทำพิพิธภัณฑ์ 14 ตุลา เลขที่บัญชี 030-2-56888-5

และโปรดแนบใบนำส่งพร้อมระบุชื่อและหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อกลับ
มาที่หมายเลข 0-2622-1016

เอกสารสนนท.ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์: เรื่องราวของขบวนการนักศึกษาร่วมสมัย

วิระพงษ์ อธิปัญญาวงศ์

นอกเหนือจากจดหมายเหตุส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจดหมายเหตุส่วนบุคคล อาทิเช่น เอกสารส่วนบุคคลของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริแล้ว ภายในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ยังมีเอกสารต่าง ๆ มากมายที่สมควรกล่าวถึง ในที่นี้อาจกล่าวได้ว่าเอกสารต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นเอกสารที่ยากจะ

ค้นหาได้จากแหล่งข้อมูลอื่น เอกสารอีกชุดหนึ่งในจำนวนกลุ่มเอกสารต่าง ๆ มากมายเหล่านั้นคือ *เอกสารของสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย* หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า *สนนท.* เอกสารชุดนี้มีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อยทีเดียว

ความสำคัญประการหนึ่งของเอกสารสนนท. นั่นคือทำให้เราได้รับรู้เรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์ร่วมสมัยในสังคมการเมืองไทย นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520 ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการเคลื่อนไหวหรือการแสดงบทบาทของนิสิตนักศึกษาโดยมีสนนท. เป็นองค์กรจัดตั้งของนิสิตนัก-

ศึกษาที่ถือเป็นแกนนำสำคัญ นอกจากนี้ เอกสารสนนท. ยังได้สะท้อนความคิดและอารมณ์ของนิสิตนักศึกษาต่อสภาพสังคมการเมืองในช่วงเวลาต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย

ตลอดเวลาที่สนนท. ได้ผ่านประสบการณ์ควบคู่กับสังคมไทยมาโดยตลอดนั้น การแสดงบทบาทต่อสังคมการเมืองของสนนท. จึงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับผู้สนใจศึกษาเหตุการณ์ร่วมสมัย รวมไปถึงนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปที่ต้องการจะทราบ *ว่า ในอดีตที่ไม่ไกลเท่าไรนัก นิสิตนักศึกษาในยุคหนึ่งมีความคิดความอ่านอย่างไร มีบทบาทต่อสังคมอย่างไร และพวกเขาเหล่านั้นได้ทำอะไรกันบ้าง*

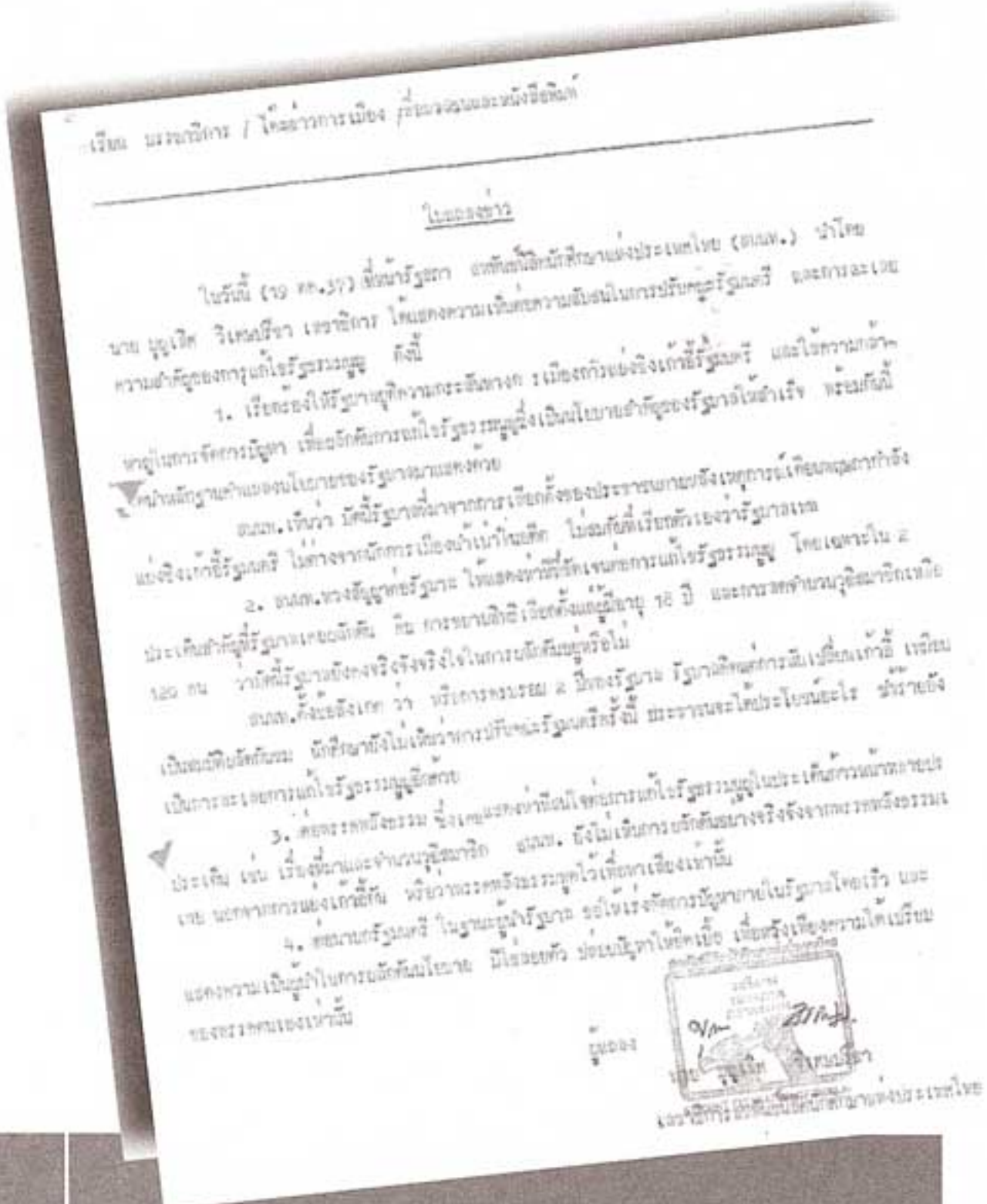
แนะนำ สนนท.

สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยหรือสนนท. ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2527 จากการจัดสัมมนาองค์การนักศึกษาทั่วประเทศขึ้นที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีองค์การนักศึกษาเข้าร่วม 14 สถาบัน ภายหลังจากการสัมมนาดังกล่าว กรรมการขององค์การนักศึกษาจากทุกสถาบันได้มีมติให้จัดตั้งสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้น เพื่อเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวและประสานความร่วมมือกับสถาบันและองค์กรต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เลขานุการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยคนแรก คือ นายจักรชัย อัครมณี นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้าที่จะมีการก่อตั้งสนนท. ขึ้นในปี 2527 นั้น ได้มีความพยายามในการรื้อฟื้นองค์การนักศึกษาที่เป็นองค์กรกลางระหว่างสถาบันการศึกษามาก่อนหน้านั้นแล้ว ความพยายามดังกล่าวคือ การรวมตัวกันเป็นสโมสรนักศึกษา 12 สถาบัน ในปี 2522 ภายหลังจากเหตุการณ์ล้อมปราบนักศึกษา เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ที่เคยมีบทบาทอย่างสูงในสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลาก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ต้องถูกยุบเลิกไป

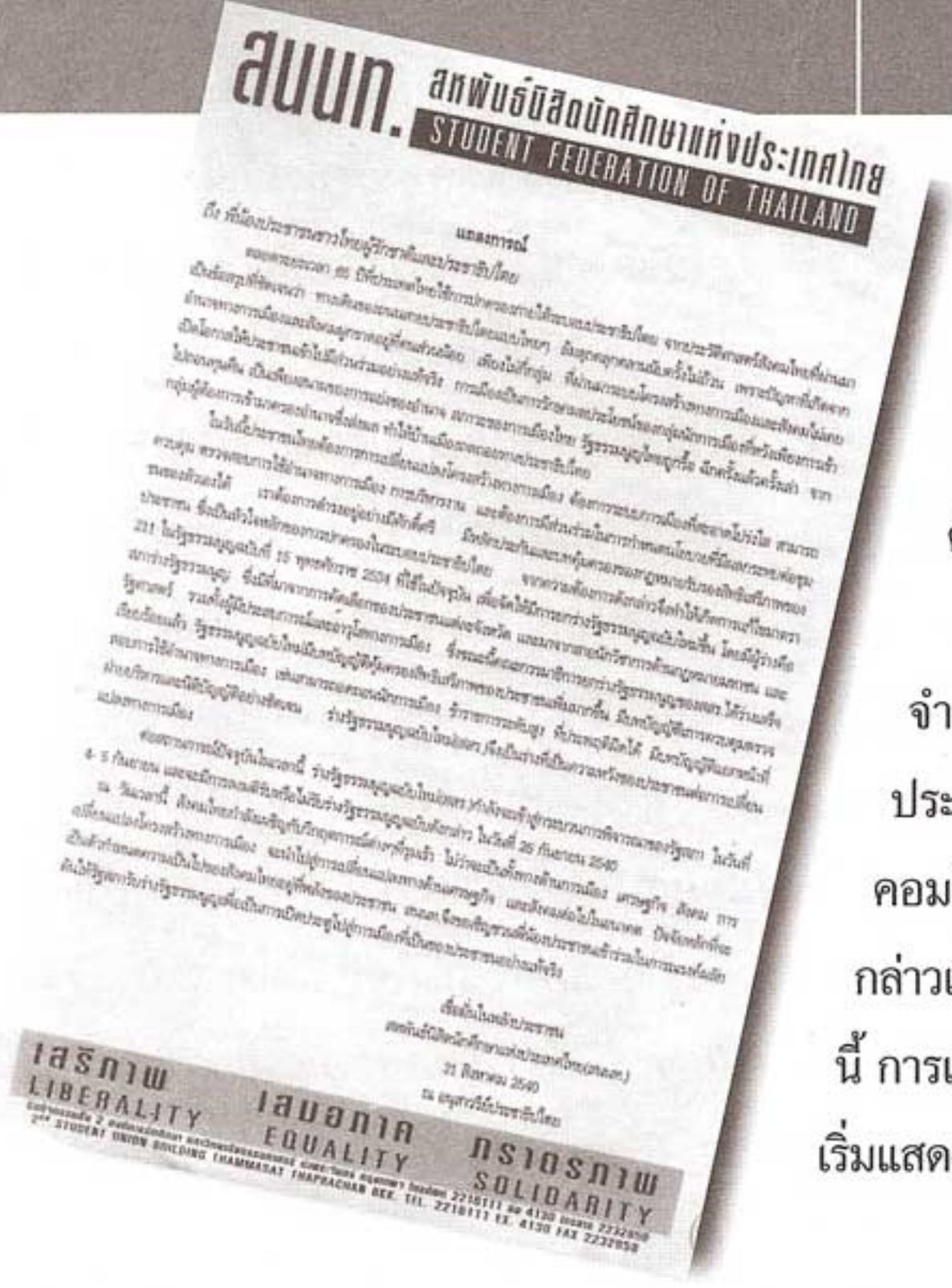
สโมสรนักศึกษา 12 สถาบัน ร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นหลายครั้ง ทำให้ค่อยๆ มีสถาบันการศึกษาอื่นๆ เข้าร่วมเพิ่มขึ้นจนจำนวนเพิ่มจาก 12 สถาบัน มาเป็น 18 สถาบัน และเพิ่มขึ้นถึง 20 สถาบัน ในปี 2524 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่มีการรวมตัวเป็นองค์กรดังกล่าว

ทั้งนี้ ในช่วง พ.ศ. 2524 นั้น องค์การนักศึกษาแต่ละแห่งมีความจำเป็นที่จะต้องกลับไปสร้างคุณภาพในองค์กรและสถาบันของตนเอง ประกอบความขัดแย้งทางความคิดระหว่างนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้แนวคิดต่อสังคมที่นักศึกษาในช่วงดังกล่าวเคยเชื่อมั่นได้ถูกตรวจสอบ และกลายเป็นวิกฤตศรัทธาในที่สุด ด้วยเหตุนี้ การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในช่วงดังกล่าวขาดหายไประยะหนึ่ง ก่อนที่จะเริ่มแสดงบทบาทอีกครั้งในปี 2525 ในการเคลื่อนไหวคัดค้านการขึ้นค่าโดยสาร

ตัวอย่างเอกสารสนนท. จาก (2) มธ. 18.4/1 หน้า 27

ตัวอย่างเอกสารสนนท. จาก (2) มธ. 18.4/5 หน้า 29

รถเมล์ และในปี 2526 กลุ่มนักศึกษาได้ร่วมกับสมาพันธ์
ประชาธิปไตยคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็น
เผด็จการ

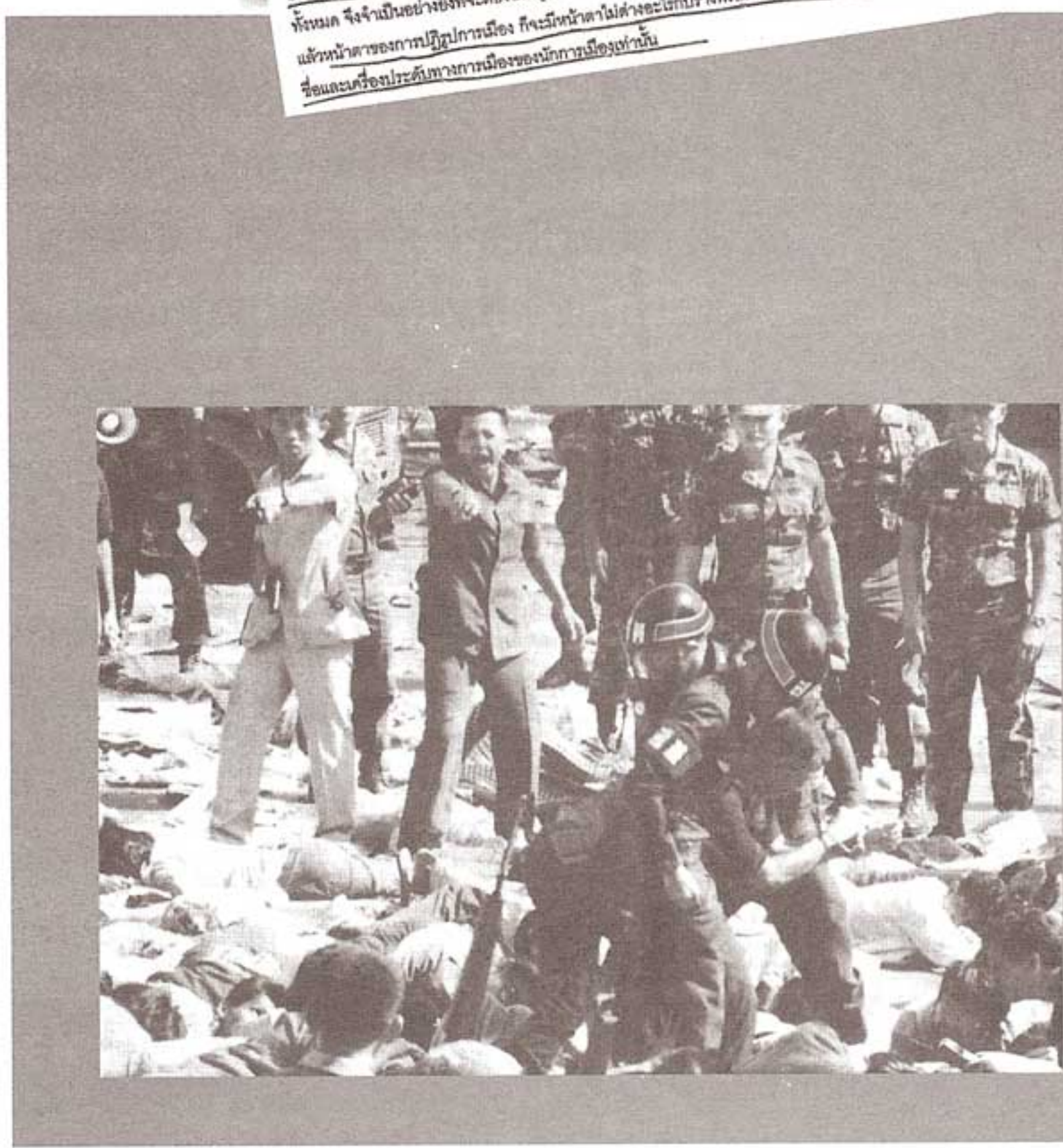
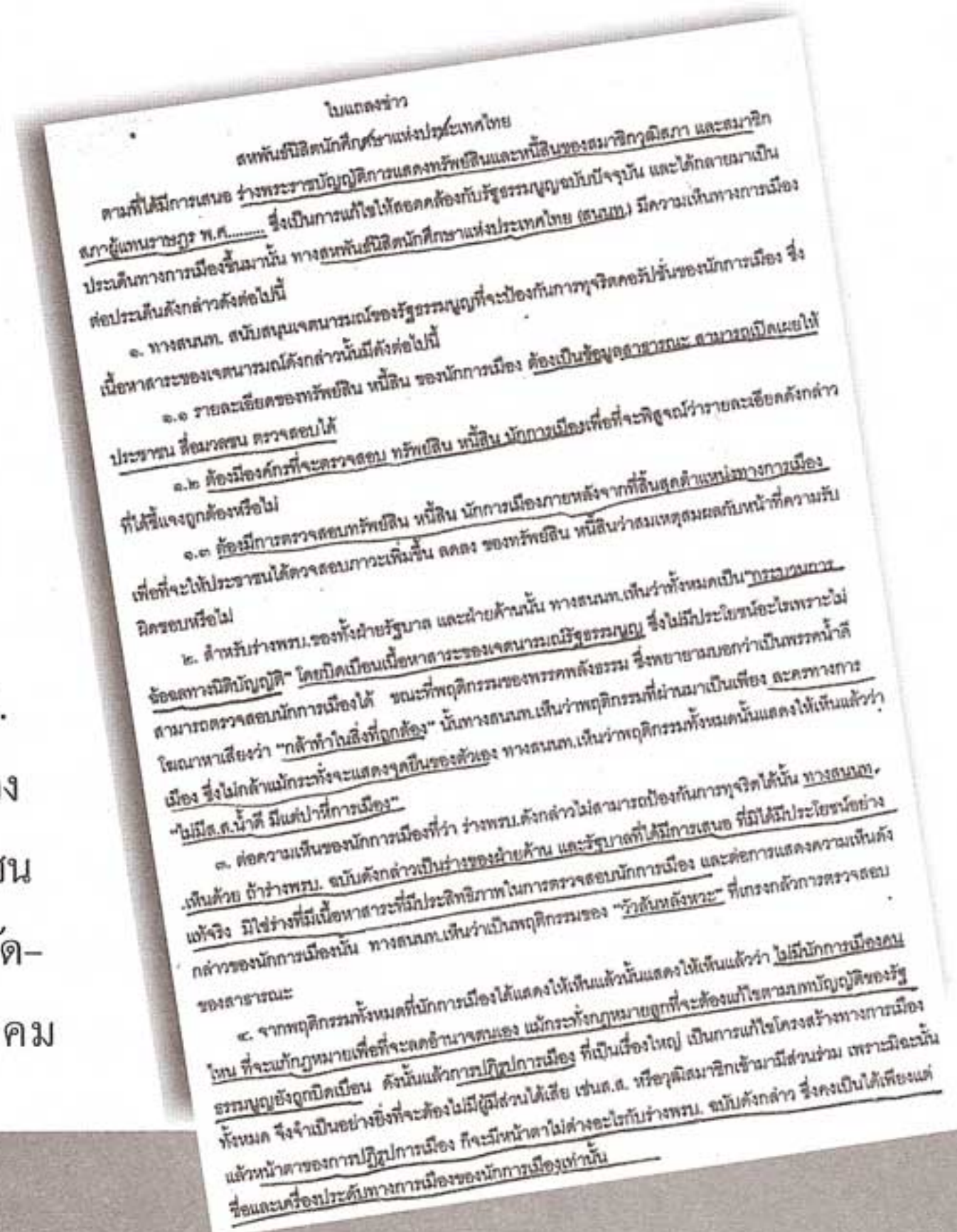
การรวมตัวของนักศึกษาในช่วงหลังนี้ได้นำไปสู่การก่อตั้ง
สนนท. ในปี 2527 และในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั้นเอง นักศึกษา
ประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และ
นโยบายขององค์กรขึ้นมา

ณ เวลานั้น ท่ามกลางสภาพสังคมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สนนท.
ยังคงเป็นองค์กรนักศึกษาที่มีบทบาทในสังคมการเมืองอย่างต่อเนื่อง
โดยมีการเคลื่อนไหวในกรณีต่าง ๆ ที่อิงกับผลประโยชน์ของประชาชน
เป็นหลัก เช่น การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการซื้อเครื่องบิน F-16 การคัด-
ค้านการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ การผลักดันพรบ.ประกันสังคม
การเคลื่อนไหวในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรใน
บางกรณี รวมไปถึงการคัดค้านการสืบทอดอำนาจของ รสช.
และมีส่วนในการผลักดันให้มีการปฏิรูปการเมือง ฯลฯ

เปิดกล่องเปิดแผ่น

เครื่องหมายเป็นรูปแบน 2 แขน ชูดินสอด่าในกรอบ
สี่เหลี่ยม มีตัวอักษรล้อมกรอบว่า “สหพันธ์นิสิตนัก-
ศึกษาแห่งประเทศไทย” และตัวอักษรได้กรอบเป็น
ภาษาอังกฤษว่า “STUDENT FEDERATION OF THAI-
LAND” ภายในกรอบ เป็นตัวอักษรคำขวัญภาษาไทย
3 คำว่า “เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ” หรือเป็น
ตัวอักษรภาษาอังกฤษว่า “UNITE & FIGHT FOR
DEMOCRACY & SOCIAL JUSTICE”¹

ลักษณะเครื่องหมายที่ได้บรรยายอย่างละเอียด
ในข้างต้น เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ของสนนท. ซึ่ง
ลักษณะเครื่องหมายดังกล่าว จะสามารถพบได้ในเอกสาร
ของสนนท. ทั้งที่เป็นแถลงการณ์หรือจดหมายออก ทั้งนี้
เพื่อเป็นการยืนยันว่าเอกสารดังกล่าวนี้เป็นของสนนท. โดยแท้จริง นอกจากเครื่องหมาย
ดังกล่าวแล้ว ลักษณะของกระดาษที่ใช้จะต้องระบุชื่อสนนท. อย่างชัดเจนอีกด้วย

¹ หจมธ. (2) มธ. 18.1/1 ข้อบังคับสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, หน้า 2.

แต่อย่างไรก็ตาม ในแถลงการณ์บางฉบับ ที่ได้พบในแฟ้มเอกสารสนทนท. กลับไม่มีทั้งเครื่องหมายสัญลักษณ์ และกระดาษที่ใช้เป็นใบแถลงการณ์ ก็เป็นเพียงกระดาษธรรมดาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าแถลงการณ์หรือเอกสารของสนทนท. ฉบับนั้นเป็นของปลอมแต่อย่างใด

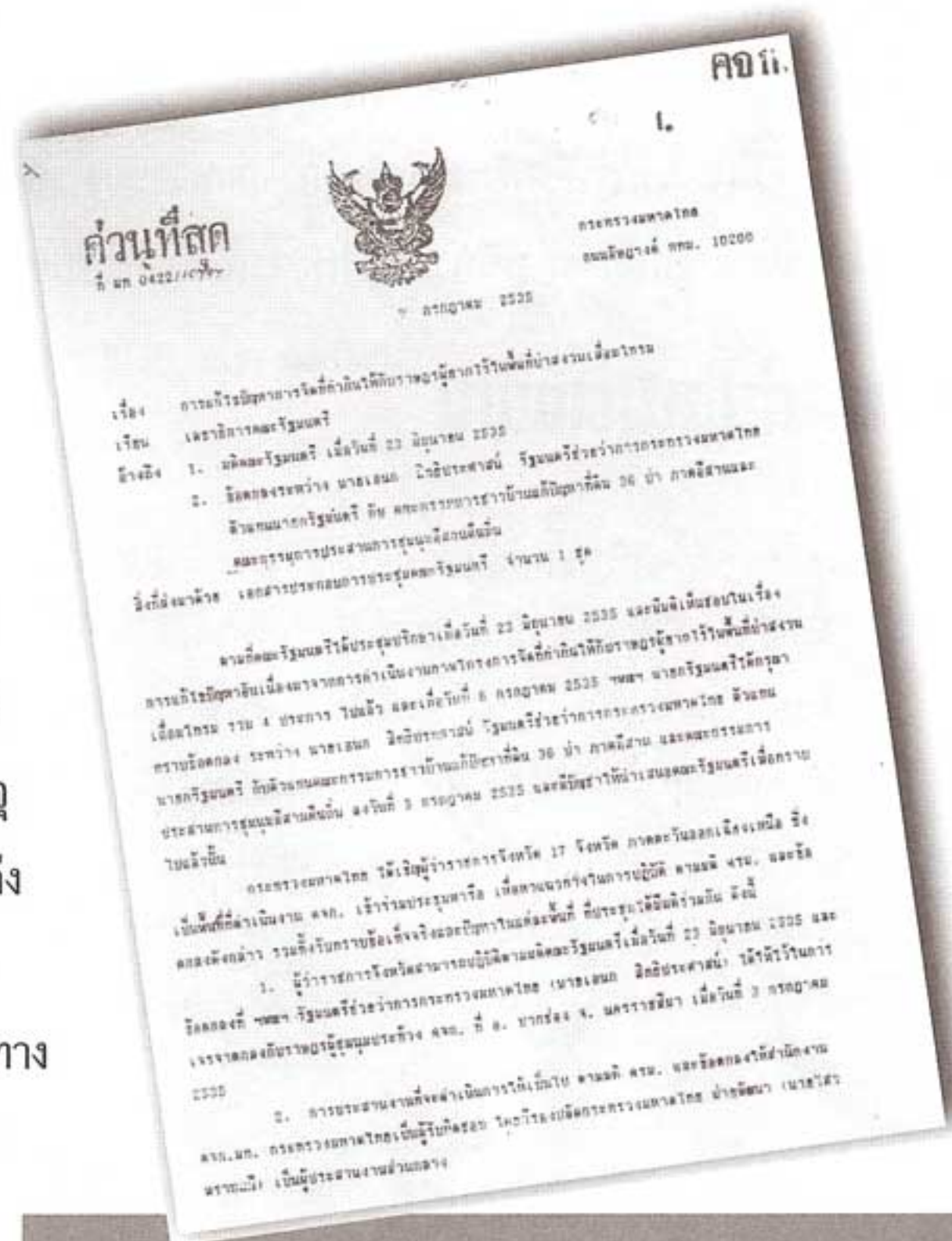
ทั้งเอกสารที่มีตราสัญลักษณ์และไม่มีตราสัญลักษณ์ ได้ถูกเก็บรักษาอย่างเป็นระบบในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสนทนท. ไม่ว่าจะ เป็นเอกสารข้อมูลหรือเอกสารทางวิชาการ รวมไปถึงข่าวหนังสือพิมพ์ที่ถูกตัดเก็บไว้ในกรณี ที่สนทนท. ได้มีการเคลื่อนไหวในกรณีเหล่านั้น

เอกสารสนทนท. ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ถูกจัดเก็บโดยแบ่งเป็นหมวดใหญ่ ๆ 8 หมวด ดังนี้

1. ข้อบังคับสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จำนวน 1 แฟ้ม
2. จดหมายเข้าสนทนท. จำนวน 3 แฟ้ม
3. จดหมายออกสนทนท. จำนวน 4 แฟ้ม
4. แถลงการณ์สนทนท. จำนวน 7 แฟ้ม
5. ประชุมสัมมนาทางวิชาการ จำนวน 9 แฟ้ม
6. ที่อยู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จำนวน 1 แฟ้ม
7. การจัดกิจกรรมทางการเมือง จำนวน 110 แฟ้ม
8. จุลสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จำนวน 98 แฟ้ม

ในแต่ละหมวดที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนแต่มีความน่าสนใจและมีคุณค่าอย่างมาก เอกสารสิ่งพิมพ์ และจุลสารต่าง ๆ ในหมวดที่ 8 รวมถึงเอกสารข้อมูลเอกสารทางวิชาการที่ถูกบรรจุอยู่ในหมวดที่ 7 บางชิ้นไม่สามารถหาได้ตามห้องสมุดหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

สำหรับเอกสารในหมวดที่ 7 นั้น จะเป็นเอกสารข้อมูลทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของสนทนท. ในกรณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กรณีปัญหาเรื่องข้าว กรณีการจัดสรรที่ดิน สัมปทานป่าไม้ กรณีสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ และกิจกรรมทางการเมืองในประเด็นอื่น ๆ รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทั้งนี้เอกสารในหมวดที่ 7 นั้น อาจถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาในอดีตของสนทนท. ทำให้เห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวของสนทนท. ในแต่ละกรณีที่ผ่านมา นั้น มิได้เป็นการเคลื่อนไหวที่ปราศจากข้อมูลรองรับแต่อย่างใด

ตัวอย่างเอกสารทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนไหวของสนทนท. ที่จัดเก็บรวมอยู่ในหมวดการจัดกิจกรรมทางการเมืองของสนทนท.

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาหมวดเอกสารทั้งหมด เอกสารในหมวด 4 ซึ่งเป็นแถลงการณ์ของสนนท. เป็นเอกสารที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าสนใจมากที่สุด เพราะแถลงการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ได้สะท้อนถึงความคิดของนักศึกษาในช่วงนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า นักศึกษายังมีความสนใจต่อปัญหาสังคมและปัญหาทางการเมืองมาโดยตลอด

ตัวอย่าง
เอกสารข้อมูลหมวดการจัดกิจกรรมทางการเมืองของสนนท.
ซึ่งเป็นแหล่งการเมืองที่สำคัญสำหรับการเคลื่อนไหวของสนนท.

นอกจากนี้ ถ้อยคำภาษาที่ใช้ในแถลงการณ์ยังแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกและอารมณ์ในช่วงเวลาขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้การอ่านแถลงการณ์สนนท. ไม่ได้ให้ความรู้สึกที่จืดชืดขาดสีสัน ในทางตรงกันข้าม ถ้อยคำในแถลงการณ์สนนท. ซึ่งบางครั้งมีลักษณะเสียดสีเหน็บแนม และในบางครั้งเป็นคำที่ปลุกเร้าความรู้สึก ได้ทำให้เรื่องราวการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสนนท. มิใช่เรื่องที่น่าเบื่อแต่อย่างใด

เหตุการณ์ทางการเมืองร่วมสมัยที่สำคัญหลาย ๆ เหตุการณ์ได้ถูกบันทึกผ่านแถลงการณ์ของสนนท. ในแต่ละฉบับ และยิ่งไปกว่านั้นความคิดความรู้สึกและอารมณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา คือสิ่งที่ได้ถูกถ่ายทอดผ่านถ้อยคำในแถลงการณ์เหล่านั้นด้วย

ทั้งนี้เอกสารแถลงการณ์ที่น่าสนใจและเป็นส่วนหนึ่ง

ที่ควรอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงนั่นคือ แถลงการณ์สนนท. พ.ศ.-2535 ซึ่งเป็นแถลงการณ์ในช่วงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเอกสารดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสนนท. ในเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างชัดเจน และแถลงการณ์ของสนนท. ในช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำ

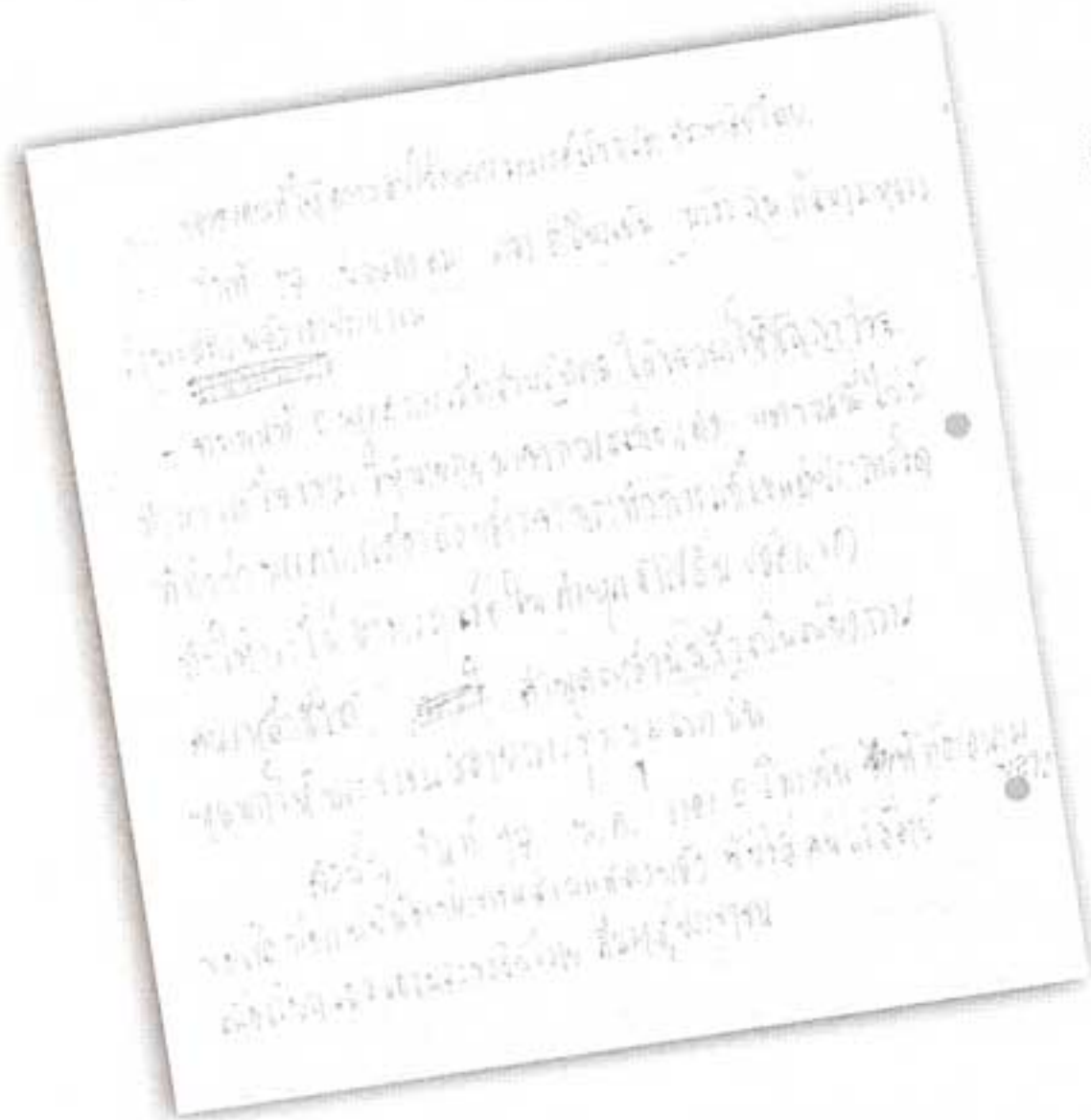
ความเข้าใจเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 อีกด้วย
เรื่องราวของเหตุการณ์และอารมณ์ความรู้สึกในช่วงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ได้ถูกถ่ายทอดผ่านแถลงการณ์ฉบับต่าง ๆ ของสนนท. รวมถึงเอกสารซึ่งเขียนขึ้นโดยลายมือฉบับหนึ่ง ซึ่งมีใจความว่า

ขอขอบคุณที่ให้ความสนใจในการรณรงค์เรียกร้องประชาธิปไตย

วันที่ 17 พฤษภาคม เวลา 5 โมงเย็น พร้อมกับที่สนามหลวงร่วมแสดงพลังของประชาชน จากการที่ ๖ พรรคร่วมรัฐบาลได้ออกมาให้สัญญาว่าจะทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญ. ให้นายกฯ มาจากการเลือกตั้ง แต่ขณะนี้ไม่มีทีท่าว่าพรรคการเมืองดังกล่าวจะกระทำการแก้ไขแต่ประการใด ทำให้เราไม่สามารถเชื่อในคำพูดอันปลิ้นปล้อนของคนเหล่านี้ได้ คำพูดเหล่านั้นจึงเป็นเพียงการหลอกให้ประชาชนสลายการชุมนุม

เท่านั้น

ดังนั้น วันที่ 17 พ.ค. เวลา 5 โมงเย็น ที่ท้องสนามหลวง ขอเชิญพ่อ-แม่พี่น้องประชาชนร่วมแสดงพลังขับไล่คนไร้ศักดิ์เพื่อเรียกร้องเอาประชาธิปไตยคืนมาสู่ประชาชน²

นอกจากนี้ ในชุดเอกสารแถลงการณ์สนนท. พ.ศ. 2535 ยังมีลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งลำดับเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้บอกถึงความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี ดังเช่นใจความตอนหนึ่งในลำดับเหตุการณ์ ซึ่งมีใจความว่า

ขณะที่การชุมนุมคลายความตึงเครียดลงมากแล้ว จู่ๆ เสียงปืนรัวก็ก้องจากกองกำลังตำรวจและทหารก็เกิดขึ้นโดยยิ่งรวดเร็วเป็นชุด ประชาชนแตกตื่นวิ่งหนีหลบวิถีกระสุน รายงานข่าวที่ไม่ยืนยันแจ้งว่ามีประชาชนจำนวนหนึ่งเสียชีวิตทันทีจากกระสุนปืนที่ยิงมาระดับบุคคล เสียงปืนก็ก้องทั่วบริเวณอยู่ราว 15 นาทีจึงยุติลง³

ภายหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ความเคลื่อนไหวของสนนท. ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และการเคลื่อนไหวของสนนท. ในช่วงหลังเหตุการณ์นั้น ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดและความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังเช่นที่ปรากฏในเอกสารใบแถลงข่าวของสนนท. ซึ่งเขียนโดยลายมือฉบับหนึ่งซึ่งมีความว่า

จากการที่มีการประชุมผู้บังคับบัญชาหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคมที่ผ่านมา โดยมีประเด็นสำคัญเป็นข้อสรุปคือ ต้องการให้ทหารทุกคนได้ภาคภูมิใจต่อภารกิจที่ผ่านมาและประกาศที่จะรักษาผู้บังคับบัญชา รักษาเกียรติ ศักดิ์ศรีของกองทัพไว้ด้วยชีวิต ที่จะไม่ให้ใครมาย่ำยีต่อไปนั้น ทางสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) มีความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1.ภารกิจที่ผ่านมา นั้น มีประชาชนต้องเสียชีวิตกว่า 40 ศพ สูญหายโดยไม่ทราบชะตากรรมอีก 700 กว่าชีวิต และบาดเจ็บอีกหลายร้อยคน เป็นข้อเท็จจริงที่ยากจะปฏิเสธได้ว่า เป็นการปฏิบัติที่เกินกว่าเหตุ เราเชื่อว่า ทหารผู้รักความเป็นธรรมคงยากที่จะภาคภูมิใจต่อภารกิจครั้งนี้

² หจมธ. (2) มธ. 18.4/2 แถลงการณ์สนนท. พ.ศ. 2535, หน้า 7.

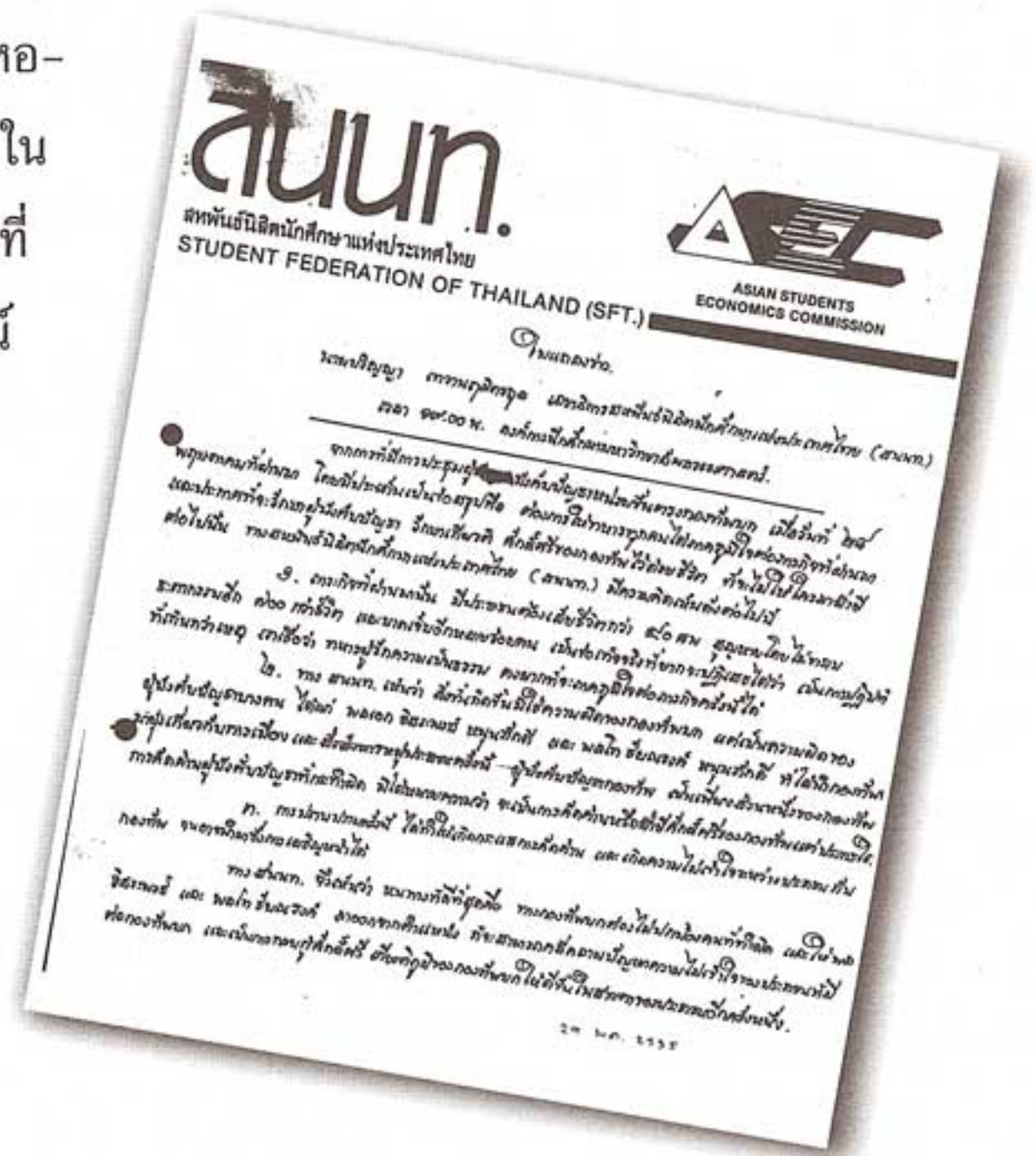
³ หจมธ. (2) มธ. 18.4/2 แถลงการณ์สนนท. พ.ศ. 2535, หน้า 9-10.

2.ทางสนทน.เห็นว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมิใช่ความผิดของกองทัพบก แต่เป็นความผิดของ
ผู้บังคับบัญชาบางคน ได้แก่ พลเอกอิสระพงษ์ หนูนภักดี และ พลโทชัยณรงค์
หนูนภักดี ที่ได้นำกองทัพมายุ่งเกี่ยวกับการเมืองและสั่งสังหารหมู่ประชาชนครั้งนี้
ผู้บังคับบัญชากองทัพ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกองทัพ การคัดค้านผู้บังคับบัญชาที่
กระทำผิด มิได้หมายความว่า จะเป็นการคัดค้านหรือย้ายยศศักดิ์ศรีของกองทัพแต่
ประการใด⁴

ในปัจจุบันนี้ เมื่อมีการกล่าวถึงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 แล้วนั้น
ความเข้าใจโดยทั่วไปต่อเหตุการณ์นั้น มักจะมองข้ามบทบาทของ
นักศึกษาไป ในทางตรงกันข้าม เอกสารเพียงหนึ่งแฟ้มในหอ-
จดหมายเหตุธรรมศาสตร์ อาจจะมีส่วนเติมเต็มต่อความเข้าใจใน
เหตุการณ์นั้นได้มากขึ้น รวมไปถึงเหตุการณ์อื่น ๆ อีกมากมายที่
เอกสารสนทน. น่าจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่อธิบายเหตุการณ์
ร่วมสมัยในสังคมไทยได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
สำหรับผู้สนใจศึกษาเหตุการณ์ร่วมสมัยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะปิดกล่องปิดแฟ้มลงไปนั้น
ยังมีเอกสารของสนทน. อีกมากมายที่มีความสำคัญและม
ีความน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าบทความที่ได้นำเสนอมานี้ ทั้งนี้
นับตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2527 ที่สนทน. ได้ก่อตั้งขึ้นมา
ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสนทน. ได้มีมาอย่างต่อเนื่อง
แถลงการณ์และเอกสารจำนวนมากมาได้ถูกเขียนขึ้น
เพื่อแสดงบทบาทของนักศึกษาในแต่ละเหตุการณ์
ดังนั้นแล้ว คำถามที่กล่าวว่า “ความกล้าที่จะคิด และกล้าที่จะกระทำตามความคิด ความ-
เชื่อของนักศึกษาเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ควรจดจำหรือไม่” ยังคงเป็นคำถามที่รอคำตอบอยู่ และ
คำตอบต่าง ๆ เหล่านั้น ส่วนหนึ่งได้ถูกเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งแน่นอนว่า
ในอดีตที่ไม่ไกลเท่าไรนัก นิสิตนักศึกษาในยุคนั้นได้ทำอะไรต่าง ๆ ไว้มากมาย

เอกสารสนทน. คือ พยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้เป็นอย่างดี

⁴ หจมธ. (2) มธ. 18.4/2 แถลงการณ์สนทน. พ.ศ. 2535, หน้า 11.

ความทรงจำ

ต้อง “จัดแสดง”

ปวีณสิทธิ บุษยเกียรติ

Oui, j'ai été un homme
comme les autres hommes
Nourri de pain, de rêve, de désespoir.
Eh oui j'ai aimé, j'ai pleuré, j'ai haï, j'ai souffert,
j'ai acheté des fleurs et
je n'ai pas toujours payé mon terme.
Le dimanche j'allais à la campagne pêcher,
sous l'oeil de Dieu, des poissons irréels.

Et pourtant, non!
Je n'étais pas un homme comme vous.
Vous n'êtes pas nés sur les routes,
Personne n'a jété à l'égout vos petits
Comme des chats encore sans yeux,
vous n'avez pas erré de cité en cité
traqué par les polices,
vous n'avez pas connu des désastres à l'aube,
les wagons de bestiaux,
et le sangot amer de l'humiliation,
accusé d'un délit que vous n'avez pas fait,
du crime d'exister,
changeant de nom, de visage,
pour ne pas emporter un nom qu'on a hué
un visage qui avait servi à tout le monde
de crachoir.

Benjamin Fondane,
L'Exode Super flumina Babylonia,
Paris, 1942

ก็ใช่ ฉันเป็นมนุษย์
เช่นเดียวกับคนทั่วไป
ยังชีพด้วยขนมปัง ความฝัน และความผิดหวัง
แล้วก็ใช่ ฉันรัก ฉันร้องไห้ ฉันเกลียด ฉันเจ็บปวด
ฉันซื้อดอกไม้
แล้วก็ไม่จ่ายค่าเช่า
วันอาทิตย์ฉันไปตกปลาในชนบท
ใต้พระเนตรแห่งพระผู้เป็นเจ้า นั่นคือ ปลาแห่งความลวง

แต่ไม่ใช่!
ฉันไม่ใช่มนุษย์เช่นคุณ
คุณไม่ได้เกิดและเติบโตบนท้องถนน
ไม่มีใครจะทอดทิ้งเด็กน้อย ๆ ของคุณ
เช่นแมวที่ตามีคบอก
คุณไม่ต้องหลบซ่อนจากแห่งหนตำบลหนึ่งไปอีกที่หนึ่ง
หรือหลีกเลี่ยงการตรวจจับจากตำรวจ
คุณไม่มีทางที่จะได้รู้จักความหายนะในความมืดมิด
หรือการเบียดอัดในขบวนรถไฟเช่นสัตว์ที่เข้าโรงฆ่า
ความอับอายและขมขื่นจากความชิงชัง
การถูกกล่าวโทษจากสิ่งที่มีได้กระทำ
จากความผิดที่มีชีวิตอยู่
ต้องเปลี่ยนชื่อแซ่ หน้าตา
เพื่อจะไม่บ่งถึงวงศ์วาน
หรือใบหน้าที่เคยให้ผู้อื่น
นั้นหมิ่นหมาย”

อารัมภบท

ประสบการณ์จากปารีสครั้งล่าสุดผลักดันผู้เขียนถ่ายทอดสิ่งที่ได้พบ ประสบการณ์หนึ่งมาจากการเข้าชม “อนุสรณ์สถานโซอาห์”, พิพิธภัณฑ์และศูนย์ข้อมูลยิวร่วมสมัย (Mémorial de la Shoah, Musée et Centre de documentation juive contemporaine) อีกประสบการณ์หนึ่งมาจากการเข้าชมนิทรรศการ “ระหว่างสตั๊บบและวจนะ: พยานล่าสุด ค่ายอชวิทซ์-บิร์เกอนอ 1945-2005” (Entre l’écoute et la parole: derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005) ณ ศาลาว่าการเมืองปารีส (Hôtel de Ville de Paris) นอกจากนี้

ข้อคิดเห็นจากอาจารย์ที่ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ณ ประเทศฝรั่งเศส เป็นอีกแรงกระตุ้นหนึ่งด้วยเช่นกัน อาจารย์ท่านนั้นตั้งข้อสังเกตว่า หากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ หรือนิทรรศการ

ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว และความทรงจำของธรรมศาสตร์แล้ว การจัดแสดงของสื่อวัฒนธรรมที่กล่าวถึงข้างต้นน่าจะเป็นตัวอย่างที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ควรพิจารณา เพื่อเป็นพื้นฐานในการวางแผนการทำงานในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดประการสำคัญในการวิเคราะห์สื่อวัฒนธรรมเช่นนิทรรศการคือ การที่ผู้เขียนไม่ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ที่ออกแบบการจัดแสดง การสื่อความหมาย การเลือกวัตถุ และการสร้างสรรค์สื่อสมัยใหม่

เพราะข้อมูลเหล่านี้สามารถให้ภาพที่สมบูรณ์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพการเข้าชม ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ รวมทั้งแนวทางการวิเคราะห์ทางพิพิธภัณฑ์วิทยา น่าจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างความเข้าใจต่อสาระสำคัญของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ และการจัดแสดงความทรงจำจะสร้างความหมายต่อสังคมได้อย่างไร อนึ่งการวิเคราะห์การจัดแสดงหรือสิ่งที่ปรากฏต่อผู้ชมจะเน้นการวิเคราะห์นิทรรศการ “ระหว่างสตั๊บบและวจนะ” เป็นหลัก เนื่องจากลักษณะเฉพาะของนิทรรศการที่ใช้ในการถ่ายทอดความทรงจำ ซึ่งเป็นนามธรรมที่ได้รับการจัด-แสดง

ทางเข้าหลักของค่ายอชวิทซ์ บิร์เกอนอ ภายหลังจากการปลดปล่อย (ภาพของ CDJC จาก « Entre l’écoute et la parole: Derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005 », journal de l’exposition, Exposition à l’Hôtel de Ville de Paris du 25 janvier au 12 mars 2005.)

วาระความทรงจำ

เรื่องราวส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 สัมพันธ์โดยตรงกับการกักขังและฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวที่อาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ ของยุโรป ด้วยในช่วงศตวรรษที่ 19 ลัทธิของการต่อต้านยิว ชาตินิยม และทฤษฎีเกี่ยวกับ “สุขภาวะเผ่าพันธุ์” (le hygiène raciale)¹ ขยายตัวจนนำไปสู่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มชนที่ “ไม่พึงประสงค์” เยอรมนีภายใต้การนำของฮิตเลอร์และลัทธินาซี

¹ “สุขภาวะเผ่าพันธุ์” เชื่อมโยงกับความคิดที่ว่า เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ มีความไม่เท่าเทียมกัน โดยเผ่าพันธุ์ที่มีระดับการพัฒนาสูงสุดคือ อารยันผิวขาว และร่างกายที่กำยำ หรือเป็นกลุ่ม Dolichocéphal (มนุษย์ที่มีสัณฐานสมองขนาดยาว) ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏในกลุ่มคนในเยอรมนีและยุโรปเหนือ ด้วยเหตุนี้ การกำจัดเผ่าพันธุ์ที่ “ต่ำ” กว่า จึงกลายเป็นหนึ่งในเหตุผลของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (อ้างใน Anne Grynberg, *La Shoah, L'impossible oubli*, Paris: Gallimard, 1995, pp.30.)

โจมตีประเทศต่าง ๆ และเกณฑ์ชาวยิวเข้าสู่ระบบการทำงานอุตสาหกรรมของเยอรมันและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การล้างผลาญชีวิตมนุษย์ดำเนินต่อไปจนกระทั่งฝ่ายสัมพันธมิตรมีชัยต่อฝ่ายอักษะเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ่งที่หลงเหลือจากเหตุการณ์อันเลวร้ายคือ ซากอาคาร ซากศพ ชีวิตของผู้ที่เหลือรอด เสื้อผ้า รองเท้า เอกสาร ภาพถ่าย เล้าสุลิตของผู้วายปราณ และความทรงจำต่อเหตุการณ์ ต่อสังคม ต่อโลก เรื่องราวเหล่านี้ได้รับการ

รวบรวมและถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งสารคดี หนังสือ นิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ชบวนการต่อสู้ (Musée de la Résistance) และพิพิธภัณฑ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Holocaust Museum) เพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอุทาหรณ์ต่อมนุษยชาติ

Mémorial de la Shoah² หรือ *อนุสรณ์สถานโซฮาห์* เป็นองค์กรหนึ่ง ที่สถาปนาขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ที่ได้กล่าวไปข้างต้น อนุสรณ์สถานเริ่มต้นจาก

ศูนย์เอกสารว่าด้วยยิวร่วมสมัย (Centre de documentation juive contemporaine – CDJC) ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมเอกสารและหลักฐานพยานสำหรับการเรียกร้องความยุติธรรมเมื่อสงครามยุติลง โดยเริ่มปฏิบัติการตั้งแต่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และ *อนุสรณ์สถานยิว-เหยื่อสงครามนิรนาม* (Mémorial Juif du Martyr Inconnu) ที่เริ่มต้นแนวคิดในการสร้างสถานที่สำหรับเหยื่อลัทธินาซีในปี 1950 จวบจนปี 1953 เทศบาลเมือง

ปารีสได้มอบที่แห่งหนึ่งให้กับชุมชนชาวยิว และเริ่มการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 1953 ความร่วมมือจากประเทศต่าง ทั้งฝรั่งเศส เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก ยูโกสลาเวีย ผลักดันให้อนุสรณ์สถานเป็น “ประติมากรรม” ชิ้นเอกของการรวมใจ อาคารก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 1956

เล่าและอัฐจากค่ายกักกันและการประหารหมู่ รวมทั้งจากพื้นที่กักบริเวณชาวยิว (le ghetto) เมืองวาร์โซ-

ภาพที่เหลือน้อยแต่มีคุณค่าที่แสดงให้เห็นถึงการฆ่าผู้กักขังชาวยิวในค่ายอชวิตซ์ บิรเกอนอ (ภาพจาก « Entre l'écoute et la parole: Derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005 », Journal de l'exposition, Exposition à l'Hôtel de Ville de Paris du 25 janvier au 12 mars 2005.)

วี (Varsovie) ได้รับการรวบรวมและฝังเพื่อการไว้อาลัย ณ อนุสรณ์สถานแห่งนี้ ด้วยเหตุนี้ อนุสรณ์สถานยิว-เหยื่อสงครามนิรนามเป็นสถานที่จัดงานรำลึกถึงเหตุการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวยิว หรือ “โซฮาห์” (le Shoah) ทั้งศูนย์เอกสารและอนุสรณ์สถานพัฒนาเป็นศูนย์การวิจัยเกี่ยวกับโซฮาห์ และการให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษา ต่อมา จึงมีโครงการปรับปรุงขยายพื้นที่และอาคาร จนแล้วเสร็จเป็น *อนุสรณ์สถานโซฮาห์* ในปี 2004 ด้วยการสนับ-

² Shoah มีความหมายถึง “ความหายนะ” ในภาษาฮิบรู

สนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศส เทศบาลเมืองปารีส และภูมิภาค
 อิลส์-เดอ-ฟรองส์ (la Région Île-de-France) ทั้งพื้นที่สำหรับ
 การค้นคว้า การจัดแสดงนิทรรศการถาวร พื้นที่มีลติมีเดีย
 หอประชุม และที่สำคัญคือ การสร้าง “กำแพงรายนาม”
 (le Mur des noms) ที่จารึกชื่อชาวยิวทุกคนที่ถูกนำตัว
 ไปสู่ค่ายกักกัน อันหมายถึง ตัวตนของเด็ก หญิง และชาย
 ที่กองทัพนาซีเยอรมันต้องการกำจัดจากผืนแผ่นดินนี้

แม้อนุสรณ์สถานโซอาห์จะสร้างขึ้นด้วยเรื่องราว

อนุสรณ์สถานโซอาห์ในฐานะศูนย์ข้อมูลและ
 เอกสารจดหมายเหตุว่าด้วยโซอาห์แห่งแรกของยุโรป จึงทำ
 หน้าที่ตั้ง “พิพิธภัณฑ์แห่งการเฝ้าระวัง” สำหรับการเรียน
 รู้ สร้างความเข้าใจ และสัมผัสต่อความรู้สึกของเรื่องราวที่
 ผ่านมา เพราะการเรียนรู้คือการสร้างปรากฏการที่จะต่อกร
 กับการลืมนั่น ต่อต้านกับความเกลียดชังและการเหยียบ
 ย่ำต่อเพื่อนมนุษย์ที่จะย้อนกลับมา ดังที่ เอริก เดอ โรซิลด์
 ผู้อำนวยการอนุสรณ์สถานได้กล่าวไว้

ด้วยเหตุนี้ การ-

กิจหลักของอนุสรณ์สถาน
 จึงมิใช่เพียงการรวบรวม
 จดหมายเหตุ เอกสาร
 ภาพถ่าย สถาปนาขึ้น
 เป็นคลังข้อมูลประวัติ-
 ศาสตร์ ความทรงจำ และ
 ความเจ็บปวด แต่ยังเป็น
 สะพานที่จะเชื่อมต่อดีด
 สูปัจจุบัน เป็นเครื่องเตือน
 ใจให้ผู้คนระลึกสิ่งที่ไร
 มนุษยธรรมเหล่านั้นไม่
 ย้อนกลับมาอีกวาระหนึ่ง

การจัดนิทรรศ-

การ “ระหว่างสตั๊ดและ
 วจนะฯ” เป็นกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความ
 พยายามทำให้ภารกิจดังกล่าวดำเนินไปตามครรลองที่ได้
 ตั้งไว้ เรื่องราวและการวิเคราะห์ การจัดแสดงนิทรรศการ
 ที่ศาลาว่าการเมืองปารีสยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่า ความทรงจำ
 เกี่ยวกับความหายนะของมนุษยชาติมิใช่เรื่องควรจะกัก
 เก็บไว้เพียงคนที่ประสบกับเหตุการณ์นั้น แต่จำต้องมีการ
 ถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และมีใช่เพียงการ
 เผยแพร่เฉพาะกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ประวัติศาสตร์จะต้อง
 เป็นที่รับรู้ของสาธารณชนทั่วไป

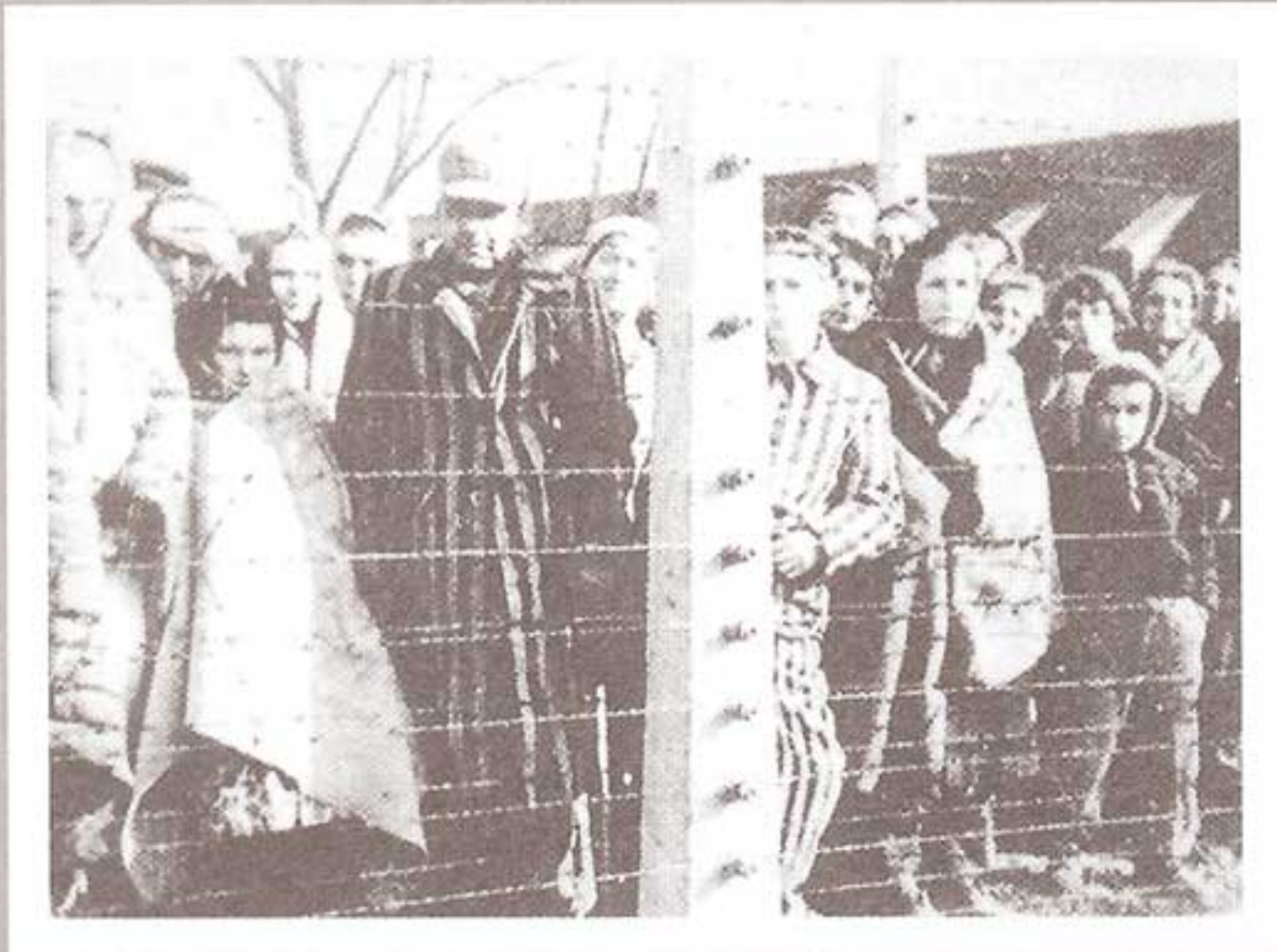
ของ “ศตวรรษแห่งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” แต่ขณะเดียวกัน
 อนุสรณ์แห่งนี้ก็เป็นประตูแห่งกาลเวลาที่เปิดสู่ศตวรรษ
 ใหม่ และเป็นสะพานเชื่อมต่อให้กับชายและหญิงที่ร่วม
 เหตุการณ์ที่เลวร้ายสัมพันธ์กับคนอีกจำนวนมากที่ไม่
 มีโอกาสได้สัมผัส หรือไม่มีพ่อและแม่ที่จะถ่ายทอด
 ประสบการณ์ แน่แน่นอนว่าการกำเนิดของอนุสรณ์สถาน
 เป็นอีกก้าวหนึ่งของการส่งผ่านความทรงจำและประวัติ-
 ศาสตร์ของการทำร้ายและทำลายมนุษยชนกลุ่มหนึ่งโดย
 ชนอีกกลุ่มหนึ่ง แต่คำถามที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ แล้ว
 เราจะ “สอน” เรื่องราวเหล่านั้นเพื่อสิ่งใดและอย่างไรใน
 ศตวรรษที่ 21

ภาพศพที่เกลื่อนกลาดบนถนน
 พบภายหลังจากการเข้าบุกค่าย
 กลางเดือนมกราคม 1945
 (ภาพของ Panstwowe Muzeum
 w Oswiecimie จาก « Entre
 l'écoute et la parole: Derniers
 témoins Auschwitz-Birkenau
 1945/2005 », Journal de
 l'exposition, Exposition à l'Hôtel
 de Ville de Paris
 du 25 janvier au 12 mars 2005.)

“วัตถุ” และการจัดแสดง

การจัดแสดงความทรงจำต่อสาธารณชนในนิทรรศการ “ระหว่างสลับและวณะา” ประกอบด้วยเนื้อหา 3 พื้นที่หลัก คือ (1) ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน (Rappel historique) (2) ใบหน้าของพยาน (Portraits de témoins) และ (3) ประจักษ์พยาน (Les Témoignages) โดยในแต่ละส่วนมีสื่อแสดงที่แตกต่างกันไป แต่มีความเกี่ยวเนื่องตามลำดับเวลา เพราะจะเห็นได้ว่า *ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน* เป็นเนื้อหาส่วนแรกที่น่าเสนอ “เวลา” และ “พื้นที่” ที่มีได้มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่

ผู้ที่หลงเหลือในค่าย
หลังจากที่ทหารโซเวียตบุก
ส่วนใหญ่เป็นคนป่วย (ภาพของ
Panstwowe Muzeum w
Oświęcimie ๓๗ « Entre
l'écoute et la parole:
Derniers témoins Auschwitz-
Birkenau 1945/2005 »,
journal de l'exposition.
Exposition à l'Hôtel de Ville
de Paris
du 25 janvier
au 12 mars 2005.)

ของการจัดแสดง พื้นที่ดังกล่าวจึงทำหน้าที่เสมือน Time Machine ที่จะพาผู้ชมย้อนเวลากลับไปสู่อดีต และบริเวณทางประวัติศาสตร์ “อื่น” จากนั้น เรื่องราวส่งต่อให้การกล่าวถึงสภาพชีวิตด้วยการอักษรคำบอกเล่าที่สามารถสื่อถึงระยะเวลา สถานที่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ กัน พร้อมภาพใบหน้าที่ของผู้ที่เป็นประจักษ์พยานในส่วน *ของใบหน้าที่พยาน* จวบจน โถง *ประจักษ์พยาน* นำเสนอภาพที่เคลื่อนไหวและปากคำของพยานในฐานะผู้ที่ผ่านเหตุการณ์ ผู้รอดชีวิต และคนในสังคมฝรั่งเศสร่วมสมัย นั่นคือ “เวลา” ของนิทรรศการได้เคลื่อนคล้อยมาสู่ปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน

ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน จุดเริ่มต้นของการทวนรำลึกถึงความทรงจำ เนื้อหาบอกเล่าถึงนโยบายการสร้างค่ายกักกันอย่างเป็นทางการในปี 1933 โดยจุดประสงค์สำคัญเพื่อกักกันนักโทษทางการเมืองในฐานะ “ศัตรูของรัฐ” โดยเฉพาะชาวยิวที่ถูกกล่าวหาว่าต่อต้านนาซี ต่อมา การก่อสร้างค่ายกักกันขยายตัวเข้าไปยังประเทศโปแลนด์ ในปี 1939 ระบบค่ายนาซีสถาปนาขึ้นใน Oswiecim จำนวน 7 แห่ง เพื่อกักขังนักโทษ 21,000 คน ส่วนในประเทศฝรั่งเศสสมัยรัฐบาลวิซี (Vichy) ในปี 1941

ทางการนาซีจัดตั้งค่ายในประเทศเพื่อรวบรวมชาวต่างชาติเชื้อสายยิว และนำส่งนักโทษดังกล่าวไปยังค่ายอชวิทซ์ในโปแลนด์ ขบวนขนส่งแรกเดินทางออกจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 1942 จวบจนขบวนสุดท้ายที่ออกจากเมือง แกลร์มง-แฟร์รอง (Clermont-Ferrand) เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 1944

ค่ายอชวิทซ์ประกอบด้วยค่ายย่อยสำคัญ 3 แห่ง

คือ ค่ายหลักหรือ Auschwitz I ค่ายบีร์เกอนอ (Birkenau) หรือ Auschwitz II และค่ายโมโนวิทซ์ (Monowitz) หรือ Auschwitz III ค่ายบีร์เกอนออร์เป็นค่ายที่สร้างขึ้นสำหรับรองรับนักโทษจำนวน 100,000 คน โดยมีการแบ่งเป็นพื้นที่ส่วนย่อยๆ สำหรับชาย หญิง คนอายุมากกว่า 40 ปี และกลุ่มคนเฉพาะ เช่น ชิกาน (Tsiganes) กิจกรรมสำคัญในขณะนั้นคือการใช้แรงงานจากนักโทษในการสร้างค่าย จนกระทั่งในช่วงปลายปี 1941 ห้องก๊าซประหารได้สร้างขึ้น และผลาญชีวิตนักโทษที่ไร้สมรรถภาพในการทำงาน ขนาดของค่ายขยายตัวมากยิ่งขึ้นสำหรับการรองรับนักโทษ

จำนวนถึง 200,000 คน ต่อมามีการปรับปรุงห้องก๊าซและสถานที่เผาซากศพเพิ่มขึ้นในปี 1943

ในช่วงมีนาคม 1942 ถึงพฤษภาคม 1944 นักโทษที่เดินทางมาถึงค่ายบีร์เกอนอดูกแยกประเภท บังคับให้เปล่าเปลือย สวมเสื้อผ้าลายทาง และสลักเลข ทะเบียนที่แขนข้างซ้าย “เราต้องยืนอยู่ท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น ล้นเทา ในช่วงเวลานั้น เรามองหน้ากันและกัน พ่อแม่ไม่อาจจะจำหน้าลูก ๆ ของตนเองได้ แม่ไม่สามารถจะบอกได้ว่าใครคือลูกสาวของตน พี่และน้องสาวจดจำกันไม่ได้ บางคนถูกโกนผม เราหัวเราะกันเองแบบน้ำตาตกใน” แรงงานของนักโทษ

กลายเป็นเครื่องจักรสำคัญในการสร้างอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กองทัพนาซีเยอรมัน และการดำเนินงานอุตสาหกรรมด้วยแรงงานราคาถูก สภาพของความอดอยากและความหนาวเหน็บบนทอนชีวิตคนค่าย

เนื้อหาดำเนินไปถึง การทดลองทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อการทำลายชนชาติยิว เช่น การผลิตสารเคมีที่ยับยั้งการสืบสายเลือดด้วยการ

ฉีดให้กับสตรีในช่วงอายุ 20-30 ปี และขบวนการอื่น ๆ ที่นำไปสู่จุดจบทางชีวภาพของกลุ่มคนผู้สร้างความอับอายแก่กลุ่มนาซี ห้องก๊าซประหารเริ่มใช้งานครั้งแรกในปี 1941 และเมื่อจำนวนเหยื่อมีมากขึ้น ก่อให้เกิดการสร้างโรงฆ่าและเผาศพขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่ง แต่ละแห่งสามารถที่จะเผาศพได้ถึง 4,800 ศพและรมก๊าซได้ถึง 3,000 คนในเวลาเดียวกัน รายงานล่าสุดของผู้ประสมกรรมกรรรมที่ทำขึ้นในปี 1983 โดยจอร์จส์ เวลเลอร์ส์ (Georges Wellers) สรุปจำนวนได้ 1,334,700 คน

จนกระทั่งวันที่ 27 มกราคม 1945 ก้าวแรกของ

กองทัพพันธมิตรเข้าสู่ค่ายอชวิทซ์ 3 นักโทษกว่า 7,000 คนได้รับอิสรภาพ แต่สงครามยังคงดำเนินต่อไป นักโทษจำนวนไม่น้อยถูกบังคับย้ายไปยังค่ายอื่น ๆ ในโปแลนด์ ทั้งการเดินทางด้วยรถไฟและการเดิน ด้วยเหตุนี้ นักโทษจำนวนไม่น้อยต้องล้มตายจากความหิวและโรคร้าย ต่อมาในเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม 1945 ค่ายต่าง ๆ จึงได้รับการปลดปล่อยอย่างแท้จริง นักโทษที่เหลือรอดเป็นอิสระที่จะกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอน สำหรับชาวโปแลนด์ที่ถูกกักกันอยู่ในอชวิทซ์สามารถเดินทางกลับไปหาครอบครัวได้ ในขณะที่นักโทษอื่น ๆ อีกจำนวนมากที่ถูกกักกันใน

ทีมงานแพทย์นาซีที่ปฏิบัติการในค่ายอชวิทซ์
Dr. Clauberg
ทางซ้ายมือของภาพกำลังทดลองวิธีการ
"ทำหมัน" ผู้ถูกกักขังเพศหญิง
(ภาพของหอจดหมายเหตุแห่งชาติอเมริกัน
จากPanstwowe Muzeum w
Oswiecimie จาก « Entre l'écoute et la
parole: Derniers témoins Auschwitz-
Birkenau 1945/2005 », journal de
l'exposition, Exposition à l'Hôtel de
Ville de Paris
du 25 janvier
au 12 mars 2005.)

พรมแดนของโซเวียต จะต้องใช้เวลาอีกนานนับเดือนนับปี เพื่อรอเอกสารการอพยพเข้าสู่ประเทศปลายทางใหม่

การเดินทางกลับสู่ประเทศฝรั่งเศส เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เดือนเมษายน 1945 ชาวยิวจำนวน 76,000 คนที่ถูกนำตัวไปจากประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่ช่วงสงคราม เหลือรอดกลับมาเพียง 2,500 คน โรงแรมลูเตอเซีย (Lutetia) กลายเป็นศูนย์อำนาจการที่ทำหน้าที่ต้อนรับและประสานงานผู้ที่รอดชีวิตกลับมาจากค่ายกักกัน ผู้คนจำนวนไม่น้อยที่สามารถกลับมาบอกเล่าชะตากรรมถ่ายทอดเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านงานเขียน เรื่องราวของชาวยิวในฝรั่งเศสกลายเป็น

เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลวิซี และนำไปสู่ประเด็น
ที่ถกเถียงอย่างมากในต้นทศวรรษที่ 1950

ตลอดหัวข้อประวัติศาสตร์ของค่าย คำ
บรรยายและภาพทำหน้าที่เป็นพยานของการบอกเล่า
เรื่องราวที่เกิดขึ้นในค่าย Auschwitz-Birkenau ภาพ
ถ่ายนำเสนอความเป็นอยู่ให้ผู้ชมเห็นด้วยตา ไม่ว่าจะ
เป็นสภาพของค่าย นักโทษที่ยืนท่ามกลางอากาศที่
หนาวเหน็บ ร่างกายที่ผ่ายผอม ซากศพที่นอนกอง
ทับถม หรือกลุ่มคนที่ยืนอยู่หลังลวดหนาม เนื้อหา
ประวัติศาสตร์ปูทางไปสู่การรับรู้การบอกเล่าจากผู้ที่มี
ส่วนร่วมในเหตุการณ์ในส่วนการจัดแสดงถัดไป

ใบหน้าของพยาน (Portraits de témoins)

ใบหน้าของพยานเน้นที่การนำเสนอภาพของ
ผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ รอดพ้น
จากความตาย และอาศัยอยู่ในฝรั่งเศสจวบจนปัจจุบัน
ใบหน้าของความทรงจำมาจากการสัมภาษณ์และเก็บ
ข้อมูล ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2004 ถึง มกราคม
2005 เอสแตร์ ชาลีฟ-แกร์ช (Esther Shalev-Gerz)
บันทึกภาพผู้ถูกสัมภาษณ์ในช่วงของการถามและตอบ
และเป็นช่วงเวลาที่ฉายให้เห็นความทรงจำ วินาทีดังกล่าว
สะท้อนให้เห็นทั้งการละทิ้ง หน่ายแค้นและสมาธิรวบรวม
เรื่องราว ความรู้สึกเหล่านี้แสดงออกที่ใบหน้า นั่นคือ ใบ
หน้าที่ครุ่นคิดต่ออดีตในปัจจุบันขณะ

สิ่งสำคัญของพื้นที่ “ใบหน้าของพยาน” ได้แก่
การจับอารมณ์ซึ่งแสดงออกผ่านดวงตา อากัปกริยา บ้าง
แสดงอาการครุ่นคิด วิดก เหม่อลอย บ้างจ้องมองไปข้าง
หน้าหากแต่หวนถึงอดีต บ้างขมวดคิ้วสะท้อนความกังวล
ขุ่นข้องในจิตใจ รัวรอยของใบหน้าเป็นเส้นรอยที่สั่งสมเวลา
และประสบการณ์ ผสมสีเทา-ขาวเป็นเส้นใยของห้วงกาลใน
อดีตที่สืบต่อมาในปัจจุบัน ทุกใบหน้าคือเครื่องหมายที่บ่ง-
ชี้ถึงวัยของคนที่จะร่วงโรยไปเมื่อถึงแก่การ แต่ใบหน้าเหล่า

ใบหน้าพยาน
(ภาพของ Panstwowego
Muzeum w Oswiecimie
จาก « Entre l'écoute et
la parole: Derniers
témoins Auschwitz-
Birkenau 1945/2005 »,
journal de
l'exposition. Exposition
à l'Hôtel de Ville de
Paris
du 25 janvier
au 12 mars 2005.)

นี้ล้วนถูกจัด-แสดง และเคลื่อนไปสู่ “ความทรงจำสาธารณะ”
เพราะบันทึกความทรงจำถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบโดย
ศูนย์ข้อมูลยิวร่วมสมัย และแม้การจัดแสดงจะเป็นเพียง
นิทรรศการชั่วคราว แต่ใบหน้าก็จะเป็นส่วนหนึ่งของความ
ทรงจำของสังคมที่สามารถพลิกฟื้นมาได้ทุกเมื่อที่มีใครเข้า
ไปค้นหาใบหน้าของพยานในวันวาน

ประจักษ์พยาน (Les Temoignages)

ในส่วนสุดท้ายของนิทรรศการเป็นการฉาย
ภาพยนตร์ที่บันทึกการสัมภาษณ์ เรื่องราวและตัวบทมา
จากการบอกเล่าความทรงจำด้วยพยานจำนวน 60 กว่า
ชีวิต ทั้งนี้ เนื้อหาของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา
สำคัญ ได้แก่ ช่วงก่อนเกิดสงคราม ระยะของการกวาดล้าง
และชีวิตในค่ายกักกัน ภายหลังสงคราม และห้วงเวลาร่วม-

สมัย ระยะเวลาของการสัมภาษณ์กับพยานแต่ละรายจะแตกต่างกันไปอยู่ในช่วงประมาณ 2 - 5 ชั่วโมง

ลักษณะของการจัดแสดงเป็นพื้นที่ในห้องขนาดใหญ่ (โถง Salon des Tapisseries) ที่เปิดและเชื้อเชิญให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนในการเลือก (แม้ตัวเลือกจะถูกจำกัดจากผู้จัดแล้วก็ตาม) ผู้ชมสามารถเลือกฟังบันทึกการสัมภาษณ์จากเครื่องเล่นดีวีดี หนึ่งเครื่องคือหนึ่งบทการสนทนา เครื่องเล่นเหล่านั้นจัดวางบนโต๊ะด้วยการให้ผู้ชมแต่ละคนนั่งเยื้องกันไปตาม “โต๊ะคลื่น” (ดูผังนิทรรศการประกอบ) การเปิดฟังและชมการสัมภาษณ์เปรียบเช่นการสนทนา ระหว่างผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และผู้ชม ภาพต่อหน้าผู้ชม ในขณะที่ใส่หูฟัง และชมการสนทนาของพยานซึ่งปรากฏเฉพาะภาพของพยานเสียงที่เกิดจากการพูดของพยาน บทสนทนา และการตั้งคำถามของผู้เก็บข้อมูล ด้วยเหตุนี้ การนั่งของผู้ชมต่อหน้าภาพบนจอจึงอยู่ในอิริยาบถของ คู่สนทนากับพยาน

อย่างไรก็ดี การสนทนาไม่เพียงจะเกิดขึ้นในขณะที่ผู้ชมใช้เวลาในการดูบทสัมภาษณ์ผ่านเครื่องเล่นดีวีดี แต่การสนทนายังเกิดมาจากการจัดองค์ประกอบของห้อง เพราะเครื่องเล่นดีวีดีได้รับการจัดวางตามเส้นโค้งของโต๊ะคลื่นซึ่งเป็นการจัดวางเครื่องให้ผู้ชมหันหน้าเข้าหากันโดยปริยาย ดังนั้นคนที่นั่งด้าน *หัวคลื่น* และคนที่นั่งด้าน *ท้องคลื่น* ที่สลับกันไปมาจึงมีสภาพเป็นเช่นการพูดคุย ทั้งนี้ การสนทนาที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดมาจากวาจาที่เปล่งออกอย่าง การพูดคุยโดยทั่วไป แต่การสนทนาเกิดมาจากการสังเกต อากัปกริยาของผู้ชมที่นั่งถัดไปในขณะที่ชมและฟังการสัมภาษณ์จาก “พยาน” บทบาทของประจักษ์พยานใน คำบอกเล่ามีความสำคัญอย่างไร การวิเคราะห์ในเนื้อหา ส่วนต่อไปจะคัดบางส่วนของ “คำให้การ” และวิเคราะห์ ถึงหน้าที่ของตัวบท เพื่อแสดงให้เห็นว่าความทรงจำถูก ถ่ายทอดต่อสาธารณชนอย่างไร

“จงจดจำ” ผ่านปากคำ ของประวัติศาสตร์

“L’entraide, c’était la parole.
On n’avait rien d’autre à donner.

“สายสัมพันธ์คงไว้ในวาจา
ไม่มีคำสั่งใดมอบไว้แทน”

Yvette Levy
อีฟท์ท เลอวี

ถ้อยคำที่จัดแสดงในส่วนนี้มีได้บอกเล่าความเป็นไปทางประวัติศาสตร์แบบบทความวิชาการ แต่ถ้อยคำล้วนแฝงด้วยอารมณ์ ความรู้สึกของบันทึกความทรงจำ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างคำบอกเล่าเพื่อให้ผู้อ่านเห็นหน้าที่ของถ้อยคำ พร้อมไปกับการวิเคราะห์

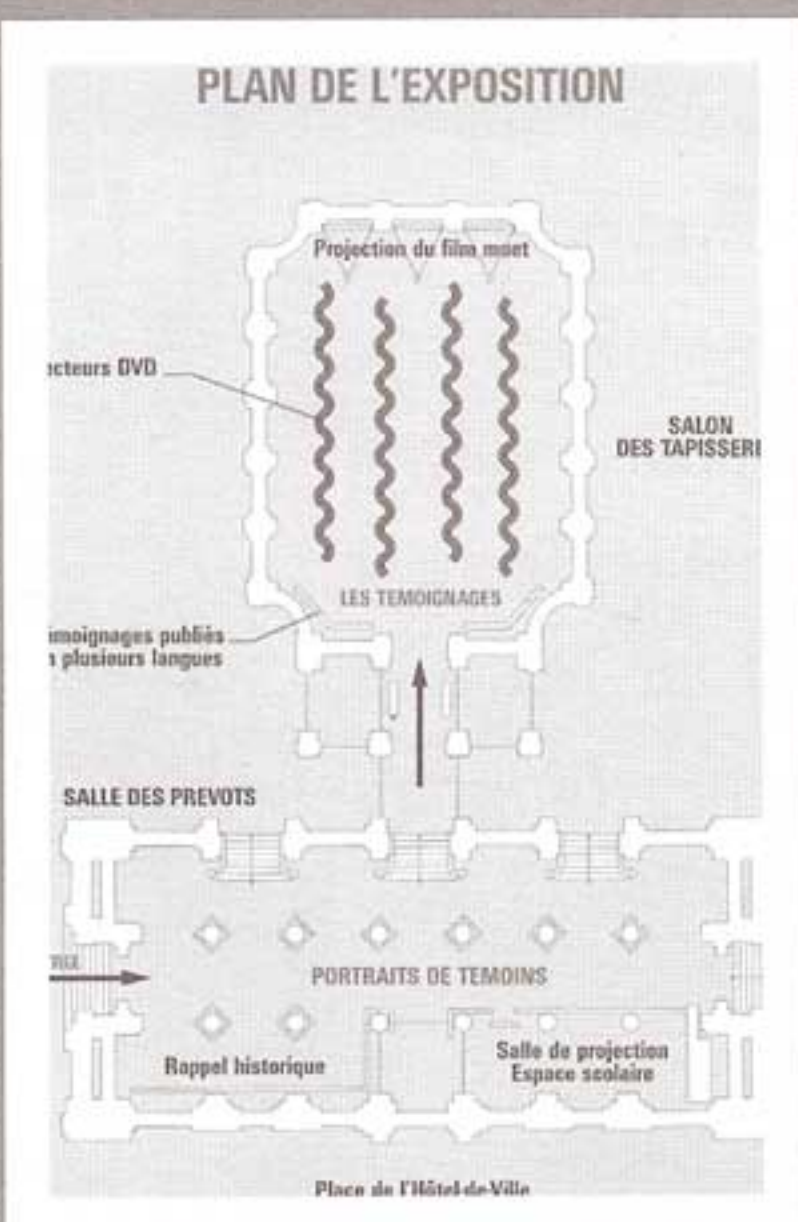
ภาพผังนิทรรศการ จาก « Entre l’écoute et la parole: Derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005 », Journal de l’exposition.

คำอธิบายผังนิทรรศการ
ENTRÉE : ทางเข้านิทรรศการ
RAPPEL HISTORIQUE :
ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน

PORTRAITS DE TEMOINS : โบหน้าพยาน

TEMOIGNAGES PUBLIE EN PLUSIEURS LANGUES : หนังสือบอกคำพยานในภาษาต่างๆ

LES TEMOIGNAGES : ประจักษ์พยาน (แสดงลักษณะโต๊ะที่ตั้งเครื่องเล่นดีวีดี ที่ฉายบทสัมภาษณ์จากพยาน)

“โถงประจักษ์พยาน”
ห้องจัดแสดงประจักษ์พยาน
ผ่านสื่อดีวีดี
บรรยากาศของห้องนี้สงบ
ผู้ชมสามารถเลือกฟังและ
“สนทนา” กับคำบอกเล่าของพยาน

“**I**l faut vivre pour être témoin.
Pour raconter notre malheur.
Mon père m'a dit: pars, raconte.
Ce sont des mots qui m'ont poursuivi
toute ma vie.”

Mendel -Paris XI ème

“เราจำเป็นจะต้องอยู่ อยู่ในฐานะพยาน
เพื่อบอกเล่าสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับเรา
พ่อของผมบอกว่า จงไปและเล่าความ
ถ้อยคำเหล่านี้คือสิ่งที่ติดตามผมชั่วชีวิต”

มองเคล-ปารีส เขต 9

ถ้อยคำที่ยกมานี้พยายามที่จะสร้างสถานภาพของคำบอกเล่าจากพยานว่าเป็น
“หลักฐานเชิงประจักษ์” ที่จะทำหน้าที่แทนวัตถุจัดแสดงตามลักษณะการจัดนิทรรศการ
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์โดยทั่วไป

“**V**ous aurez les témoignages de beaucoup de gens.
Je sais pertinemment que personne n'a vécu ces
événements de la même façon. Personne n'a éprouvé
la même chose.
Il faut avoir la tête haute devant l'ennemi.
C'est aussi un peu une résistance.”

Dora Neuilly-sur-Seine

“คุณคงมีประจักษ์พยานจากหลายผู้คน
ฉันเองรู้อยู่เสมอว่าไม่มีใครผ่านพบ
กับเหตุการณ์ในแบบเดียวกัน
ไม่มีใครรับรู้เรื่องราวไปในทางเดียวกัน
ต่อหน้าศัตรูแล้ว เราคงยังเชิดหน้า
นี่เป็นสิ่งที่เราหวั่นใจเหมือนกัน”

โครา-เนยซี-ซัวร์-แซน

แต่การแสดงหลักฐานจากบุคคลนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ แม้ว่าผู้-
คนเหล่านั้นจะต้องประสบกับสถานการณ์ที่เหมือนกัน คำพูดนี้จึงบอกเป็นนัยว่า หากคุณ
ต้องการรู้จักกับความทรงจำต่อเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ที่มีผู้คนมากมายเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว
ธรรมชาติของการรับรู้ต่อเรื่องราวเหล่านั้นคือ ความหลากหลายและความแตกต่าง ที่จะสร้าง
ให้เหตุการณ์ในความทรงจำและในประวัติศาสตร์ ได้ภาพจากหลาย ๆ มุมมอง

“**J**'ai travaillé dans le Todkommando,
le commado pour brûler les morts.
Dans le ghetto, il n'y avait pas de crématoire.
Une couche de cadavres, une couche de bois,
ensuite encore une couche de cadavres,
puis on versait de l'essence autour et on mettait le feu.”

Maxi-Paris VIIIème

“ผมทำงานในหน่วย Todkommando
หน่วยที่ทำหน้าที่เผาร่างผู้ตาย
ในที่พักบริเวณชาวยิว ไม่มีที่เผาศพ
ศพกองหนึ่งทับด้วยไม้เชื้อเพลิงกองหนึ่ง
จากนั้น ศพอีกกอง
แล้วเราก็ราดครกด้วยเชื้อเพลิง และจุดไฟ”

แมกซี-ปารีส เขต 8

Todkommado คำภาษาเยอรมันในบทสนทนาสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนพวกหนึ่งที่จะต้องเผาร่างของเพื่อนร่วมชะตากรรม “ศพกองหนึ่งทับด้วยไม้เชื้อเพลิงกองหนึ่ง” เป็นการกระทำที่แสดงถึงทำนองของชีวิตผู้เล่าที่ดำเนินไปอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ภายใต้สภาวะการณ์ในค่ายกักกัน และเมื่อวิเคราะห์กันต่อไปย่อมจะเห็นถึงการจัดโครงสร้างของค่าย ที่มีคนผู้ทำหน้าที่เฉพาะบางอย่าง ในที่นี้เปรียบเหมือนสัปเหร่อประจำค่าย แต่คงเป็นสัปเหร่อที่เต็มไปด้วยความบีบคั้นของอารมณ์ เพราะร่างที่ตนจะต้องเผาคือ ร่างของมิตร ญาติ เพื่อน และคนร่วมชะตากรรม

“**I**l ne s'était pas écoulé trois heures depuis mon entrée au camp que je savais exactement ce qui s'y passait. J'aurai voulu pouvoir appuyer sur un bouton et mourir tout de suite. J'aurai voulu que la terre se fende à mes pieds et que je sois ensevelie. J'étais effondrée.

Violette - Paris XIXème

“ เวลาผ่านไปไม่ถึง 3 ชั่วโมง หลังจาก
ที่ฉันเข้ามาสู่ค่ายแห่งนี้ ฉันเองรู้ในทันทีว่า
สิ่งใดเกิดขึ้นบ้างในขณะนั้น
ฉันเพียงต้องการ ‘ปุ่ม’ ที่สามารถกด
แล้วชีวิตก็ดับไป ฉันเพียงต้องการจะให้ดินดิน
แยกที่ใต้อุ้งเท้าของฉัน และกลบฝังฉัน
ฉันก็ยินดีตายจากไป”

วioletต์-ปารีส บท 19

ความรู้สึกและอารมณ์เป็นสารที่สื่อให้เห็นอย่างชัดเจนในถ้อยคำของพยาน ความอัดอั้นถูกแสดงออกมาในความปรารถนาที่คนหนึ่งคนไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ เพราะชีวิตที่เป็นอยู่ในขณะนั้นคงสภาพของการตายทั้งเป็น คนที่ต้องการให้ร่างของตนเองถูกฝังเช่นคนตายคือคนที่ไม่เห็นซึ่งความหวังของชีวิตในทางข้างหน้า เช่นนี้แล้ว “ค่าย” ไม่ได้ต่างอะไรจากขุมอเวจีที่ควรเป็น

ประวัติศาสตร์ในนิทรรศการมิได้เลือกใช้การจัดแสดงสิ่งของที่สามารเป็นตัวแทนของเหตุการณ์ มิได้ใช้สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ หรือแม้แต่มิได้สร้างบรรยากาศจำลองเหตุการณ์ของช่วงเวลาประวัติศาสตร์ดังที่นิยมสร้างกันในพิพิธภัณฑ์ว่าด้วยการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่ปล่อยให้ผู้ชมตกอยู่ในสภาวะของการบีบอัด กดทับ หรือแสงอันริบหรี่ในห้องที่มีดสลัว หรือการจัดแสดงเครื่องแต่งกาย วัตถุอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ฯลฯ แต่นิทรรศการกลับเลือกใช้การจัดแสดง “คนจริง” การเสนอ *คนจริง* ด้วยภาพและเสียงจากการสัมภาษณ์ที่นิทรรศการได้เลือกใช้ กลายเป็นรูปแบบของการสร้างความทรงจำขึ้นใหม่ด้วยการใช้พยานประจักษ์ การสัมภาษณ์ผู้ที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์จึงเปิดโอกาสให้ผู้ชม ‘ได้ยินและเห็น’ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์

เมื่อพิจารณาต่อเนื่องไปยังการจัดแสดงและสถาปัตยกรรม จริงอยู่ว่า นิทรรศการจัดขึ้นในศาลาว่าการเมืองปารีสซึ่งเป็นอาคารเก่าในช่วงศตวรรษที่ 18 และไม่มีความสัมพันธ์

ทางประวัติศาสตร์โดยตรงกับเนื้อหาของนิทรรศการ เนื้อหาบอกเล่าถึงดินแดนอันไกลออกไป ดินแดนที่ฝังรอยของความเจ็บปวด แต่ความหมายของพื้นที่กลับถูกปรับเปลี่ยนไปอย่างฉับพลันจากภาพและคำที่ปรากฏขึ้นใหม่ในบริบทนิทรรศการ จอภาพขนาดใหญ่ที่ฉายภาพของพยาน หมุนเวียนทั้ง 3 จอเป็นจุดดึงดูดสายตาของผู้ชมเมื่อเข้ามาที่ “โถงพยาน” พื้นที่ของห้องขนาดใหญ่จึงมิได้เป็นห้องโถงเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่ศาลาว่าการฯ เคยใช้มา แต่กลายเป็นห้องที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ที่ผ่านพบประสบการณ์หนึ่งกำลังถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้สึก สิ่งที่จดจำให้กับคนอื่นจำนวนหนึ่งที่อาจจะมีโอกาสหรือไม่มีโอกาสพบกับชะตากรรมเช่นที่พยานเหล่านั้นเคยเห็น ฟัง จำ และจดไว้ในเบื่องลือกของเศษส่วนชีวิต

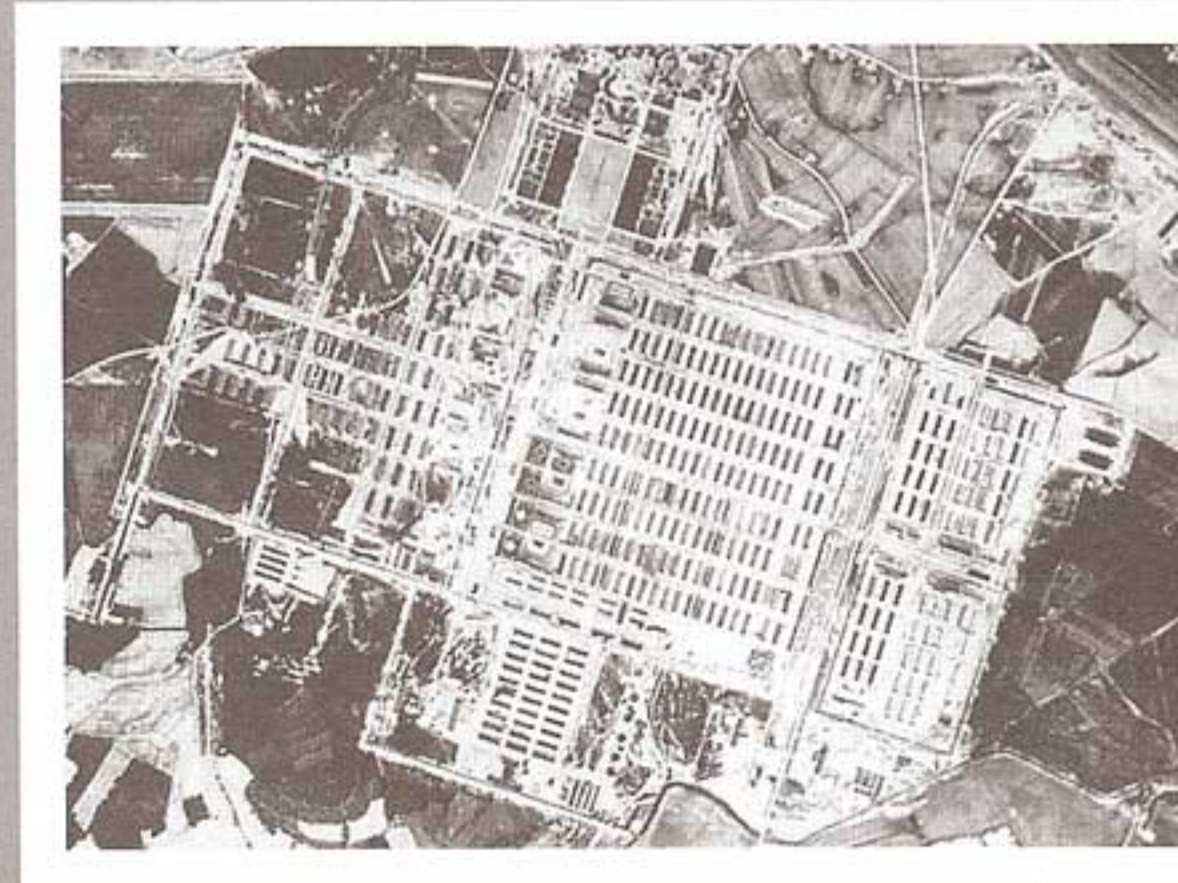
Kevin moore³ เสนอว่า พลั

ของการอธิบายประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์ และนิทรรศการมาจากสภาวะ “ความจริง” 3 ประเภท (Triple Power) “Long live heritage provision with ‘real’ things in ‘real’ places and ‘real’ people”⁴ คือ “ของจริง” “สถานที่จริง” และ “คนจริง” นั้นหมายความว่า the real and reconstruction

จากการจัดแสดงที่บรรยายไปข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าเรื่องราวหรือ “ประวัติศาสตร์” ที่ถูกสร้างขึ้นโดยภัณฑารักษ์หรือผู้ที่รับผิดชอบนิทรรศการไม่ได้ยึดชนบทการสร้างประวัติศาสตร์ที่อิงการใช้หลักฐาน เอกสาร จดหมายเหตุเป็นหลัก หากเป็นถ้อยคำและภาพบันทึกการ

สัมภาษณ์ “แสดง” ตนเองเป็นหลักฐานปฐมภูมิ (ไม่ใช่เอกสารประวัติศาสตร์) ความเป็นไปของเรื่องราวถูกสอดแทรกด้วยความรู้สึกของผู้ที่บอกเล่าประสบการณ์ ส่วนคุณค่าและความหมายของเอกสาร ภาพ จดหมายเหตุมีความสำคัญเป็นอันดับรองในส่วนแรกของนิทรรศการ หรือ

ภาพถ่ายทางอากาศของค่ายอชวิทซ์
โดย Office of Strategic
Service (OSS)
(ภาพของ BKP จาก « Entre
l'écoute et la parole:
Derniers témoins Auschwitz-
Birkenau 1945/2005 »,
journal de l'exposition,
Exposition à l'Hôtel de Ville
de Paris
du 25 janvier
au 12 mars 2005.)

“ประวัติศาสตร์ค่ายกักกัน” ข้อความในเอกสารจะถูกเลือกเน้นมากกว่าการแสดงข้อเท็จจริงแบบ “ร้อยทั้งร้อย” การจัดแสดง “ความทรงจำ” และเอกสารจึงถูกคัดเลือกคัดลอก ตีความ และนำเสนอด้วยกลวิธีที่ต่างไปจากการเขียนประวัติศาสตร์

นิทรรศการเปิดพื้นที่ให้กับความทรงจำที่หลากหลายเข้ามาแสดง ผ่านการบันทึกการสัมภาษณ์ ประวัติศาสตร์ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยการตีความของผู้จัดทำนิทรรศการ แต่ผู้คนที่มาถ่ายทอดความรู้สึกกลายเป็น “ผู้สร้าง” หรือ “author” เรื่องราว จากนั้น ผู้จัดนิทรรศการ หรือ “exhibitor” ใช้ประวัติศาสตร์เหล่านั้นสร้าง

³ Kevin Moore, “Real things, real places, real people,” *Museums and Popular Culture* (London, Washington: Cassell, 2000), pp. 135-155.

⁴ Kevin Moore, “Real things, real places, real people,” pp. 149.

เนื้อหาในนิทรรศการ และเปิดให้ผู้ชม หรือ “viewer” รับสารและตีความไปตามประสบการณ์และความรู้เดิมที่ตนมีความทรงจำที่เริ่มต้นจากประจักษ์พยานจึงถูกนำเสนอ และตีความแตกต่างกันไป⁵ แต่มีจุดร่วมก็คือ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและในปัจจุบันขณะที่ผู้ชมเข้าชม แม้ว่า

เป็นความพยายามย้าถึงความแตกต่างของกลุ่มสังคมที่ก่อปรขึ้นเป็นสังคมเมืองปารีส รวมทั้งพัฒนาการประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ การเมืองทางวัฒนธรรมจึงพยายามเปิดพื้นที่ให้กับทุกความทรงจำ ผู้คนรับเอาเรื่องราวเหล่านั้นเป็นความทรง-

จำร่วมของสังคม ด้วยเหตุนี้ การแปลงสภาพของเหตุการณ์ที่มีต้นเหตุมาจากความรุนแรง ความเกลียดชังจนนำไปสู่การประหัตประหารให้กลายเป็นประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มคนที่ประสบชะตากรรมที่บอกเล่าต่อสังคม และยังผันแปรต่อเนื่องไปสู่ประสบการณ์ร่วมทางสังคม ประสบการณ์ที่มีใช้เพียงข้อเท็จจริงของสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เป็นการบ่มสร้างความรู้สึกของความหวาดกลัวเปื้อนเประอบาตผลจากสงคราม

ประวัติศาสตร์ของความรุนแรงของมนุษยชาติจึงถูกนำมาตีแผ่ เรื่องราวที่จับต้องไม่ได้ด้วยมือเปลี่ยนสภาพสู่การสร้างสภาวะทางอารมณ์ และพยายามจับความรู้สึก

ของผู้เข้าชมด้วยอารมณ์ที่ขุ่นมัวของเหตุการณ์ที่เลวร้าย อาการปวดร้าวและทรมาน อย่างไรก็ตาม ปากคำของพยานไม่ได้หยุดอยู่เพียงเรื่องของความชิงชังและร้ายระบม เรื่องเล่าในการสัมภาษณ์ครอบคลุมถึงการมีชีวิตอยู่ของคนและชุมชนยิวในสังคมฝรั่งเศสร่วมสมัย ความเป็นอยู่ ความหวัง การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวยิวในปัจจุบัน ชี้นำถึงทางออกของบั้นปลายของเหตุการณ์

นิทรรศการจึงทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายความรุนแรง (การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์) สู่การสร้างสันติสภาวะ ด้วยการนำเสนอความเป็นอยู่ของคนยิวในสังคมร่วมสมัย นั่นคือ การแปรเปลี่ยนการเบียดขับผู้คนออกจากพื้นที่ทาง

มุมหนึ่งของนิทรรศการ จัดแสดงหนังสือ “บันทึกแอนน์ แฟรงค์” (สว่นน้อยเนื้อสายยิว ชาวเนเธอร์แลนด์ ผู้เผชิญชะตากรรมจากลัทธินาซี ในสงครามโลกครั้งที่ 2) ที่ได้รับการแปลและพิมพ์เป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก

ความทรงจำเป็นเรื่องนามธรรม แต่เราสามารถจะเรียนรู้ได้จากการอ่านบันทึก และฟัง “ถ้อยคำ” ถ้อยคำที่สามารถสื่อถึงข้อมูลและสำเนียงที่ย้าถึงความหมายและความรู้สึก “คนจริง ๆ” ที่บันทึกและแสดงความทรงจำจึงสร้างชีวิตของประวัติศาสตร์-ความทรงจำที่ถ่ายทอด

การวิพากษ์ประวัติศาสตร์ และนัยทางการเมือง

สังคมมนุษย์ประกอบด้วยความทรงจำที่หลากหลาย การเสนอชุดความทรงจำว่าด้วยประสบการณ์ในค่ายกักกันและชีวิตร่วมสมัยของชนกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งต่อสังคม

⁵ ข้อจำกัดอีกประการของงานเขียนชิ้นนี้คือ ไม่สามารถศึกษาการรับรู้ของผู้ชมนิทรรศการได้ เพราะเวลาอันจำกัด อย่างไรก็ตาม แนววิเคราะห์เกี่ยวกับประสบการณ์การชมนิทรรศการ ผู้อ่านสามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้จาก John H. Falk, *Museum Experience* (Washington: Whalesback Books, 1992).

สังคมด้วยข้อกีดกันทางชาติพันธุ์ หรือ Anti-Semitism ไปสู่การสร้างพื้นที่ให้กับคนเหล่านั้น กระบวนการนี้เป็นปฏิบัติการใน 2 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคมให้กับผู้ที่ถูกเบียดขับ หรือการสร้าง sense of membership ด้วยการปรากฏของคนหรือภาพแทน (representation) ในพื้นที่สาธารณะขบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการพยายามสร้างการยอมรับจากสังคม และ (2) การรับรู้และการเรียนรู้ความแตกต่างที่มีอยู่จริงของผู้เข้าชมในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อสร้างความคิดที่ว่าพื้นที่ทางสังคมไม่ควรเป็นของคนกลุ่มใดกลุ่มเดียว แต่จะต้องเป็นของทุกคน ทุกกลุ่มย่อยที่ก่อปรเป็นสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ สถานที่ : พลังประวัติศาสตร์-ความทรงจำ

จากนิทรรศการ “ระหว่างสติบและวจนะฯ”
ผู้เขียนนิกย้อนถึงโครงการที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“ความทรงจำเกี่ยวกับความหายนะของมนุษยชาติ มิใช่เรื่องควรจะถูกเก็บไว้เพียงคนที่ประสบกับเหตุการณ์นั้น แต่จำต้องมีการถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง”

ที่ต้องการสร้างพิพิธภัณฑ์ หรืออนุสรณ์สถานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ นานา ทั้งประวัติศาสตร์ของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาด้าน

กฎหมายและการเมืองในระบบสังคมปัจจุบัน และการผลิตบุคลากรที่สร้างคุณูปการต่าง ๆ ให้กับสังคม ทั้งความทรงจำของการต่อสู้ การสูญเสีย ความหมายของเรื่องราวจึงมิใช่เพียงความปิติต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น หากแต่ยังรวมถึงความสูญเสียที่ได้ต่อยอดความสำคัญของ “ชีวิตธรรม-ศาสตร์” อย่างไรก็ตาม การกักเก็บเรื่องที่ผ่านมาเป็นเพียงการเริ่มต้นการทำงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการที่ว่าด้วยเรื่องราวของอดีต คำถามที่ธรรมศาสตร์ควรสำรวจมากไปกว่าการเก็บงำ ครอบครอง และต่อยอดอดีตอันรุ่งเรืองและช่วงเวลาของความปวดร้าวก็คือ เราจะข้ามพ้นหรือแปรเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เกิดเป็นประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่และร่วมสมัยอย่างไร

เรื่องเล่าของ “ความเป็นธรรมศาสตร์” อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ควรพิจารณาดำเนินการแต่เดี๋ยวนี้ เพราะการทำ ความเข้าใจกับชีวิตทางสังคมในสถานที่หนึ่ง ๆ มิได้อยู่เพียงหนังสือชีวประวัติ อัดชีวประวัติ เอกสาร ภาพถ่าย หรือภาพเคลื่อนไหว หากแต่ยังอยู่ในคำบอกเล่าและ

ความทรงจำของคนอีกจำนวนมาก ณ วันนี้แล้ว หากธรรมศาสตร์ยังไม่เริ่มต้นบันทึกสิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า หอเกียรติประวัติ หรือพิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์และการเมืองอาจจะกลายเป็นห้องเก็บภาพ โลโก้ และถ้วยเกียรติ-ประวัติ ภาพความเคลื่อนไหวทางการเมืองบอร์ดนิทรรศการ ที่ไม่สามารถสร้างชีวิตสังคมที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง แล้วอาจจะนำไปสู่พิพิธภัณฑ์ที่นิ่งสนิทเช่น โศก-นาฏกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดกับพิพิธภัณฑ์บางแห่งในประเทศไทยก็อาจเป็นไปได้

หมายเหตุ ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร.สายันห์ แดงกลม และอ.สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ ในการอ่านทวน และตรวจแก้ต้นฉบับรวมทั้งให้คำแนะนำ ในการแปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยในบางตอน

หนังสือและบทความอ้างอิง

ภาษาไทย

วิศรุต พึ่งสุนทร. “พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานโฮโลคอสต์กับอนุสรณ์สถานในประเทศไทย”. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง พิพิธภัณฑ์ว่าด้วยการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และอนุสรณ์สถานในประเทศไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) วันที่ 31 พฤษภาคม 2547, 20 หน้า.

ภาษาอังกฤษ

Falk, John H. *Museum Experience*. Washington, D.C.: Whalesback Books, 1992.

Kawanagh, Gaynor (ed.). *Making Histories in Museums*. London; New York: Leicester University Press, 1999.

Miles, Malcolm. *Urban Avant-gardes: Art, Architecture and Change*. London; New York: Routledge, 2004.

Moore, Kevin. *Museums and Popular Culture*. London; Washington: Cassel, 2000.

Pearce, Susan M. *Museums, objects and Collections: A Cultural Study*. Leicester; London: Leicester University Press, 1992.

Sherman, Daniel J. and Irit Rogoff (eds.). *Museum Culture: Histories, Discourses, Spectacles*. Minneapolis: University of Minneapolis Press, 1994.

Shlain, Leonard. *Art&Physics: Parallel visions in Space, Time, and Light*. New York: Morrow, c1991.

Spalding, Julian. *The Poetic Museum: Reviving Historic Collections*. Munich; London; New York: Prestel, 2002.

ภาษาฝรั่งเศส

«Devoir de mémoire », article exposition, à Paris (février – mars 2005 n° 13), pp. 36-37.

«Entre l'écoute et la parole: Derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005 », brochure de l'exposition. Exposition à l'Hôtel de Ville de Paris du 25 janvier au 12 mars 2005.

«Entre l'écoute et la parole: Derniers témoins Auschwitz-Birkenau 1945/2005 », journal de l'exposition. Exposition à l'Hôtel de Ville de Paris du 25 janvier au 12 mars 2005.

Grynberg, Anne. *La Shoah: L'impossible oubli*. Paris: Gallimard, 1995.

Wood, Nancy. *Germain Tillion, une femme-mémoire*. Traduit de l'anglais par Marie-Pierre Corrin, Paris: Editions Autrement, 2003.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

www.memorialdelashoah.org

พิพิธภัณฑ์การเมืองไทย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายงานโดย ชี นฤเบศร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่อันดับที่สองของประเทศ และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีอดีตตัวตนชัดเจน มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของวังหน้าในสมัยรัตนโกสินทร์ และได้ผ่านประสบการณ์และเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายครั้ง มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการสร้างผู้นำประเทศมาหลายสมัย และมีส่วนสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ต่อการเมืองสมัยใหม่ ในปัจจุบันมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของแผนการจัดทำพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ให้เป็นเขตอนุรักษ์และคุ้มครองด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น ในปี 2547 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งมีอายุครบ 70 ปี จึงวางแผนจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และหอประวัติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์และฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา หอสมุดปรีดี พนมยงค์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ จึงได้ร่วมมือกันจัดงานเสวนาเรื่อง “พิพิธภัณฑ์การเมืองไทยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเสวนาในฐานะผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ในโลกปัจจุบันได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และหอประวัติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกทั้งเป็นการจุดประกายความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะพิพิธภัณฑ์การเมืองไทย เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างประวัติศาสตร์การเมืองไทยกับความเป็นมาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนั้นการเสวนายังมุ่งที่จะปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อดำรงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ งานเสวนาจึงได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ อาจารย์ ดร.ชาญ-

วิทย์ เกษตรศิริ คุณสุพจน์ แจ่มเร็ว คุณจุลลดา มีจุล และ คุณชีวลีทิพย์ บุญยเกียรติ ในการมาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

เนื้อหาที่พูดคุยกันในการเสวนาประกอบด้วยประเด็นสำคัญๆ และน่าสนใจที่พอสรุปได้ ดังนี้ คุณสุพจน์ แจ่มเร็ว บรรณาธิการหนังสือ *ศิลปวัฒนธรรม* ได้จุดประเด็นให้เห็นว่า ที่ผ่านมาสังคมไทยยังไม่เคยมีพิพิธภัณฑ์การ เมืองเกิดขึ้นในสังคมไทย พิพิธภัณฑ์โดยส่วนใหญ่เป็น พิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Art Museum) ซึ่งรูปแบบการจัดแสดง ในแต่ละที่นั้นยังคงมีรูปแบบเดียวกัน คือ การจัดแสดง เทวรูป พระพุทธรูป หรือของโบราณ ซึ่งไม่มีอะไรเคลื่อนไหว แม้ว่าพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น มีหลายฝ่าย

ชาติวุฒิ ธรรมศาสตร์เกิดมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง ในปี 2475 ประวัติศาสตร์ของธรรมศาสตร์ก็คือ ประวัติศาสตร์การเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การก่อตั้ง ครั้งแรกก็เพื่อที่จะสร้างบุคลากรมารับระบอบใหม่ คือ ระบอบประชาธิปไตย แม้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สร้าง มาก่อนก็จริง แต่จุฬาฯ เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เพื่อรองรับระบอบเก่า ธรรมศาสตร์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งใน ประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ในการผลิตบุคลากรออกไปสู่สังคม และบุคคลในที่นี่ก็ไปมีบทบาททางการเมือง ระดับชาติทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในด้านคุณวุฒิ ภาระ ดั้งเดิมของธรรมศาสตร์คือ บทบาทตลาดวิชา ส่วนด้านวัย- วุฒิ ในปี 2547 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครบรอบ 70 ปี

“ เราสามารถทำธรรมศาสตร์ให้เป็น พิพิธภัณฑ์ที่ไม่ได้แปลว่า จะยกผู้คน ออกไปให้หมดเหลือแต่ตึกร้าง ๆ แล้วก็มาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ”

พยายามจัดทำขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์แรงงานที่เนื้อหาในเชิง การเมือง แต่การจัดแสดงยังคงรูปแบบเดิมอยู่คือ การเอา ของมาตั้ง เอาโปสเตอร์มาติดอยู่เท่านั้น ไม่มีความเคลื่อนไหว ไม่มีชีวิต สำหรับความคิดเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ การเมืองไทยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคตนั้น คุณสุพจน์เห็นว่าโดยชาติวุฒิ คุณวุฒิ และวัยวุฒิของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความเหมาะสมที่สุดที่จะมีการ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์การเมืองขึ้น โดยเสนอว่า หากมองในด้าน

ดังนั้นการกำหนดประเด็นของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ควรคำนึงถึงพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่จำเป็นต้อง กังวลถึงเงินลงทุนจำนวนมากหรือเรื่องระยะเวลาซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญ เราสามารถทำธรรมศาสตร์ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ ที่ไม่ได้แปลว่า จะยกผู้คนออกไปให้หมดเหลือแต่ตึกร้าง ๆ แล้วก็มาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ หากยังสามารถคงสภาพการ เรียนการสอน ผู้คนก็ยังคงเดินเห็นกันตามปกติ แม้กระทั่ง ผู้คนที่เดินไปเดินมา แม้คำที่มาขายของยังทำพระจันทร์

หรือการประชุมประท้วงหรือกิจกรรมต่าง ๆ นานา ธรรม-
ศาสตร์ในสภาพอย่างนี้ก็น่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ในตัวมันเอง
เพียงแต่อาจจะมีอาคารสักหลังหนึ่ง เช่น ดึกโดมเป็นที่ที่
แสดงวัตถุหรือเอกสาร เหตุการณ์อะไรก็ตาม

ในขณะที่คุณจุลลดา มีจุล นักวิชาการประจำ
ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและวิจิตรศิลป์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SPAFA) กล่าวว่า การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ควรมีองค์
ประกอบสำคัญคือ จิตวิญญาณและความศรัทธาสถาบันใน
ตัวพิพิธภัณฑ์ ความเชื่อมั่นในตัวสถาบันว่าจะต้องเป็น
ประโยชน์ต่อสังคม ภาระขององค์กรคือ การช่วยให้ชุมชน
ในบริเวณนั้นให้เข้าใจสาระที่เสนอออกไป การเมืองเป็น
เรื่องที่ซับซ้อนอยู่แล้วในตัวของมันเอง เพราะฉะนั้นการนำ
เสนออาจเป็นเรื่องยากที่จะเอาเรื่องการเมือง หรือเรื่อง
ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองเราไปนำเสนอกับคนที่อยู่รอบด้าน

ทีมงานมีความศรัทธาอยากให้มีพิพิธภัณฑ์ขึ้น
นั้นไม่เพียงพอ แต่จะต้องมีมากไปกว่านั้น ต้องศรัทธาที่จะ
ทำงานตรงนี้ อีกอย่างหนึ่งพิพิธภัณฑ์ต้องเป็นสถานที่ที่เมื่อ
คนทำงานร่วมกันแล้วต้องมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
และไม่ใช่เพียงแต่อยู่ภายในตัวพิพิธภัณฑ์เอง แต่ก็ต้องนำ
ออกสู่ข้างนอกด้วย สิ่งสุดท้ายที่ตัวพิพิธภัณฑ์ควรมีคือ
คือ การให้บริการทุกคนที่ทำงานอยู่นั้นคือ ต้องมีใจที่จะนำ
เสนอบริการให้กับผู้เข้าชมให้เกิดความประทับใจ เมื่อเขา
เข้ามาชมพิพิธภัณฑ์แล้ว เขาสามารถได้อะไรกลับไปและ
อย่างไร ถ้าพิพิธภัณฑ์การเมืองของธรรมศาสตร์สามารถ
เกิดขึ้นได้ ก็จะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แต่ว่าควรจะต้องคำถามก่อน
ที่จะให้ตัวพิพิธภัณฑ์นี้เกิดขึ้นมา ว่า why who และ how
ตัวพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่ตัวอาคารที่เก็บอย่างเดียว แต่ว่าพิพิธ-
ภัณฑ์นั้น เป็นสถาบันทางวัฒนธรรมที่ค่อนข้างซับซ้อน เป็น
สถานที่ที่เกี่ยวข้องผูกพันกับการเก็บสะสม รวบรวม แล้ว
ก็รักษาวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกัน
พิพิธภัณฑ์ต้องสื่อสารความหมายของ collections นั้น
ออกสู่สาธารณชนได้ เรื่องที่ควรคำนึงถึงเพื่อให้สาธารณชน
ได้รับประโยชน์สูงสุดจากพิพิธภัณฑ์ คือ *หลักการสื่อข้อมูล*

*การจัดแสดง นโยบายพิพิธภัณฑ์เข้าสู่ชุมชน การโฆษณา
ประชาสัมพันธ์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ การจัด-
แสดง* เมื่อพูดถึงนิทรรศการควรแบ่งออกเป็นอย่างน้อย 2
อย่าง คือ นิทรรศการถาวร และนิทรรศการชั่วคราว การจัด
นิทรรศการชั่วคราวทำให้มีกิจกรรมบ่อยครั้งขึ้น แต่ความ
จริงแล้วกิจกรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่นิทรรศการอย่างเดียว
แต่ว่าเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการติดต่อกับชุมชน ให้ผู้-
ชมได้มามีกิจกรรมตรงนี้มากขึ้น ควรมีการนำเสนอใน
หลายรูปแบบที่ให้ผู้ชมสามารถเลือกได้ว่าอยากจะเดินไป
ทางไหน

สำหรับทัศนะของนักวิชาการด้านพิพิธภัณฑ์
อย่าง คุณชีวลีสิทธิ์ บุญเกียรติ ซึ่งปัจจุบันเป็นนักวิชาการ
ประจำศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ได้เสนอความเห็น
*พื้นฐานในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยวัตถุประสงค์
การทำวิจัยที่จะต้องมีคนปฏิบัติงานที่มีความรู้ทางด้านนี้
และอย่างต่อเนื่อง และการสื่อสารกับคนภายนอก การสื่อ-
สารในที่นี้ไม่ได้หยุดหรือจบเพียงแค่นิทรรศการเป็นคำ-
ตอบสุดท้าย แต่มีได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นนิทรรศการ
ที่เป็นลักษณะกิจกรรมสำหรับเด็ก หรือการออกไปหาผู้ดู
ที่เป็นคนข้างนอกเช่นเดียวกับคุณจุลลดาได้เสนอไว้ ส่วน
ในประเด็นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับพิพิธภัณฑ์
การเมืองไทย คุณชีวลีสิทธิ์เห็นว่าไม่ควรมองพิพิธภัณฑ์การ*

เมืองไทยที่อยากจะตั้งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็น
เพียงแค่เรื่องประวัติศาสตร์ เพราะว่าการเรียนรู้ทางการ
เมืองโดยเฉพาะการเมืองแบบประชาธิปไตย มันจะต้องไป
พร้อมกับสังคมที่ต้องวิวัฒน์ไปด้วยกัน พิพิธภัณฑสถานเป็นพื้นที่
ทางการเมือง เราจะต้องคอยสร้างสิ่งที่เป็นเหมือนกับ
กิจกรรมให้มันเกิดตลอดเวลา ถ้าอยากจะทำพิพิธภัณฑ
สถานเมือง ก็อย่าหยุดเพียงแค่เรื่องประวัติศาสตร์ แต่ให้มอง
เรื่องการเมืองที่เป็นประเด็นหรือเรื่อง que ทุกคนในสังคมไทย
จะต้องเรียนรู้ไปด้วยกัน ถ้าทำได้ก็จะทำให้ความมีชีวิตเกิด
ขึ้นได้เช่นกัน

“ ธรรมศาสตร์ต้องกลับมาคิดว่า
ปรัชญาของการก่อตั้งธรรมศาสตร์
นั้นคืออะไร Value ที่ตัวเองต้อง
การสร้างให้สังคมคืออะไร ”

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิท่านสุดท้าย ดร.ชาญวิทย์
เกษตรศิริ ได้ให้แง่คิดที่น่าสนใจว่า ถ้าจะมีการจัดตั้งพิพิธ-
ภัณฑสถานขึ้นนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ เราจะเอาอะไรใส่เข้าไป
พิพิธภัณฑสถานไทยมันเปลี่ยนมาจากพิพิธภัณฑสถานแบบประวัติ-
ศาสตร์ศิลปะ เข้ามาเป็นทฤษฎีมหาบุรุษ ซึ่งหนีไม่พ้น เรา
คุ้นกับงานของอาจารย์นิธิหรืองานของอาจารย์ธงชัย เราจะ
เห็นว่า กรอบวิธีคิดที่กำหนดว่าการจัดพิพิธภัณฑสถานเป็นอย่าง
ไร คือกรอบที่เรียกว่า ราชอาณาจักรนิยมกับทฤษฎีของมหา-
บุรุษคือมองจาก Great Man Theory เพราะฉะนั้นแปล
ว่าประวัติศาสตร์ของชาติไทย เวลาจัดแล้วมันหนีไม่พ้น
คนไทยมาจากไหน เป็นการแย่งพื้นที่กันทางการเมืองว่าจะ
เสนออะไร ถ้าพิพิธภัณฑสถานเมืองที่ธรรมศาสตร์เสนอใน

กรอบที่ว่าเป็นคือ ราชอาณาจักรนิยมกับมหาบุรุษ จะไม่มีคนเข้า
เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ เรื่องพิพิธภัณฑสถาน เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา
ทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดความสมดุลกันระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่
พิพิธภัณฑสถานก็คือพิพิธภัณฑสถาน แต่ใครทำ ใครใส่อะไรเข้าไป
ตรงนี้เป็นเรื่องที่ใหญ่ ว่าจะจะเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ดีหรือมีชีวิต
ถ้าขาดเรื่องเจตจำนงที่จะมี ศรัทธาที่จะมี ทรัพยากรทั้งเงิน
และคน คนที่แปลว่าปัญญา มันก็เป็นสิ่งที่ไม่มีอาจจะ
ดีกว่ามี

สำหรับประเด็นสุดท้ายในวงเสวนา ดร.พิภพ อุดร
ผู้ร่วมเสวนาครั้งนี้ ก็เสนอความเห็นที่น่าสนใจว่า เราพูดถึง

Space of Politics ว่าเป็นการแย่งพื้นที่
จริง ๆ แล้วควรจะมองว่ามันเป็น Space of
Value Creation คือเป็นการใช้พื้นที่เพื่อ
สร้างคุณค่าบางอย่าง เรามองว่าธรรมศาสตร์
เหมาะกับการทำพิพิธภัณฑสถานเมือง
แต่คิดว่าธรรมศาสตร์ต้องกลับมาตอบตัว-
เองให้ได้ว่า เราจะใช้พื้นที่ตรงนี้ทำอะไรกัน
แน่ การสร้างพิพิธภัณฑสถานโดยไม่เชื่อมโยง
หรือคิดแยกส่วนจากปรัชญาการก่อตั้ง
มหาวิทยาลัย อาจจะทำไม่ได้ ต้องกลับมา
มองว่าธรรมศาสตร์จริง ๆ แล้วต้องการวาง

บทบาทตัวเองที่แท้จริงอย่างไร พันธกิจที่เรามีตอนนี้เราควร
จะต้องมุ่งเน้นไปทางไหน การมองพิพิธภัณฑสถานเมืองเพียง
แค่ว่าตั้งขึ้นมาขึ้นหนึ่งในธรรมศาสตร์ มันตายแน่นอน จะไม่
มีความหมายและเป็นประโยชน์เลย ธรรมศาสตร์ต้องกลับ
มาคิดว่าว่าปรัชญาของการก่อตั้งธรรมศาสตร์นั้นคืออะไร
Value ที่ตัวเองต้องการสร้างให้สังคมคืออะไร

อย่างไรก็ดีการเสวนาครั้งนี้จบลงด้วยคำพูดของผู้
เข้าร่วมเสวนาท่านหนึ่งที่กล่าวว่า ธรรมศาสตร์อาจทำ
พิพิธภัณฑสถาน แต่ขอให้ทำให้ดี ทำให้เข้มข้นเฉพาะบางเรื่อง
เป็นจุดเด่น แล้วก็ไปเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้คนมาดูที่
ธรรมศาสตร์แล้วก็ศึกษาด้วยตัวเอง น่าจะเป็นอย่างนั้น
มากกว่า

บทบาทของยูเนสโกกับ การคืนวัตถุทางวัฒนธรรม

จิรศรี บุญเกียรติ

ข้าพเจ้าได้อ่านข่าวเกี่ยวกับความต้องการทวงเครื่องประดับพระเศียรสมัยอยุธยาคืนจากพิพิธภัณฑ์เอกชนแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกาแล้ว เนื้อหากล่าวถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศในเรื่องนี้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาว่าด้วยวิธีห้ามและป้องกันการนำเข้า ส่งออก และโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางวัฒนธรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ค.ศ. 1970 (The UNESCO Convention on the Means of

Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970) ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) หรือ องค์การการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ

ข้าพเจ้าจึงขอใช้โอกาสนี้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาข้างต้น รวมทั้งบทบาทขององค์การยูเนสโกกับการคืนมรดกทางวัฒนธรรม จุดประสงค์ของบทความนั้นเพียงเพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องนี้ และได้ติดตามข่าวต่าง ๆ ทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและนักกฎหมาย แต่ยังไม่ออกและไม่เข้าใจถึงความเป็นมาและมาตรการต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าวในระดับนานาชาติ

ความเป็นมา: การขโมย การยึดเอา การลักลอบค้าวัตถุทางวัฒนธรรมที่ผิดกฎหมาย

การเคลื่อนย้ายวัตถุทางวัฒนธรรมออกจากประเทศดั้งเดิมสามารถทำได้หลายวิธี เริ่มตั้งแต่ การใช้กฎของผู้ชนะภายหลังจากการทำสงคราม ผู้ชนะยึดเอาสมบัติของผู้แพ้มาเป็นของตน การปฏิบัติเช่นนี้มีมาควบคู่กับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเลยก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีของกษัตริย์บาบิโลเนียนที่นำเอาสมบัติจากสุสานกษัตริย์ฟาโรห์ไปเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานของตน กรณีของทหารโรมันที่นำเอาสมบัติจากประเทศผู้แพ้สงครามกลับไปประดับประดาเมืองหลวงของตน หรือกรณีเจงกิสข่านที่ยึดเอาวัตถุมีค่าต่าง ๆ จากผู้แพ้ในประเทศจีนและเอเชียกลาง...

อีกวิธีหนึ่งคือ ขบวนการโยกย้ายสมบัติทางวัฒนธรรมในช่วงการล่าอาณานิคม ซึ่งบางครั้งไม่มีการทำสงครามหรือการเข้ายึดครองโดยใช้กำลังทหารแต่อย่างใด แต่กลับมีส่วนที่ทำให้วัตถุทางวัฒนธรรมไหลออกจากประเทศต้นกำเนิดทั้งจากประเทศในเอเชีย แอฟริกาและอเมริกาใต้ไปอยู่ในประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก การโยกย้ายดำเนินการอย่างเป็นระบบในช่วงระยะเวลาเดียวกัน การใช้กฎผู้ชนะก็ยังคงควบคู่กันไป เช่น กรณีการนำโบราณวัตถุจากที่ต่าง ๆ เคลื่อนย้ายวัตถุสู่ประเทศฝรั่งเศสโดยกองทัพโปเลียน หรือการนำประติมากรรมประกอบหน้าบันของวิหารพาร์เทนอนจากกรีกไปยังประเทศอังกฤษโดยลอร์ดเอลจิ้น ซึ่งในปัจจุบันนี้วัตถุเหล่านั้นจัดแสดงใน British Museum ที่กรุงลอนดอน หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของทหารเยอรมันที่ยึดเอาสมบัติต่าง ๆ ของชาวยิวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้แม้วิธีการเคลื่อนย้ายวัตถุแบบเป็นระบบจากเจ้าของเดิมข้างต้นจะลดน้อยลง เนื่องจากการลดจำนวนลงของสงครามระหว่างประเทศ แต่ความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ภายในประเทศกลับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางกฎหมายและการเมืองในการนำวัตถุทางวัฒนธรรมกลับมาประเทศต้นทางมากกว่า นอกจากนี้ใน

“ การเรียกร้องการส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรมกลับประเทศไม่สามารถดำเนินการได้ลุล่วง เนื่องจากอุปสรรคที่สำคัญทางกฎหมายภายในประเทศของผู้ถือครองวัตถุ ”

กรณีที่มีสงครามภายใน การเคลื่อนย้ายจะเกิดในลักษณะของพ่อค้าที่ฉวยโอกาสระหว่าง เหตุการณ์ความไม่สงบดำเนินไป ด้วยการลักลอบเอาวัตถุทางวัฒนธรรมออกไปขาย วิธีการที่พ่อค้าใช้คือ การเสนอซื้อวัตถุดังกล่าวกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งบางครั้งเจ้าของวัตถุยอมขาย วัตถุนั้น ๆ เพื่อการยังชีพของตน ขณะเดียวกัน ค่านิยมศิลปะจากวัฒนธรรมอื่นของนักสะสม ชาวตะวันตก เป็นอีกปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการลักลอบค้าวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่าง ประเทศมากขึ้นเช่นกัน จนทำให้การลักลอบและการค้ามรดกวัฒนธรรมที่ผิดกฎหมาย กลายเป็น “อุตสาหกรรมระหว่างประเทศ”

เมื่อการ
ลักลอบค้าวัตถุ
ทางวัฒนธรรม
กลายเป็นสภาพ
สู่
ปฏิบัติการไร้พร
แดน องค์การ
นานาชาติต่าง ๆ
ไม่ว่าจะเป็น ยู-
เนสโก สภาการ
พิพิธภัณฑ์ระ-

ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์
ที่สมเด็จพระยา
คำมกราชาธิราช
ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. 2472
(ภาพจาก พิสิฐ เจริญวงศ์,
การรณรงค์เรื่องทับหลัง
นารายณ์บรรทมสินธุ์
กฎหมายและคุณธรรม,
กรุงเทพฯ: วิริยะการพิมพ์, 2538)

หว่างประเทศ (ICOM) องค์การศุลกากรโลก (WCO) หรือตำรวจสากล (INTERPOL) ต่าง ทหามาตรการและการทำงานร่วมกัน เพื่อสกัดกั้นการลักลอบค้าวัตถุทางวัฒนธรรมที่ผิด กฎหมายข้ามชาติและให้ความช่วยเหลือในด้านการส่งคืนวัตถุสู่ประเทศต้นกำเนิด รวมทั้ง มีการทำงานร่วมกับประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกองค์กร ในที่นี้ จะขอกกล่าวถึงแต่บทบาทของ องค์การยูเนสโก เพราะองค์การนี้เป็นผู้บุกเบิกแนวคิด สรรหามาตรการต่าง ๆ และเป็น องค์กรสำคัญในการประสานงานและให้ความร่วมมือระหว่างประเทศมาตั้งแต่เริ่มแรก

ด้านกฎหมาย: การจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ

เมื่อวัตถุทางวัฒนธรรมถูกเคลื่อนย้ายไปอยู่อีกประเทศหนึ่ง จากนั้น ประเทศต้น กำเนิดดำเนินการตรวจสอบและยืนยันความเป็นเจ้าของ การเรียกร้องการส่งคืนวัตถุทาง วัฒนธรรมกลับประเทศไม่สามารถดำเนินการได้ลุล่วง เนื่องจากอุปสรรคที่สำคัญทาง กฎหมายภายในประเทศของผู้ถือครองวัตถุ เช่น การคุ้มครองผู้ซื้อ หรือระยะเวลาที่วัตถุทาง วัฒนธรรมนั้นอยู่ในประเทศที่ถือครอง จากสภาพของปัญหาที่กล่าวมา องค์กรกลางระหว่าง ประเทศอย่างยูเนสโกจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศ

และจรรยาบรรณเพื่อการสกัดกั้นการลักลอบและการส่งออกวัตถุทางวัฒนธรรมที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งการส่งเสริมมาตรการป้องกัน เช่น การจัดทำทะเบียนวัตถุ และในเรื่องการให้ความช่วยเหลือในการส่งคืนวัตถุ

อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการคืนสมบัติทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

การคืนวัตถุทางวัฒนธรรมในกรณีสงคราม

องค์การยูเนสโกได้ออกอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมกรณีพิพาททางอาวุธ ค.ศ. 1954 และ พิธีสาร ค.ศ. 1954 และ ค.ศ. 1999 โดยมีเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

- ◆ ในกรณีสงคราม ประเทศที่เป็นภาคีจะต้องสกัดกั้นการส่งออกวัตถุทางวัฒนธรรมของประเทศที่ตนเข้าไปยึดครอง
- ◆ ประเทศที่เป็นภาคีจะต้องเก็บรักษาและดูแลวัตถุทางวัฒนธรรมที่นำเข้ามาโดยตรงและโดยอ้อมจากประเทศที่ถูกยึดครองใด ๆ ก็ตาม
- ◆ ในกรณีที่สงครามสงบแล้ว ประเทศที่เป็นภาคีจะต้องส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรมของประเทศที่ถูกยึดครองที่พบในประเทศของตนแก่ทางการของประเทศที่เคยถูกยึดครอง

ข้อบังคับในการส่งคืนนี้จะใช้ทั้งในกรณีที่วัตถุทางวัฒนธรรมของประเทศที่ถูกยึด

ครองใด ๆ ถูกส่งออกนอกประเทศต้นกำเนิดโดยผิดกฎหมาย และในกรณีที่วัตถุทางวัฒนธรรมนั้นอยู่ภายใต้การดูแลรักษาในระหว่างสงครามจากประเทศที่เข้าเป็นภาคี พิธีสารยังเสริมอนุสัญญาระหว่างประเทศ ค.ศ.-

คณะกรรมการรณรงค์เรื่องทับหลังฯ ที่ชิคาโก ซึ่งประกอบด้วยคนไทย ชาวต่างชาติร่วมเดินประท้วง สถาบันศิลปะแห่งชิคาโก (ภาพจาก พิสิฐ เจริญวงศ์, การรณรงค์เรื่องทับหลัง นารายณ์บรรทมสินธุ์ กฎหมายและคุณธรรม, กรุงเทพฯ: วิจัยการพิมพ์, 2538)

1954 ในประเด็นที่สำคัญอีกสองประการคือ วัตถุทางวัฒนธรรมจะไม่สามารถถูกใช้เป็นค่าชดเชยสงคราม และประเทศที่เป็นผู้ยึดครองในฐานะที่ต้องทำหน้าที่ในการสกัดกั้นการส่งออกวัตถุทางวัฒนธรรมของประเทศที่ตนเข้ายึดครอง จะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ถือครองวัตถุที่บริสุทธิ์ใจและนำวัตถุนั้นส่งคืนแก่ประเทศที่ถูกยึดครองด้วย

การคืนสมบัติ ทางวัฒนธรรม ในยามสงบ

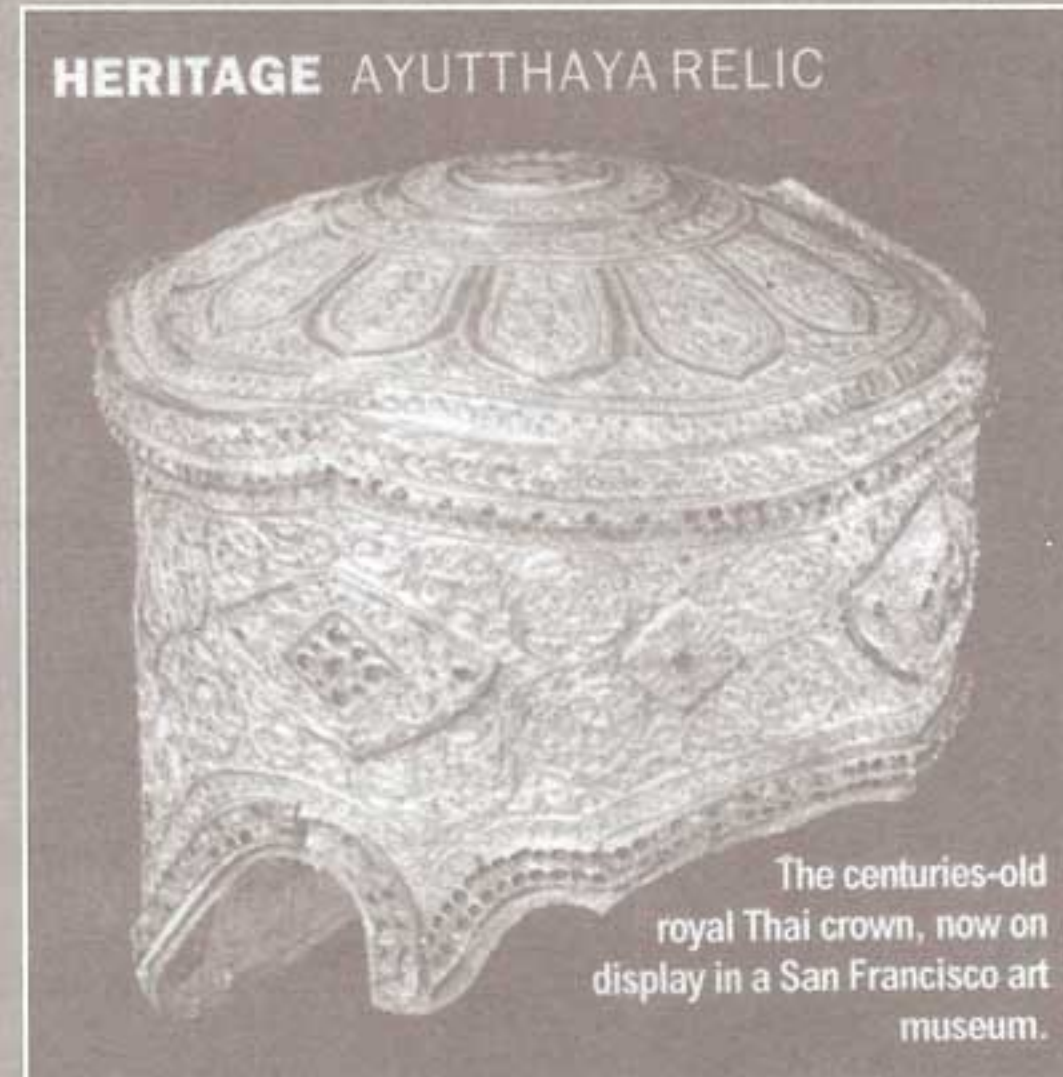
เมื่อภาวะการ
สงครามระหว่างประเทศ
มีน้อยลง ประกอบกับ
ปรากฏการณ์ของการ
ลักลอบค้าวัตถุทาง
วัฒนธรรมในรูปแบบ
ใหม่ที่เพิ่มมากขึ้น ทั้ง
การขุดค้น และการ

ขโมยวัตถุทางวัฒนธรรมจากแหล่งโบราณคดีและจากสถานที่ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ และนำไปขายเปลี่ยนมือแบบข้ามชาติ องค์การยูเนสโกจึงได้ออกอนุสัญญาว่าด้วยวิธีห้ามและป้องกันการนำเข้า ส่งออก และโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางวัฒนธรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ค.ศ. 1970 อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่การร่างอนุสัญญาและภายหลังการประกาศใช้ อนุสัญญานี้มาใช้ ยูเนสโกต้องประสบปัญหาอย่างหนักทั้งจากการคัดค้านและกดดันจากประเทศมหาอำนาจที่มักจะเป็นประเทศที่ครอบครองวัตถุทางวัฒนธรรมจากประเทศอื่น ๆ อยู่ในประเทศของตน รวมทั้งการทำความเข้าใจกับประเทศเล็ก ๆ ที่มักจะเป็นผู้สูญเสียมรดกทางวัฒนธรรม

อนุสัญญานี้เป็นอนุสัญญานุกเบิกในเรื่องการคืนวัตถุทางวัฒนธรรม เพราะเดิมที่การคืนสมบัติวัฒนธรรมระหว่างประเทศมักไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมายด้วยเหตุผล 2 ประการคือ กฎหมายเอกชนระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของบางประเทศที่มักลดสถานะของวัตถุทางวัฒนธรรมลงเป็นเพียงวัตถุธรรมดาที่เคลื่อนที่ได้ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เนื้อหาของกฎหมาย จึงมักสนับสนุนเสรีภาพของการไหลเวียนของวัตถุและให้การคุ้มครองแก่ผู้ครอบครองที่บริสุทธิ์ใจ

ฉะนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้การคืนวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศเป็นไปได้ อนุสัญญา ค.ศ. 1970 มาตรา 7 จึงกล่าวถึง หน้าที่ของรัฐภาคีผู้ครอบครองวัตถุและได้รับการร้องขอในการส่งคืนวัตถุ จะต้องติดต่อและส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรมบางประเภทแก่ประเทศต้นกำเนิด อย่างไรก็ตาม เมื่อดำเนินการเจรจาทางการทูตกับประเทศที่ได้รับการร้องขอ ประเทศผู้ร้องขอ (รัฐภาคีต้นกำเนิด) จะต้องรับผิดชอบจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสมให้แก่ผู้ถือครองที่บริสุทธิ์ใจหรือถูกต้องตามกฎหมาย

ประเด็นเรื่องค่าชดเชยที่เหมาะสมแก่ผู้ถือครองที่บริสุทธิ์ใจหรือถูกต้องตามกฎหมายนี้เอง ทำให้เกิดความไม่เห็นด้วยจากประเทศกำลังพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเหยื่อของ

การลักลอบการค้าวัตถุทางวัฒนธรรม ทำให้หลายประเทศดังกล่าว รวมทั้งไทย เกิดความ
ลังเลใจในการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ จุดยืนที่นำมาใช้ในการตอบโต้ต่อเนื้อหาใน
อนุสัญญาดังกล่าวมีอยู่ว่า ทำไมประเทศที่ยากจนและตกเป็นเหยื่อจะต้องหาเงินไปจ่ายค่า
ชดเชยเพื่อเป็นการแลกเอาวัตถุทางวัฒนธรรมที่ตนต้องสูญเสียไป นอกจากเงินชดเชยแล้ว
การส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรมกลับคืนย่อมมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมด้วย ทั้งค่าขนส่ง ค่าประกัน
ตลอดจนการจัดเตรียมสถานที่ จนทำให้มีตัวแทนจากกลุ่มประเทศดังกล่าว เรียกร้องให้มี
การจัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมการค้าวัตถุทางวัฒนธรรมคืนแก่ประเทศดั้งเดิม

อนึ่ง แม้ว่า มาตรา 7 ในอนุสัญญาฉบับนี้ จะเปิดโอกาสให้มีการส่งคืนวัตถุทาง
วัฒนธรรม แต่อนุสัญญาจะสามารถปฏิบัติได้จริงต่อเมื่อกฎหมายภายในแต่ละประเทศภาคี
นั้นเปิดโอกาสให้กระทำได้ ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่บรรจุอยู่ในโครงการการพัฒนากฎหมาย
ของกระทรวงวัฒนธรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

สำหรับอนุสัญญา ค.ศ. 1970 คำว่า วัตถุทางวัฒนธรรมที่ผิดกฎหมาย นั้นหมาย
รวมถึง

- ◆ วัตถุที่ไม่มีใบอนุญาตการส่งออกจากประเทศต้นกำเนิด
- ◆ การซื้อหรือการนำเข้าวัตถุที่ถูกขโมยไปจากพิพิธภัณฑ์ จากสถานที่สาธารณะ
ของพลเรือนและของศาสนา หรือสถาบันอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงของประเทศภาคี
และมีการส่งออกไปอย่างผิดกฎหมาย
- ◆ การส่งออกหรือการเปลี่ยนแปลงการครอบครองวัตถุทางวัฒนธรรมโดยใช้
กำลังอันเป็นผลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการเข้ายึดครองของต่างชาติ

อนุสัญญานี้ไม่มีผลบังคับใช้ย้อนหลังและปัจจุบันนี้มีประเทศที่เป็นภาคีแล้ว 106
ประเทศ ซึ่งรวมประเทศมหาอำนาจใหญ่ ๆ ประเทศเหล่านี้มักถูกประนามจากเวทีโลกว่าเป็น
ประเทศผู้บริโภควัตถุทางวัฒนธรรมจากประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น
อังกฤษ ในที่นี้มีเพียงฝรั่งเศสเท่านั้นที่ให้สัตยาบัน ซึ่งตอนนี้ทางองค์การยูเนสโกก็กำลังคาด
หวังกับการเข้าเป็นภาคีจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแหล่งเปลี่ยนมือที่สำคัญ
ของขบวนการการค้าวัตถุทางวัฒนธรรมอยู่เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ยังไม่ให้สัตยาบัน แต่การเข้าเป็นภาคี
ก็มีส่วนทำให้เกิดกรณีการส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรมแก่ประเทศต้นกำเนิด ตัวอย่างที่ไม่ไกล
ตัวและที่เคยเป็นข่าวกันประมาณ 8 ปีมาแล้วคือ กรณีที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาส่งคืน
ประติมากรรมเศียรนาคแก่ประเทศไทยในปี ค.ศ. 1997 ประติมากรรมนี้เคยเป็นส่วนประดับ
ของปราสาทพนมรุ้ง แต่ถูกนำเอาออกไปนอกประเทศไทยโดยทหารอเมริกันในช่วงที่อเมริกา
ยังมีฐานทัพอยู่ในภูมิภาคราว ค.ศ. 1972 และ 1973 กระทรวงมหาดไทยและกระทรวง
กลาโหมของสหรัฐฯ ได้สอบสวนจนสามารถสาวถึงผู้ที่ถือครองและทำพิธีส่งมอบคืนแก่

ประเทศไทย ในครั้งนั้นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์ว่า การส่งคืนครั้งนี้เป็นผลจากการที่สหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญา 1970 ของยูเนสโก ซึ่งประเทศที่เป็นภาคีจะต้องให้ความร่วมมือในการส่งกลับวัตถุทางวัฒนธรรมที่ได้มาโดยมิชอบคืนแก่ประเทศที่มา

การประสานงานกับสถาบันนานาชาติ เพื่อเอกภาพของกฎหมายเอกชน (UNIDROIT)

ยูเนสโกได้ติดต่อยูนิเดร็วท์ เพื่อการจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกโจรกรรมหรือส่งออกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และมีผลใช้ตั้งค.ศ. 1995 เรามักเรียกกันสั้น ๆ ว่า อนุสัญญา UNIDROIT อนุสัญญาฉบับนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นอนุสัญญาที่เสริมกันกับอนุสัญญาของยูเนสโก ค.ศ. 1970 นั่นคือ ขณะที่อนุสัญญา ค.ศ. 1970 เป็นอนุสัญญาระหว่างรัฐบาล อนุสัญญา UNIDROIT นั้นเปิดโอกาสให้ทั้งรัฐหรือบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นเจ้าของวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกโจรกรรมและส่งออกโดยมิชอบ รัฐและเอกชนสามารถไปร้องเรียนต่อศาลในต่างประเทศได้ อนุสัญญา UNIDROIT จะอุดช่องโหว่ในเรื่องการคืนสมบัติวัฒนธรรมที่มักจะไม่สามารถดำเนินการได้อันเนื่องจากกฎหมายเอกชนระหว่างประเทศ

อนุสัญญา UNIDROIT จะให้ประโยชน์แก่การคืนสมบัติทางวัฒนธรรมที่ถูกโจรกรรมและส่งออกโดยมิชอบ มากกว่าสิทธิในการถือครอง อย่างไรก็ตาม ผู้ถือครองสามารถได้รับค่าชดเชยที่เหมาะสมหากสามารถพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ใจในขณะที่ยึดถือครองของวัตถุทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้

นอกจากนี้ องค์การยูเนสโกยังได้ขยายบทบาทในฐานะที่เป็นองค์กรเพื่อการต่อสู้กับการลักลอบค้าวัตถุทางวัฒนธรรม โดยมีการออกอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมใต้น้ำ ค.ศ. 2001 ทั้งนี้เนื้อหาของกฎหมายที่สำคัญคือ การให้รัฐภาคีออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อการสกัดกั้นการนำเข้า การค้า และการถือครองมรดกทางวัฒนธรรมใต้น้ำที่ถูกส่งออกนอกประเทศโดยมิชอบ เป็นต้น

ด้านองค์กร : การจัดคณะกรรมการระหว่างรัฐบาล เพื่อการประสานพันธ์การคืนวัตถุทางวัฒนธรรม กลับประเทศต้นกำเนิดหรือส่งกลับในกรณีการถือ ครองโดยผิดกฎหมาย

การจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาล ก่อนการประกาศอนุสัญญายูเนสโก ค.ศ. 1970 กำเนิดมาจากการประชุมคณะทำงาน โดยความเห็นชอบขององค์การยูเนสโกที่ กรุงเวนิส ในปี ค.ศ. 1976 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกนำออก

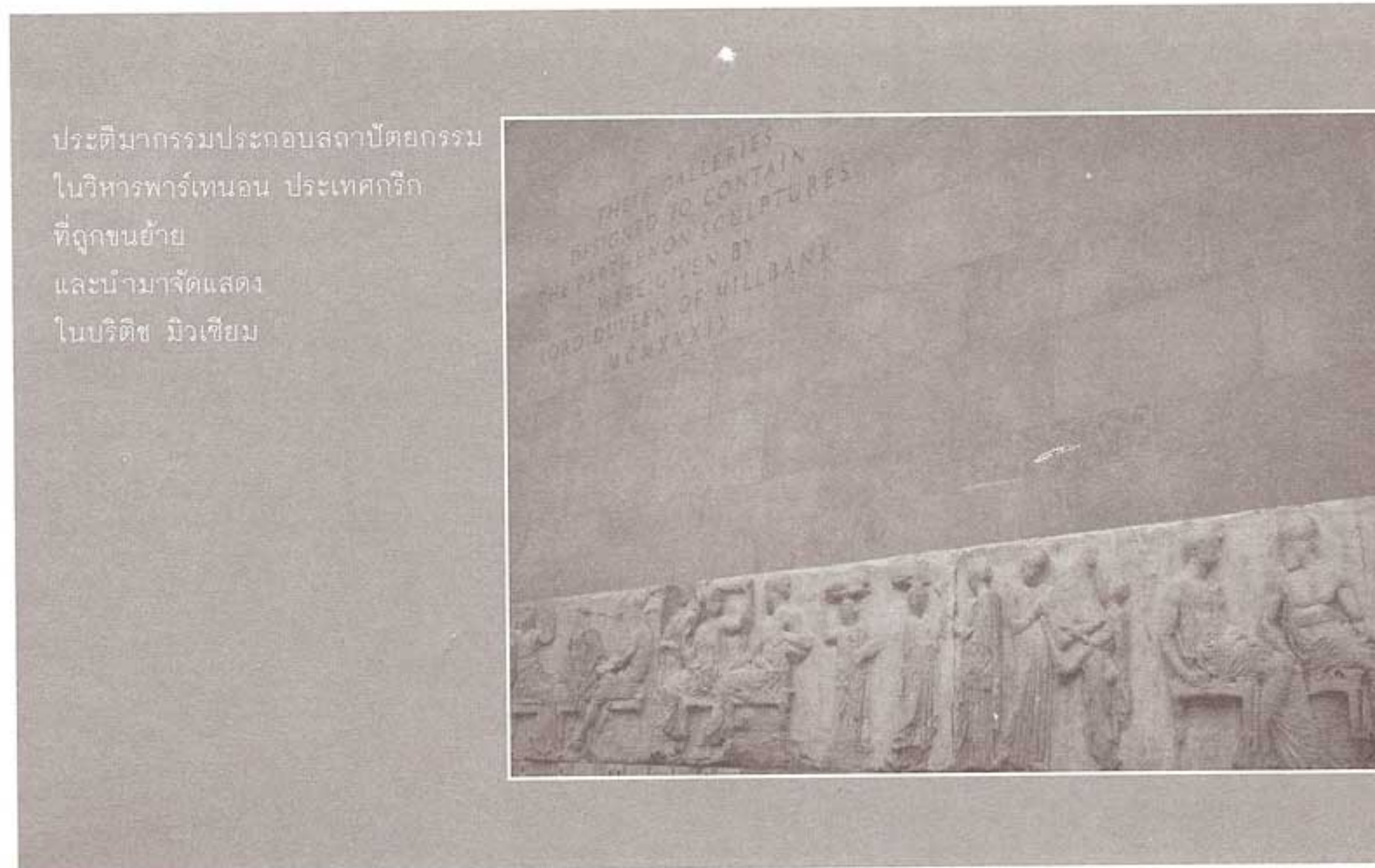
ไปในช่วงการเข้ายึดครองโดยกำลังของต่างชาติและในช่วงสมัยอาณานิคมกลับคืนสู่ประเทศ
ต้นกำเนิด ข้อสรุปสำคัญจากการประชุมคือ ควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสาน
ในการเจรจา การหาข้อมูลและให้คำแนะนำ รวมทั้งเสนอทางออกที่เป็นไปได้เพื่อการส่งคืน
วัตถุทางวัฒนธรรม

องค์การยูเนสโกจึงได้มีมติให้จัดตั้ง คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลเพื่อการประชา-
สัมพันธ์การคืนวัตถุทางวัฒนธรรมกลับประเทศต้นกำเนิดหรือส่งกลับในกรณีการถือครอง
โดยผิดกฎหมาย ขึ้นในปี ค.ศ. 1978 โดยที่คณะกรรมการระหว่างรัฐบาล ฯ ประกอบด้วย
สมาชิก 22 คนซึ่งได้รับการคัดเลือกจากประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโก และมีการ
ประชุมเป็นประจำทุก ๆ 2 ปี บทบาทของคณะกรรมการนี้ เป็นเสมือนคณะที่ปรึกษา และ
เป็นตัวกลางให้เกิดการเจรจา แต่มีข้อองค์กรที่มีอำนาจทางกฎหมายในการสั่งบังคับให้คืน
วัตถุทางวัฒนธรรม

ในปี ค.ศ. 1981 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาล ฯ ได้จัดทำแบบฟอร์มการร้องเรียน
การส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรม
เพื่อให้เกิดการจัดรวบรวม
ข้อมูลอย่างเป็นมาตรฐาน
สำหรับการนำเสนอต่อคณะที่
ประชุม และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก
ความสะดวกในกรณีที่มีการเปิด
การเจรจาระหว่างคู่กรณี

ตัวอย่างผลงานของ
คณะกรรมการระหว่างรัฐบาล ฯ
เช่น กรณีการดูแลการส่ง
คืนวัตถุทางวัฒนธรรมที่เก็บ
รักษาอยู่ในสหรัฐอเมริกาแก่
พิพิธภัณฑน์ Corinthe ใน
ประเทศกรีก การส่งคืนผ้า

โบราณที่มีการนำเข้าโดยผิดกฎหมายในประเทศแคนาดาคืนแก่ประเทศโบลิเวีย หรือ
เมื่อไม่นานมานี้ คณะกรรมการ ฯ ก็รับเรื่องคำร้องขอตัวแทนจากประเทศกรีกต่อประเทศ
อังกฤษ ในการส่งคืนประติมากรรมประกอบหน้าบันของวิหารพาร์เทนอนที่ถูกนำเอาไปไว้
ที่ประเทศอังกฤษราวต้นคริสตศตวรรษที่ 19 รวมทั้งกรณีคำร้องขอประเทศตุรกีในการส่ง
คืนสฟิงค์ Boguskoy ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑน์แห่งเบอร์ลิน แต่อย่างไรก็ตาม เราคงต้อง
รอผลการเจรจาและติดตามความคืบหน้ากันต่อไป

ประติมากรรมประกอบสถาปัตยกรรม
ในวิหารพาร์เทนอน ประเทศกรีก
ที่ถูกขโมย
และนำมาจัดแสดง
ในบริติช มิวเซียม

THESE GALLERIES
BELONG TO THE MUSEUM OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
AND WERE GIVEN BY
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
IN 1925

4. ด้านการเงิน: การจัดตั้งกองทุนเพื่อการประชาสัมพันธ์การค้าสินค้าวัฒนธรรมกลับประเทศต้นกำเนิดหรือส่งกลับในกรณีการถือครองโดยผิดกฎหมาย

คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลเพื่อการประชาสัมพันธ์การค้าสินค้าวัฒนธรรมกลับประเทศต้นกำเนิดหรือส่งกลับในกรณีการถือครองโดยผิดกฎหมาย ที่จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1978 ได้เห็นชอบกับผลการศึกษาในเรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการคืนวัตถุทางวัฒนธรรมเพื่อการรวบรวมมรดกที่กระจัดกระจายโดยสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศจัดทำการศึกษาข้างต้น เพื่อการจัดตั้งกองทุนในการประชาสัมพันธ์การค้าสินค้าวัฒนธรรม

จนปี 1999 คณะกรรมการจึงได้จัดตั้งกองทุนดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เงินกองทุนจะมาจากการบริจาคของประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกและภาคเอกชน เป้าหมายของกองทุนนี้ เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องการตรวจสอบวัตถุทางวัฒนธรรมจากผู้เชี่ยวชาญ การขนส่ง ค่าประกัน รวมทั้งการติดตั้งที่ได้มาตรฐานเพื่อการจัดแสดงวัตถุทาง

วัฒนธรรมที่จะส่งคืน รวมทั้งการจัดอบรมเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ในประเทศต้นกำเนิดด้วย จะสังเกตได้ว่า นโยบายของกองทุนนี้ไม่ใช่กองทุนที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เงินแก่ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกในการนำไปใช้เพื่อเป็นค่าชดเชยแก่ผู้ครอบครองวัตถุทางวัฒนธรรม ที่บริสุทธิ์ใจแต่อย่างใด แต่เป็นกองทุนที่ให้ความช่วยเหลือและให้บริการในด้านเทคนิคและการอบรม รวมทั้งให้การสนับสนุนอื่น ๆ อาจจะเป็นในรูปแบบเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ

อนึ่ง หลักเกณฑ์การจัดทำโครงการเพื่อขอการสนับสนุนจากกองทุน ฯ คือ ผู้ขอ-

การสนับสนุนจะต้องดำเนินการในนามของรัฐบาล ทั้งนี้วัตถุชิ้นนี้อาจจะเป็นกรรมสิทธิ์องค์การทั้งในภาครัฐและเอกชนก็ได้ วัตถุที่จะเรียกรื้อกลับคืนจะต้องเป็นวัตถุที่ได้สูญหายไปในช่วงอาณานิคม จากการยึดครองจากต่างชาติ หรือ จากการครอบครองอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งยังเป็นวัตถุที่มีความสำคัญอย่างมากในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรม และมีความผูกพันทางจิตใจกับประชาชนของประเทศที่ยื่นคำร้อง เป็นวัตถุที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเป็นวัตถุที่มีความสำคัญทั้งทางการเมืองและการศึกษาของชาติ

นอกจากนี้ ประเทศที่ยื่นคำร้องในการคืนสมบัติทางวัฒนธรรมจะต้องแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลประเทศนั้นจัดทำมาตรการต่าง ๆ ที่จริงจังในการต่อสู้กับขบวนการการค้าลักลอบ

“ทำไมประเทศที่ยากจนและตกเป็นเหยื่อ
จะต้องหาเงินไปจ่ายค่าชดเชย
เพื่อเป็นการแลกเอาวัตถุทางวัฒนธรรม
ที่ตนต้องสูญเสียไป ”

ค้าวัตถุทางวัฒนธรรม หรือการวางนโยบายในการส่งคืนวัตถุทางวัฒนธรรม รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ส่วนการพิจารณาการขอรับการสนับสนุนจะมีขึ้นในวาระการประชุม แต่ในกรณีเร่งด่วน ประธานคณะกรรมการระหว่างประเทศฯ สามารถอนุมัติเงินสนับสนุนได้ไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ หรือปฏิเสธการขอรับการสนับสนุนและเลื่อนการพิจารณาสำหรับการประชุมครั้งถัดไป นอกจากหลักเกณฑ์พื้นฐานข้างต้นแล้ว ลำดับความสำคัญของการคัดเลือกโครงการขอรับการสนับสนุนจะเน้นไปที่ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกที่มีการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมของตนอย่างมาก รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนา

บทสรุป

หากเราย้อนไปดูในอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังมิได้เคยใช้เทคนิคและขบวนการต่าง ๆ ขององค์การยูเนสโก เพื่อนำเอาวัตถุทางวัฒนธรรมกลับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกรณีของหลวงพ่อดิลกและพระนารายณ์บรมมหาราชวัง ต่างก็เป็นการเจรจาแบบทวิภาคีคือระหว่างไทยกับคู่กรณีโดยตรง หากแต่ในกรณีแรก ฝ่ายไทยได้จ่ายเงินซื้อวัตถุคืนจากผู้ครอบครอง และในกรณีหลัง ฝ่ายไทยใช้แรงกดดันผ่านสื่อและประชาชน จนทำให้สมาคมเอกชนแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกาออกเงินซื้อคืนให้ไทย หรือในกรณีการส่งชุดเครื่องสังคโลกคืนไทยโดยสถาบันสมิทโซเนียนั้น การส่งคืนวัตถุเป็นผลมาจากจรรยาบรรณของคนทำอาชีพพิพิธภัณฑ์

แต่เราคงไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญขององค์การยูเนสโกกับการต่อสู้ขบวนการลักลอบขนย้ายวัตถุทางวัฒนธรรมในเวทีโลก เพราะ องค์การฯ ดำเนินการศึกษาถึงความ เป็นมาและปัญหามาช้านาน รวมทั้งการจัดทำมาตรการต่าง ๆ การจัดตั้งคณะทำงานและกองทุนช่วยเหลือ แต่มาตรการที่มีอยู่มากไม่ได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ในประเทศไทยเท่าใดนัก ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลข้างต้นจะมีส่วนให้ผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับทราบ และเข้าใจถึงปัญหาและมาตรการต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการคืนวัตถุทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติได้ชัดเจนขึ้น

พิพิธภัณฑ์ฯไทย

กับการไล่ตามความฝัน

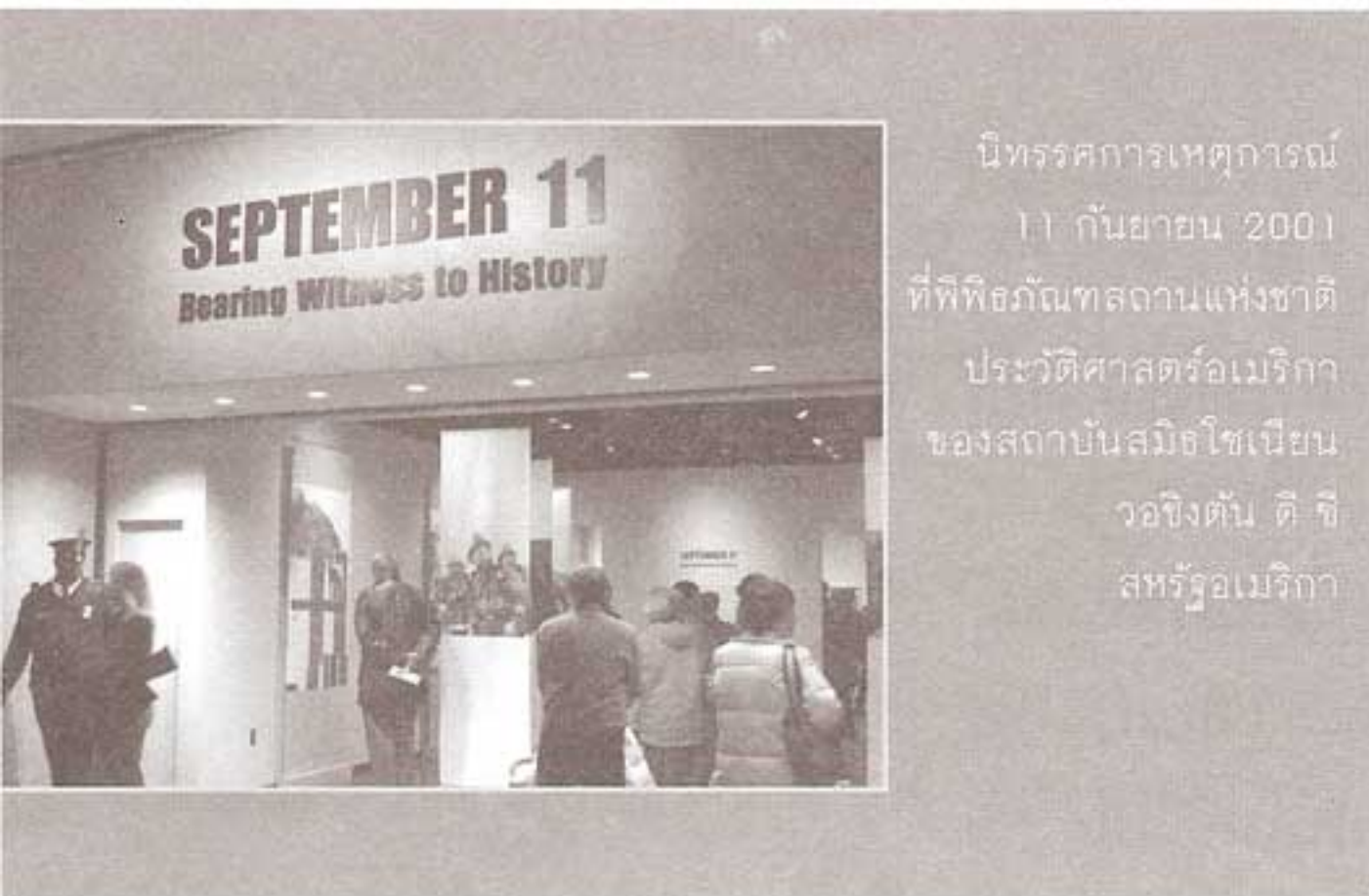
ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง

การมีอยู่และดำเนินไปของพิพิธภัณฑ์สถานเป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของคนหลายกลุ่มในสังคมไทยนอกเหนือไปจากคนที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ฯ¹ โดยตรง ความสนใจต่อพิพิธภัณฑ์ฯของแต่ละคนมีแง่มุมและความเข้มข้นแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัยหลายประการ บางคนสนใจเพราะชอบของเก่าที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ฯบางคนเห็นว่างาน

พิพิธภัณฑ์ฯเป็นงานที่น่าสนใจ บางคนสนใจเพราะเคยมีประสบการณ์ที่ดีในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ฯบางคนชอบกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ฯจัดในขณะที่บางคนอาจถูกบังคับให้ต้องสนใจเพราะถูกมอบหมายให้ทำพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นต้น แต่สิ่งที่ทำให้รู้ว่ามีคนสนใจพิพิธภัณฑ์ฯมากน้อยแค่ไหน ก็คือเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ฯที่ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอๆ เสียงเหล่านี้บ่งชี้ว่าไม่ว่าการวิจารณ์จะเป็นเชิงบวกหรือลบ อย่างน้อยผู้วิจารณ์ก็ให้ความสนใจกับพิพิธภัณฑ์ฯ

ในความสนใจและการรับรู้เกี่ยวกับงานพิพิธภัณฑ์ฯไทย มีสิ่งหนึ่งที่หลายคนคิดไปในทางเดียวกัน ก็คือ พิพิธภัณฑ์ฯที่มีอยู่แล้วมีแต่ของเก่าและการจัดแสดงล้าสมัย ขาดความเคลื่อนไหว

และไร้ชีวิต บางคนมีความเห็นว่าการนำสื่อสมัยใหม่มาใช้ในพิพิธภัณฑ์ฯจะช่วยสร้างชีวิตให้พิพิธภัณฑ์ฯได้ แต่หลายคนไม่รู้ว่ามีพิพิธภัณฑ์ฯหลายแห่งได้ลองนำแนวทางดังกล่าวมาใช้แล้ว กลับพบว่าสื่อทันสมัยอาจช่วยสร้างความเคลื่อนไหวและความน่าตื่นตื้นตันให้พิพิธภัณฑ์ฯได้ชั่วขณะหนึ่ง แต่ไม่ใช่ความมีชีวิตชีวาที่ยั่งยืนอย่างที่คาดว่าจะเป็น และเมื่อถามว่าอะไรคือสิ่งที่เราฝันอยากจะทำให้พิพิธภัณฑ์ฯไทยเป็น และเป็นอย่างไร คำตอบหนึ่งที่ได้ยินทั้งจากคนทำงานพิพิธภัณฑ์ฯและผู้ที่สนใจงานพิพิธภัณฑ์ฯในบ้านเรา ก็คือ *อยากให้เหมือน*

นิทรรศการเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ประวัติศาสตร์อเมริกา ของสถาบันสมิธโซเนียน วอชิงตัน ดี.ซี สหรัฐอเมริกา

¹ พิพิธภัณฑ์ฯ เป็นคำย่อมาจาก “พิพิธภัณฑ์สถาน” โดยผู้เขียนพยายามคงความถูกต้องทางความหมาย เพื่อรักษาการแปลความดั้งเดิมของคำว่า “museum” – บรรณาธิการ

อย่างพิพิธภัณฑฯ ในต่างประเทศ (มีบางคนฝันถึงสมิทโซ-เนียในอเมริกา) และเมื่อถามต่อไปว่าพิพิธภัณฑฯ ในต่างประเทศเป็นอย่างไรถึงอยากให้พิพิธภัณฑฯ ไทยเป็น อย่างนั้นบ้าง ก็ได้คำตอบมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การจัดแสดงดีมีรูปแบบน่าสนใจและทันสมัย ดูแล้วสนุก มีนิทรรศการพิเศษระดับโลก ห้องจัดแสดงติดแอร์ มีกิจกรรมมากมายให้ผู้เข้าชมกลุ่มต่าง ๆ ได้เข้าร่วม มีร้านอาหาร ร้านหนังสือ ร้านขายของที่ระลึก การเดินทางสะดวก เจ้าหน้าที่ต้อนรับดี ฯลฯ รายละเอียดทั้งหลายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑฯ ในฝันที่หลายคนปรารถนา จะได้เห็น หากแต่เมื่อดูสถานการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑฯ ไทย เราอาจจะต้องยอมรับว่า ความฝันที่หลายคนอยากให้พิพิธภัณฑฯ ไทยไปให้ถึงนั้น ไม่ได้อยู่ในระยะที่ใกล้นัก และคงต้องใช้เวลามากพอควรที่จะไล่ตามให้ทัน

สถานการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑฯ ไทย

แม้ว่าประเทศไทยมีประวัติการเริ่มต้นของงานพิพิธภัณฑสถานที่เก่าแก่ที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย และอาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนพิพิธภัณฑสถานมากที่สุดในบรรดากลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เมื่อมองในแง่ของการพัฒนาให้เป็นไปตามแนวทางที่เป็นมาตรฐานงานพิพิธภัณฑฯ แล้ว เราคงต้องยอมรับว่าประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศที่เริ่มต้นงานพิพิธภัณฑฯ ช้ากว่าเรา มีการพัฒนาพิพิธภัณฑฯ ที่รู้หน้าไปอย่างมากในหลาย ๆ ด้าน ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะหลายประเทศให้ความสำคัญของการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานพร้อมไปกับการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม และมีการส่งเสริมสนับสนุนอย่างเป็นทางการและต่อเนื่องเพื่อให้พิพิธภัณฑฯ เป็นแหล่งพัฒนาความรู้ สร้างความตระหนักคิด และปลูกจิตสำนึกที่ดีด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน

ปัจจุบันพิพิธภัณฑฯ ไทยอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีความเป็น

มา รูปแบบการจัดการ ศักยภาพ และปัญหาที่ต้องเผชิญแตกต่างกัน ในที่นี้อาจจะแบ่งเป็นกลุ่มพิพิธภัณฑฯ ที่อยู่ภายใต้องค์กรของรัฐและกลุ่มที่ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันอยู่ภายใต้การดำเนินงานของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม กลุ่มที่สองเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ที่นอกเหนือจากกรมศิลปากร และกลุ่มที่สามเป็นพิพิธภัณฑสถานในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยวัด ชุมชนและนักสะสมเอกชนในท้องถิ่น

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปัจจุบันเปิดให้บริการแล้ว 44 แห่งทั่วประเทศ มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในกรุงเทพฯ เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งแรก

“ประเทศไทยมีประวัติการเริ่มต้นของงานพิพิธภัณฑสถานที่เก่าแก่ที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย และอาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนพิพิธภัณฑสถานมากที่สุดในบรรดากลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

ที่มีขนาดพื้นที่และบุคลากรดำเนินงานมากที่สุด และยังมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในภูมิภาคอีกหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอดีตเมืองหลวงเก่าหรือในแหล่งโบราณคดีสำคัญ เนื่องจากความเกี่ยวพันกับการกิจตามกฎหมายของกรมศิลปากรในการปกป้องดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่มีคุณค่าระดับชาติ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและใน จังหวัดสุโขทัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทองในจังหวัดสุพรรณบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียงในจังหวัดอุดรธานี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายในจังหวัดนครราชสีมา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชยในจังหวัดลำพูน เป็นต้น

ที่ผ่านมาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีการจัดแสดงด้วยการนำเสนอโบราณวัตถุศิลปวัตถุเป็นหลัก จนถูกมองว่าเป็นคลังเก็บวัตถุ และเกิดกระแสวิจารณ์ว่าการจัดแสดงลักษณะดังกล่าวไม่ได้แสดงบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของวัตถุและยังขาดการนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่น จนนำไปสู่การปรับปรุงการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมบางแห่งและพัฒนาการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งขึ้นใหม่ให้เป็นรูปแบบที่เรียกว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง ที่มีการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองหรือจังหวัดที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินั้นตั้งอยู่ มีจุดเริ่มต้นที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่นเป็นแห่งแรก และพัฒนาต่อ ๆ มาที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ชุมพร สุพรรณบุรี เป็นต้น การปรับตัวดังกล่าวได้สร้างความพึงพอใจต่อผู้เข้าชมบางกลุ่มเท่านั้น หลายคนที่เคยเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในแหล่งโบราณคดีของกรมศิลปากรมาก่อน กลับรู้สึกว่าการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่หลายแห่งมีโบราณวัตถุศิลปวัตถุน้อยเกินไป

เมื่อใดก็ตามที่มีการพูดถึงความไร้ชีวิตของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเหล่านี้ก็มักจะเป็นเป้าหมายหลักของการวิจารณ์อยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ได้พยายามปรับตัวอย่างมากแล้วตามทรัพยากรและปัจจัยที่มีอยู่ จึงเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ เพราะมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น บุคลากรไม่เพียงพอกับภารกิจของงาน งบประมาณสนับสนุนมีจำกัด การขาดการพัฒนาจัดหาแหล่งเงินอื่น มาสนับสนุนการดำเนินงาน และการขาดการพัฒนาความรู้ที่จำเป็นต่องานพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่องและเท่าทันต่อความต้องการของสังคม หากมีการปรับเปลี่ยนระบบบริหารองค์กรให้ทำงานได้คล่องตัวมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณมากขึ้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจะสามารถพัฒนาไปได้อีกมาก เพราะมีศักยภาพใน

ด้านบวกอยู่แล้วหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการมีระบบองค์กรที่มั่นคงและดำเนินงานได้ต่อเนื่อง มีโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่มีคุณค่าจำนวนมาก มีนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและบุคลากรที่สั่งสมประสบการณ์การทำงานพิพิธภัณฑ์มายาวนาน และมีอาคารพิพิธภัณฑ์สถานหลายแห่งที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น

นอกจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแล้ว ยังมีพิพิธภัณฑ์อีกหลายแห่งที่อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นมานานแล้ว และได้เติบโตเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา การเติบโตของพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ มีปรากฏการณ์บางอย่างที่อาจให้

แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จ.ลพบุรี เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่ก่อตัวมาจากความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการจากภายนอก

แง่มุมมองที่พิพิธภัณฑ์ที่จะก่อตั้งขึ้นใหม่นำไปพิจารณาได้ คือ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา และองค์กรส่วนท้องถิ่น หลายแห่งสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้น โดยมุ่งหมายที่จะใช้เป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาและภารกิจของหน่วยงาน หรือเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์วัฒนธรรมตามนโยบายการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมขององค์กร หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น บางแห่งได้ปรับใช้พื้นที่อาคารเก่าของหน่วยงานเป็นพิพิธภัณฑ์ บางแห่งสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ และด้วยเหตุที่พิพิธภัณฑ์เหล่านี้ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างค่อนข้างสูงและเกิดขึ้นในช่วงที่สื่อการจัดแสดงมีการพัฒนาขึ้นมาก จึงมีรูปแบบการนำ

เสนอนิทรศาสตร์ที่ทันสมัยและดูจะเป็นที่สนใจมากกว่า เมื่อเทียบกับพิพิธภัณฑ์ชุมชนเก่าที่จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเป็นหลัก แต่ปัญหาหนึ่งที่พบในพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ก็คือ การไม่มีแผนงานที่ชัดเจนในการ *ก่อตั้ง* ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่ากับงบประมาณ การ *ก่อสร้าง* ที่ลงทุนไป ดังนั้นเมื่อผ่านพ้นพิธีเปิดไปแล้ว หลายแห่งจึงไม่มีบุคลากรประจำที่จะสร้างกิจกรรมทาง วิชาการและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ พิพิธภัณฑ์จึง กลายเป็นเพียงงานฝากที่ขาดผู้รับผิดชอบและไม่มีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลายแห่งจึงไม่สามารถเปิดให้เข้าชม ได้ทุกวัน เมื่อต้องการชมต้องติดต่อไปล่วงหน้า บางแห่ง

พิพิธภัณฑ์ฯ ท้องถิ่นเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของ พิพิธภัณฑ์ไทยซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในประเทศและ แสดงบทบาทที่น่าสนใจอย่างยิ่ง พิพิธภัณฑ์เหล่านี้ก่อตั้ง ขึ้นในหลายลักษณะ เช่น *พิพิธภัณฑ์วัด* ที่เกิดขึ้นจาก พระภิกษุผู้สนใจเก็บรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ที่ตกทอดมา ในวัดแล้วจัดตั้งขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการสะสมเพิ่มเติม โดยการเสาะแสวงหาหรือรับบริจาคจากญาติโยมที่ศรัทธา การสนับสนุนส่วนมากมาในรูปของการบริจาคเงินและสิ่ง อำนวยความสะดวกให้พิพิธภัณฑ์จากผู้มีจิตศรัทธา *พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน* ที่เกิดจากนักสะสมที่เก็บรวบรวม สิ่งของที่ตนสนใจเพื่อตอบสนองความอยากรู้ของตนเอง

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
จังหวัด นนทบุรี
ก่อสร้างสร้างตัวมาจากงานสะสม
ส่วนบุคคลของผู้เป็นพ่อ (ลุงจ่า)
และกลายเป็นแหล่งเรียนรู้
ที่เพิ่มเติมด้วยความอุทิศสละ
ของผู้เป็นลูกสาว

แล้วขยายมาเป็นพิพิธภัณฑ์ตามกำลังกายและ กำลังทรัพย์ของตนเอง โดยไม่มีการสนับสนุนจาก ภาครัฐ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังเกิดจากกลุ่มชาวบ้าน ที่เก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านที่กำลังจะ สูญหายมาจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้คนท้องถิ่น ได้เข้าใจและภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของ ตนเอง และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้คนต่างถิ่น ได้เรียนรู้ โดยสิ่งของในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอาจ เป็นของเฉพาะประเภทหรือหลากหลายประเภทที่ สะท้อนคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือสิ่งที่เกี่ยวข้อง กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ใช้เป็นเพียงที่รับรองแขกขององค์กร ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใน การเรียนรู้สำหรับประชาชนทั่วไปอย่างที่เราควรจะเป็น

การเกิดของพิพิธภัณฑ์ที่ขาดการวางแผนงาน ด้านทรัพยากรที่จำเป็น เช่น บุคลากร งบประมาณ และการดำเนินงาน ทำให้พิพิธภัณฑ์เหล่านี้ขาดความมั่นคง ในรูปขององค์กร และดำรงอยู่อย่างไร้ทิศทาง เมื่อประกอบ เข้ากับการขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้พิธิ- ภัณฑ์หลายแห่งไร้พลังที่จะเติบโตต่อไปได้ในฐานะแหล่ง การเรียนรู้และปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่คนในชุมชนและสังคม และกำลังอยู่ระหว่างค้นหาทางเลือกว่าจะอยู่นิ่งอย่างไร เรี่ยวแรงหรือจะลุกขึ้นก้าวต่อไป?

ท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลาย แห่งได้เก็บรักษาสิ่งของที่มีคุณค่ามากทางด้านโบราณคดี และประวัติศาสตร์ไว้ด้วยเช่นกัน

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของไทยมีรูปแบบการ ดำเนินงานที่หลากหลายต่างกันไป เช่น พิพิธภัณฑ์วัด ส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยพระสงฆ์และผู้ที่ทำงานให้วัด พิพิธภัณฑ์ของนักสะสมเอกชนส่วนมากดำเนินงานด้วย ระบบครอบครัว และพิพิธภัณฑ์ชุมชนมักมีกรรมการ ดำเนินงาน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันของพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ ก็คือ ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนใด ๆ จากภาครัฐ และขาดปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่จะพัฒนางานให้เป็นไป

ตามกระบวนการทางพิพิธภัณฑศึกษาปัญหาเร่งด่วนที่พิพิธภัณฑศึกษา ท้องถิ่นเหล่านี้เผชิญอยู่ก็คือ วัตถุที่มีคุณค่าจำนวนมากไม่น้อยที่เก็บรวบรวมไว้กำลังอยู่ในสภาวะเสื่อมสภาพ เพราะการจัดเก็บหรือจัดแสดงไม่ถูกวิธี และขาดการดูแลเอาใจใส่ ปัญหาการโจรกรรม และการขาดงบประมาณสนับสนุนและบุคลากรที่จะดูแลและดำเนินงานให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งที่หลายแห่งสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวแก่ท้องถิ่นได้ไม่น้อย

อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑศึกษาท้องถิ่นของไทย มีจุดเด่นอยู่ที่ความอดทน เข้มแข็ง และการทำงานด้วยใจรักของผู้ก่อตั้งและผู้เกี่ยวข้องทำให้หลายแห่งดำรงอยู่ได้ยาวนาน หลายแห่งมีการพัฒนากระบวนการการสั่งสมและถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการบอกเล่าหรือการสาธิตจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่แท้จริง อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑศึกษาซึ่งจัดแสดงอย่างทันสมัยหลายแห่งยังไม่ได้ทำ

พิพิธภัณฑศึกษาไทย กำลังพัฒนาไปทางไหน ?

เมื่อพูดถึงการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในบ้านเรา ที่ผ่านมาหลายแห่งมักจะทำให้ความสำคัญไปที่การพัฒนารูปแบบนิทรรศการให้น่าสนใจและทันสมัย โดยการนำสื่อสำเร็จรูปมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นป้ายคำบรรยายประกอบภาพ สีเส้นสดใสสะอาดตา หุ่นจำลองพร้อมฉากเหตุการณ์ วิดิทัศน์ และสื่อคอมพิวเตอร์ ซึ่งเมื่อเปิดให้บริการในระยะแรก ๆ ก็จะสามารถสร้างความตื่นเต้นและดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้มาก แต่เมื่อนานไปพิพิธภัณฑศึกษาหลายแห่งประสบปัญหาสื่อชำรุด และขาดบุคลากรและงบประมาณในการซ่อมบำรุง ทำให้สื่อทันสมัยเหล่านี้ใช้การไม่ได้ ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา นิทรรศการและต่อความพึงพอใจของผู้เข้าชม ดังนั้นหากจะนำสื่อสมัยใหม่มาแก้ไขความไร้ชีวิตของพิพิธภัณฑศึกษาก็ควรจะต้องชั่งน้ำหนักกับปัญหาด้านการบำรุงรักษาและการลงทุนที่คุ้ม-

ค่าในระยะยาวควบคู่กันไปด้วย

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของเนื้อหา นิทรรศการพบว่า นิทรรศการในพิพิธภัณฑสถานหลายแห่งเต็มไปด้วยเนื้อหาที่ถ่ายทอดจากมุมมองของนักวิชาการ มีข้อความจำนวนมากเกินกว่าที่ผู้ชมคนหนึ่ง

นักเรียนเข้าชม
พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติกลาง
จังหวัดภูเก็ต

จะสามารถอ่านได้ทั้งหมดในการชมพิพิธภัณฑศึกษาในหนึ่งครั้งหรือมากกว่านั้น หรือบางครั้งก็เต็มไปด้วยด้วยศัพท์ทางวิชาการที่ยากต่อความเข้าใจของผู้เข้าชม โดยเฉพาะเยาวชนและผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในเรื่องราวที่นิทรรศการนั้นนำเสนอมาก่อน สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะกระบวนการจัดนิทรรศการของพิพิธภัณฑศึกษาในบ้านเราส่วนใหญ่มีระยะเวลาเตรียมการและดำเนินงานไม่มากนักเนื่องด้วยปัญหากระบวนการจัดสรรงบประมาณ ภาระงานของผู้จัดนิทรรศการ และปัจจัยอื่น ๆ ตามบริบทวัฒนธรรมการทำงานของคนไทย ทำให้นิทรรศการซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้สื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑศึกษาและผู้เข้าชมขาดมิติการเรียนรู้ที่ให้ความเพลิดเพลิน การพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม การปลูกจิตสำนึกในเชิงศีลธรรม หรือ ทัศนคติที่ตระหนักถึงปัญหาส่วนรวม และอื่น ๆ อีกมากมายที่พิพิธภัณฑศึกษาสามารถสื่อกับผู้ชมได้ นิทรรศการในพิพิธภัณฑศึกษาไทยจึงขาดความลุ่มลึกและความน่าสนใจ เมื่อเทียบกับนิทรรศการในพิพิธภัณฑศึกษาของหลาย ๆ ประเทศที่มี

การเตรียมการล่วงหน้าเป็นเวลานาน มีกระบวนการพัฒนา เนื้อหานิทรรศการ การคัดสรรตัวสาร และเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนกลุ่มต่าง ๆ และมีการประเมินผลนิทรรศการในช่วงต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ทราบว่าควรจะต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอะไรในนิทรรศการเพื่อให้สื่อสารกับคนดูได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในครั้งต่อไป นิทรรศการจึงมีโอกาที่จะพัฒนาควบคู่ไปกับรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา เราคงได้แต่หวังว่าเมื่อไรที่กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ไทย เมื่อนั้นการนำเสนอสมัยใหม่ราคาแพงมาใช้ในพิพิธภัณฑ์อย่างไม่คุ้มค่าโดยขาดการพัฒนาเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับการเรียนรู้จะได้รับ การทบทวนกันเสียที

นอกจากปัญหาของพิพิธภัณฑ์ตัวเองแล้ว เราคงต้องยอมรับว่ามีข้อสังเกตบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช่พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ของกลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของพิพิธภัณฑ์หลายแห่ง การเข้าชมโดยส่วนมากมักจะมาเป็นกลุ่มใหญ่และบ่อยครั้งที่มีผู้ชมมากกว่า 100 คนขึ้นไป โดยไม่มีการเตรียมตัวมาล่วงหน้า และมักขอให้พิพิธภัณฑ์ จัดวิทยากรนำชมให้นักเรียนเป็นกลุ่ม ครูมักจะมอบหมายงานให้ก่อนเข้าชม นักเรียนจึงใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการจดข้อความที่ฟังจากเจ้าหน้าที่นำชมของพิพิธภัณฑ์หรือจากป้ายคำบรรยายในห้องจัดแสดง รูปแบบ

การเรียนรู้จึงมีลักษณะกึ่งบังคับและขาดการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและตรงกับความสนใจของแต่ละคน

ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์จึงเป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ในหลาย ๆ ประเทศให้ความสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนางานด้านอื่น ๆ โดยหลายแห่งใช้วิธีการทำงานร่วมกับครูจากโรงเรียนในชุมชนเพื่อร่วมกันคิดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับต่าง ๆ เช่น การกำหนดกระบวนการเข้าชมพิพิธภัณฑ์โดยให้ครูเป็นผู้ปูพื้นฐานในเรื่องราวที่ต้องการเรียนรู้มาจากโรงเรียน และกำหนดกิจกรรมให้เด็กทำเมื่อมาถึงพิพิธภัณฑ์ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การค้นหาคำตอบจากแผ่นคำถามซึ่งครูเป็นผู้ออกแบบหรือบางพิพิธภัณฑ์ก็จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการเข้าชมของนักเรียน จากนั้นเมื่อกลับถึงโรงเรียนก็จะให้นักเรียนได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ระหว่างกันหรือจัดนิทรรศการภาพวาด ภาพระบายสีจากการไปชมพิพิธภัณฑ์รูปแบบการเรียนรู้เช่นนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ในเชิงคุณภาพมากกว่าการเน้นที่ปริมาณดังที่เป็นอยู่ในบ้านเรา

นอกจากการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลักดังกล่าวแล้ว ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์หลายแห่งปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่การให้บริการด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป เช่น การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้เวลาว่างร่วมกันของครอบครัว รวมไปถึงการวางแผนกิจกรรมที่จะดึงดูดให้ผู้ชมกลุ่มวัยรุ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์มากขึ้น การจะพัฒนาการใช้ประโยชน์พิพิธภัณฑ์ได้มากน้อยเพียงใดนั้น พิพิธภัณฑ์ควรมีนโยบาย และวิสัยทัศน์ด้านการตลาดที่เป็นรูปธรรม และถอดถอนทัศนคติและความเข้าใจผิดที่ว่า พิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร (ที่ยึดถือตามนิยามของสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศ) และจะทำการตลาดไม่ได้ให้หมดสิ้นไป

การเตรียมงานนิทรรศการที่เป็นระบบ และให้เวลากับการพัฒนาสาระ และองค์ประกอบอื่นๆ ในนิทรรศการที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาติซานตา บาร์บารา แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา

จะพัฒนาการศึกษาได้อย่างไร ถ้าไม่พัฒนาพิพิธภัณฑ์?

นโยบายพัฒนาการศึกษาของรัฐบาลที่เป็นมา และเป็นอยู่ได้ให้ความสำคัญไปที่การพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียนมาโดยตลอด ในขณะที่แหล่งการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน เช่น พิพิธภัณฑ์สถาน หอสมุด สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กระทรวงศึกษาธิการ ไม่ได้ถูกหมายรวมเข้าไว้กับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของรัฐ ทั้งที่จริงแล้วในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการเรียนรู้ในสถานศึกษา และเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาการศึกษาที่หลายประเทศนำมาใช้ เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของคนในชาติอย่างต่อเนื่อง และส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนของประเทศ

แม้ว่าพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานกว่าศตวรรษ แต่ที่ผ่านมามีการแสดงบทบาทในฐานะแหล่งการเรียนรู้ ยังไม่โดดเด่นมากพอที่จะทำให้คนส่วนใหญ่รวมทั้งรัฐบาลมองเห็นศักยภาพว่าพิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรหนึ่งที่สามารถพัฒนาการศึกษานอกระบบให้แก่คนในชาติได้ ทั้งที่สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ขาดโอกาสในการแสดงบทบาทดังกล่าว ก็คือการขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาล เพราะที่ผ่านมามีพิพิธภัณฑ์ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ไม่ใช่สถาบันที่สร้างการเรียนรู้ (แม้แต่เมื่อครั้งอยู่ใต้ร่มเงากระทรวงศึกษาธิการ) จึงมักถูกจัดอันดับความสำคัญรองท้ายในภารกิจของรัฐบาลที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ งบประมาณและบุคลากรที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่พิพิธภัณฑ์ในหน่วยงานของรัฐไม่สามารถทำให้พิพิธภัณฑ์เหล่านี้เติบโตเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ประชาชนได้ (นี่ยังไม่รวมถึง

กิจกรรมในวันหยุด
สำหรับผู้สูงอายุ
ที่พิพิธภัณฑ์
ประวัติศาสตร์ชาติ
ซานตา บาร์บารา
แคลิฟอร์เนีย
สหรัฐอเมริกา

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอีกมากที่ไม่เคยได้รับการเหลียวแลจากภาครัฐ และต้องดำเนินงานตามอัตภาพ ทั้งที่มีศักยภาพหลายด้านที่จะพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชนได้)

เราคงต้องยอมรับความจริงว่าสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของพิพิธภัณฑ์ไทยในปัจจุบัน ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่คนส่วนใหญ่และรัฐบาลได้ว่าจะพัฒนาให้เป็นอย่างที่ฝันแบบพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศได้อย่างไร ดังนั้นการเริ่มต้นใหม่จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของรัฐบาล โดยการประกาศจัดตั้งสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ หรือที่บางคนเรียกว่า “สมิธโซเนียนไทย” ขึ้น (มีข้อสังเกตจากบางคนว่า มีนัยบางอย่างเหมือนกับจะบอกว่าพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วนั้นไม่มีการเรียนรู้?) โดยทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อหวังจะได้เห็นพิพิธภัณฑ์อย่างที่ฝันซึ่งหากเป็นจริงได้ก็คงจะเป็นสิ่งดี แต่ทั้งนี้ผู้มีประสบการณ์ในงานพิพิธภัณฑ์หลายคนให้ความเห็นว่า พิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศที่เราฝันจะเป็นนั้น ล้วนมีความเป็นมาที่ยาวนานและต้องผ่านกระบวนการการปรับตัวอย่างหนักหน่วงมาแล้วหลายครั้ง ต้องเรียนรู้ที่จะพัฒนาตัวเองให้เท่าทันความต้องการของคนในสังคม ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ ภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ฯลฯ มากแค่ไหนกว่าจะกลายมาเป็นแบบแผนที่เราพยายามจะทำตาม และที่สำคัญก็คือ การเดินตามรอยใครคงไม่นำไปสู่การพัฒนา

อาคารกระทรวงพาณิชย์
(เดิม) ถนนสนามไชย
ที่เป็นสถานที่ตั้ง
สถาบันพิพิธภัณฑ
การเรียนรู้แห่งชาติ

ที่แท้จริงได้อย่างยั่งยืน จึงควรหรือไม่ที่เราอาจต้องหันหลัง
กลับไปมองรอยเท้าเก่าบนถนนที่เราเดินผ่านมานานกว่า
ศตวรรษ เพื่อดูว่าอะไรที่ทำให้ก้าวย่างของงานพิพิธภัณฑ
ไทยไม่มั่นคง และอาจจะทำให้เรารู้ว่าควรพัฒนาตัวเอง
ไปในรูปแบบไหนที่จะไม่เป็นแผลกดขี่ไป บนรอยแผลเดิม
ตามวัฏจักรที่เป็นอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม คงต้องรอดูกันต่อไปว่า
สมิธโซเนียนไทยจะทำให้เราเข้าใกล้ความฝันได้แค่ไหน?

รวมพลังสานฝัน พิพิธภัณฑฯไทย

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้พิพิธภัณฑฯไทยก้าวไปสู่ความ
ฝันที่หลายคนคาดหวังได้คือ การสร้างความร่วมมือระหว่าง
กันของพิพิธภัณฑฯที่มีอยู่และที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่ เพื่อ
ช่วยกันนำเสนอคุณค่าของพิพิธภัณฑฯที่มีต่อสังคมและ
สร้างพลังต่อรองเพื่อการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและ
เอกชน การเปิดตัวของสมาคมพิพิธภัณฑฯไทยเมื่อไม่กี่ปี
ที่ผ่านมา (หลังจากที่มีความพยายามจัดตั้งมานานกว่า
ทศวรรษ) ถือเป็นเรื่องน่ายินดี และหลายคนหวังว่าองค์กร
ดังกล่าวจะได้แสดงบทบาทสำคัญในการพัฒนาวงการ
พิพิธภัณฑฯไทยให้เข้มแข็งมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการ
ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานด้าน
ต่าง ๆ ระหว่างพิพิธภัณฑฯการพัฒนาความรู้และทัศนคติ
ต่องานพิพิธภัณฑฯแก่นักวิชาการที่ปฏิบัติงานในพิพิธ
ภัณฑฯในระดับต่าง ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง หรืออาจ

รวมไปถึงการนำพาพิพิธภัณฑฯไทยไปสู่วงการพิพิธ
ภัณฑฯนานาชาติในอนาคต แต่ทั้งนี้พิพิธภัณฑฯเฉพาะด้าน
หรือในภูมิภาคเดียวกัน ก็ควรจะแสวงหาเครือข่ายพันธ
มิตรในกลุ่มของตนเพื่อช่วยพัฒนากลุ่มพิพิธภัณฑฯ
ให้เข้มแข็งไปพร้อมกันด้วย พลังของพิพิธภัณฑฯไทยก็จะ
เพิ่มมากขึ้น และช่วยให้ตัวตนของพิพิธภัณฑฯเป็นที่รับรู้
ในชุมชนและสังคมชัดเจนขึ้น การใช้ประโยชน์และการมี
ส่วนร่วมในการพัฒนาพิพิธภัณฑฯของคนในสังคมก็จะ
เพิ่มตามมา ซึ่งหากทำได้เช่นนี้เราอาจจะพบว่า ความฝัน
ที่เราวาดหวังไว้คงจะอยู่ไม่ไกลนัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่เราเอื้อมมือไปไขว่คว้า
ความฝันมาถึง เราอาจจะพบว่าประสบการณ์ที่ได้จากการ
เรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาพิพิธภัณฑฯ
ในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและ
สังคม รวมไปถึงศักยภาพที่แท้จริงซึ่งมีอยู่ในตัวเรา ได้ลบ
เลือนภาพความฝันที่อยากจะเป็นอย่างพิพิธภัณฑฯในต่าง
ประเทศออกไป และเกิดความฝันใหม่ของการเป็นพิพิธ
ภัณฑฯแบบไทยที่มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติมา
แทนที่ก็เป็นได้

มรดกสุนทนา

เวลา พื้นที่ และจินตนาการ
ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิงคโปร์*

เก็บความและเรียบเรียงโดย ปณิศา สรวาสี

บทนำ

มีวิถีทางมากมายที่จะทำให้เราเข้าใจอดีต บทความนี้ต้องการนำเสนอบทสนทนาของมรดกที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้และประวัติศาสตร์ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิงคโปร์ (National Museum of Singapore: NMS) ผ่านทัศนคติแบบทสนทนา (dialogic perspective) โดยชี้ให้เห็นว่าเวลาและพื้นที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร อดีตและปัจจุบันเกี่ยวโยงกันอย่างไรในพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติยังสะท้อนถึงจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อมโยงในภูมิภาค NMS ประกอบไปด้วยสามพิพิธภัณฑ์คือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ (Singapore History Museum: SHM) พิพิธภัณฑ์ศิลปะสิงคโปร์ (Singapore Art Museum: SAM) และพิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย (Asian Civilisations Museum: ACM) โดยมีคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ (National Heritage Board) เป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่ง

ในส่วนแรกของบทความนี้จะถกเถียงถึงวิธีการต่าง ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์และนำเสนอทัศนคติแบบทสนทนา (dialogic perspective) ที่นำไปวิเคราะห์ว่า ประวัติศาสตร์ พื้นที่ และเวลาถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร ในส่วนที่สองเป็นการสำรวจเรื่องราวต่าง ๆ ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งของ NMS โดย SHM เน้นอดีตความเป็นมาของประเทศสิงคโปร์ SAM จัดแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัยของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ACM จัดแสดงอารยธรรมโบราณของเอเชีย และส่วนสุดท้ายจะเปรียบเทียบความแตกต่างของเรื่องราวต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่ง โดย SAM และ ACM เป็นตัวอย่างของการใช้

* เก็บความจาก Can-Seng Ooi. "Dialogic Heritage: Time, Space and Visions of the National Museum of Singapore." In *Interconnected World: Tourism in Southeast Asia* (Oxford, New York: Pergamon, 2001), pp. 176-192.

แนวทางการสร้าง “การเชื่อมโยงเชิงภูมิภาค” ที่แตกต่างกัน โดย SAM เชื่อมโยงเรื่องราวระหว่างสิงคโปร์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ACM เชื่อมโยงสิงคโปร์กับทวีปเอเชีย ซึ่งโครงสร้างพื้นที่-เวลาในเรื่องราวของการเชื่อมโยงเชิงภูมิภาคดังกล่าวก็แตกต่างกัน สุดท้ายบทความนี้จะสังเคราะห์ “การเชื่อมโยงระหว่างประเทศในภูมิภาค” ที่ปรากฏใน SAM และ ACM สร้างขึ้น

ประวัติศาสตร์กับพื้นที่และเวลา

โดยทั่วไป เรามักจะมีความเข้าใจกันอยู่ว่าประวัติศาสตร์เป็นเพียง “การเล่าเรื่อง” ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น” หากแต่ในศตวรรษที่ผ่านมาการศึกษาประวัติศาสตร์อยู่ภายใต้อิทธิพลของแนวทางการศึกษา 3 แนวทางคือ แนวทางแรกมองว่าวิธีศึกษาประวัติ-

ศาสตร์เป็นการพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต และสืบค้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น แนวทางที่สองหันมามองว่าประวัติศาสตร์ไม่ใช่อดีตในตัวมันเอง การศึกษาจะต้องวิเคราะห์ถึงบริบทและเงื่อนไขอันนำมาซึ่งการตีความเหตุการณ์นั้น ส่วนแนวทางที่สามเป็นแนวทางที่วิพากษ์ทุกรูปแบบของการตีความหรือการทำนายที่สรุปจากกฎเกณฑ์ทั่วไปของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การมองว่าอดีตเคลื่อนคล้อยสู่เวลาช่วงต่อมาอย่างเรียบง่ายนั้น ถูกตั้งคำถามอย่างมากในแนวทางนี้

อาคารพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ (ภาพจากแผ่นพับ Visitor's guide, History Museum of Singapore)

แนวทางนี้เสนอว่าประวัติศาสตร์มิได้สัมพันธ์ต่อเนื่อง

เราอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับอดีตตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจจุบัน เนื่องจากความรู้ทางประวัติศาสตร์ถูกตีความในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์เพียงเข้าใจอดีตจากมุมมองของปัจจุบัน การตีความตามรูปแบบนี้รู้จักกันในนามแนวสำนักของปัจจุบัน (presentism) ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีโครงสร้างของการตีความอันเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว จากประสบการณ์หรือบริบทในยุคสมัยของตัวนักประวัติศาสตร์เอง นักประวัติศาสตร์แนววัตถุวิสัย (objectivity) มักจะหลีกเลี่ยงแนวทางการตีความตามแนวสำนักของปัจจุบัน โดยประวัติศาสตร์แนวทาง ‘วัตถุวิสัย’ มุ่งเน้นวิเคราะห์ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ คืออะไร อย่างไรก็ตาม การนำเสนออดีตในแนวทางวัตถุวิสัยยังถูกตั้งข้อสงสัย เพราะภาษาและ

เทคโนโลยีที่เราใช้นำเสนอก็เปลี่ยนแปลงไปมากจากในอดีต ดังนั้น คำถามที่ตามมาก็คือ ประวัติศาสตร์จะปราศจากการตีความในบริบทปัจจุบันได้อย่างไร เมื่ออดีตถูกสร้างขึ้นใหม่ (reconstruct) ขึ้นภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน

เพื่อหลีกเลี่ยงสถานะหนีเสือปะจระเข้ในการศึกษาประวัติศาสตร์จากแนวคิดเชิง วัตถุนิยม (objectivism) และ แนวสำนักของปัจจุบัน มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) ได้ เสนออีกทางเลือกโดยให้ความสำคัญกับเงื่อนไขและบริบทของยุคสมัยในขณะที่น่าเสนอเรื่อง ในอดีต ในหนังสือของฟูโกเรื่อง *The Archaeology of Knowledge* เสนอว่าต้องรู้สิ่งที่ ดูเหมือนไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ออกมา และปลดปล่อยเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น โดยควร ตระหนักด้วยว่าไม่มีอะไรที่ไม่บกพร่องภายใต้อีกชุดคำถามหนึ่ง (ควรตระหนักถึงโครงสร้าง (structure), ความเป็นเหตุเป็นผล (coherence), ความเป็นระบบ (systematicity), การเคลื่อนคล้อย (transformation) ของเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น) เขายังเสนออีกว่า วาทกรรม ประวัติศาสตร์นั้นจะต้องถูกวิเคราะห์ด้วยว่า “มันเกิดขึ้นเมื่อไร” แทนที่จะอ้างอิงถึงความ จริงแท้หรือคุณค่าของวาทกรรมที่อ้างนั้น

สำหรับฟูโกแล้ว ถ้อยแถลง (Statements) ถือเป็นเหตุการณ์หนึ่ง แต่ละถ้อย- แถลงเชื่อมร้อยต่อกันกลายเป็นเรื่องเล่า บ่อยครั้งข้อความมักถูกทำให้ดูธรรมดาทั่วไป หารู้ไม่ว่ามันคือกลุ่มถ้อยแถลงที่ผ่านการคัดสรรมาเป็นอย่างดี ทุกสิ่งก่อรูปภายใต้วาทกรรม

พิพิธภัณฑสถานอารยธรรมเอเชีย
นำพาผู้ชมสัมผัสกับอารยธรรม
อันยิ่งใหญ่ของทวีปเอเชีย
ทั้งอินเดียและจีน
(ภาพจากแผ่นพับ
พิพิธภัณฑสถานอารยธรรมเอเชีย
Asian Civilisations Museum)

ที่กต บดบัง มองข้ามสิ่งที่ไม่ ได้พูดถึงไว้ภายใต้สิ่งที่พูด/ เขียนออกมา ถ้อยแถลงจึงถูก สร้างขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่ง- หมาย แนววิธีของฟูโกเป็น การเปิดเผยเงื่อนไขต่าง ๆ ของการสร้างวาทกรรม และ เขาพัฒนาไปสู่วิธีการศึกษาที่ เรียกว่า วงศาวិทยา (Genea-logy) วงศาวิทยาเผยการก่อ- รูปของอำนาจที่ซ่อนอยู่ใน

ทุก ๆ ความเคลื่อนไหวในเชิงสถาบันหรือวาทกรรม หรือกล่าวอีกในนัยหนึ่ง เมื่อฟูโกมองถ้อย- แถลงทางประวัติศาสตร์ในอดีตและปัจจุบัน เขาตั้งข้อสงสัยต่อถ้อยแถลงที่เชื่อมร้อย (articulate) กันเหล่านั้นว่ามันเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้าง จากนั้นแต่ละถ้อยแถลงจะ ถูกตรวจสอบว่านำเสนอในบริบทไหน แนวคิดนี้ให้ความสำคัญต่อเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงใน การสร้างประวัติศาสตร์ที่ไม่หยุดยั้ง

แทนที่การปฏิบัติต่อประวัติศาสตร์ตามแนวทางวัตถุวิสัย และการพยายามหลีกเลี่ยง

เสียงการตีความในแนวสำนักของปัจจุบัน ฟุโกกลับมองประวัติศาสตร์ในฐานะการนำเสนอเชิงกลยุทธ์ (strategic presentation) โดยคำนึงว่าการบอกเล่าประวัติศาสตร์ใด ๆ จะต้องถูกเข้าใจในเงื่อนไขต่าง ๆ ของการนำเสนอ นั่น การนำเสนอและการหยิบใช้ประวัติศาสตร์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสื่อสารอย่างมียุทธวิธี

แนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนา (Dialogic historicism)

ทัศนะแนวบทสนทนา (dialogic perspective) เกิดจากนักทฤษฎีวรรณกรรมนามมิกฮาอิล บัคติน (Mikhail Bakhtin) โดยเน้นความสำคัญของกระบวนการ (processes) ความสัมพันธ์ (relations) พลวัต (dynamics) องค์ประกอบ (complementarity) และความย้อนแย้ง (contradictions) ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในฐานะความเกี่ยวเนื่องที่ไม่สิ้นสุดของทั้งความคิด โครงสร้าง ตัวแสดง และการเมือง ความคิดและแนวคิดต่าง ๆ ต้องถูกเข้าใจในความสัมพันธ์กับแนวคิดและความคิดอื่น ๆ รวมถึงบริบทที่ใช้อยู่ด้วย

แนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนา (dialogic historicism) มองว่าทั้งอดีตและปัจจุบันไม่ได้ครอบงำกัน แต่อดีตและปัจจุบันต่างปลุกเร้ากันและกัน ยกตัวอย่างเช่น แจกกันราชวงศ์หมิงไบหนึ่งที่ไม่มียาอะไรวางอยู่ในตู้จัดแสดง เพื่อนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์และความงามต่อบรรดาผู้เชี่ยวชาญศิลปวัตถุ ด้วยวิธีการนำเสนอแบบร่วมสมัยและเป็นไปในเชิงสัญลักษณ์ ตัวแจกกันโบราณและการจัดแสดงแบบสมัยใหม่นั้นถือเป็นผลผลิตหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความหมายของวัตถุจึงเกิดมาจากสัมพันธ์ภาพระหว่างโลก-ใน-อดีต (แจกกัน) กับโลก-ของ-การจัดแสดง-อดีต (ด้วยการจัดแสดงแบบสมัยใหม่) โดยเป็นความเกี่ยวพันระหว่างปัจจุบันและอดีตที่สร้างการนำเสนออดีตเชิงบทสนทนาขึ้นมา

ความสัมพันธ์ของบริบทในอดีตกับปัจจุบันถูกห่อหุ้มอยู่ในการเชื่อมต่อกันของประวัติศาสตร์ อดีตและปัจจุบันอยู่ร่วมกันและบอกเล่าเรื่องราวให้แก่กัน การสื่อสารเกี่ยวกับอดีตมักใช้ทั้งภาษา ความคิด โบราณวัตถุ และบริบทของทั้งอดีตและปัจจุบัน ในขณะที่แนวทางวัตถุวิสัยมองความสัมพันธ์ของสิ่งดังกล่าวนั้นว่าเป็นปัญหา แต่ทัศนะแนวบทสนทนายอมรับและนำบริบทเกี่ยวกับเวลาที่หลากหลายเหล่านั้นมาวิเคราะห์ด้วย

ทัศนะแนวบทสนทนายังแตกต่างกับแนวทางของฟูโกที่มองว่าอดีตอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับบริบทยุคสมัยที่ศึกษา ทั้งนี้ทัศนะแนวบทสนทนายอมรับในการนำเสนอเรื่องราวในอดีตว่าเป็นการกระทำในปัจจุบัน และมองว่าประวัติศาสตร์ไม่เคยมีข้อยุติ แนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนายังหลอมรวมแนวคิดกลุ่มวัตถุนิยมและกลุ่มแนวสำนักของปัจจุบันด้วย แต่แทนที่จะมองช่องว่างระหว่างอดีตและปัจจุบันว่าไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้ แนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนามากลับลงไปวิเคราะห์ถึงช่องว่างนั้น ช่องว่างระหว่างบริบททางเวลาต่าง ๆ มากมายถูกเชื่อมต่อข้ามไปข้ามมาในการนำเสนอประวัติ-

ศาสตร์ การเชื่อมต่อนี้ถูกสร้างขึ้นบน “chronotope” ซึ่งหมายถึงโครงสร้างของพื้นที่และเวลาที่เล่าเรื่องราวในอดีต

Chronotopes

แนวคิด ‘chronotope’ ให้ความสำคัญกับพื้นที่และเวลาในประสบการณ์ของมนุษย์ โดยพื้นที่และเวลาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ chronotope ตามตัวอักษรหมายถึง “พื้นที่ของเวลา” (time space) บัคดีนให้ทัศนะว่าพื้นที่ของเวลาก่อรูปด้วยกันอย่างสลับซับซ้อน และเกิดเป็นรูปเป็นร่างและเรื่องเล่าต่างๆ ออกมาเป็นตัวบท (text) chronotope เป็นวิธีการขั้นแรกสำหรับการทำให้เวลาเป็นสิ่งจับต้องได้ในพื้นที่ (space) และปรากฏศูนย์รวมของภาพตัวแทนที่เป็นรูปธรรม chronotope ซึ่ให้เห็นว่า พื้นที่ของเวลาจริงทางประวัติศาสตร์ และบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ถูกเชื่อมโยงกันอย่างไร และเวลา พื้นที่ และตัวละครถูกสร้างให้ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในเรื่องเล่าอย่างไร chronotope ได้ห่อหุ้มรูปแบบที่ต่างกันของเวลาไว้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงและความหมายในการสร้างจินตนาการที่สลับซับซ้อนของประสบการณ์ทางสังคมเอาไว้ chronotope ยังเชื่อมร้อยโครงสร้างเชิงบทสนทนาของการเปล่งเสียง/ออกเสียง (utterance) ใน ‘พื้นที่/เวลาจริง’ ของโลก-ใน-ตัวบท และโลก-ของ-ตัวบท อย่างไรก็ตามช่องว่างระหว่างโลก-ใน-อดีต และโลก-ของ-การนำเสนอ-อดีต-นั้น ถูกกล่าวหาว่าเป็นการตีความในสำนึกของปัจจุบัน แต่ในทัศนะแนวบทสนทนาไม่ถือเป็นปัญหา แต่กลับมองว่าเป็นความเกี่ยวพันระหว่างบริบทของเวลาที่ต่างกัน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิงคโปร์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิงคโปร์นำเสนอทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะในประวัติศาสตร์ชาติและของภูมิภาค ในรายงานประจำปีของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติปี 1996/97 ประธานคณะกรรมการ Lim Chee Onn อธิบายถึงเป้าหมายขององค์กรว่า

- ◆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาแห่งชาติในการให้ความรู้แก่เยาวชนสิงคโปร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ช่วงหลังประกาศเอกราชเป็นต้นมา
- ◆ สนับสนุนหน่วยงานในกำกับของรัฐที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้สิงคโปร์กลายเป็นสังคมที่เรียบร้อยสวยงาม
- ◆ เปลี่ยนสิงคโปร์ให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของภูมิภาค และนครแห่งศิลปวิทยาการสำหรับศตวรรษที่ 21

พิพิธภัณฑสถานต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น SHM, SAM และ ACM ต้องดำเนินงานอนุรักษ์มรดกและนำเสนอประวัติศาสตร์ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและบริบทต่างๆ ดังกล่าว

ภาพส่วนหนึ่งจากนิทรรศการ "Rivertales" ในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ (SHM) ที่แสดงให้เห็นสถานภาพและชาติพันธุ์ที่หลากหลายของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าว (ภาพจากแผ่นพับ "Trail Blazer" OCT-DEC 2003 - SHM)

พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ (SHM)

SHM ประกอบไปด้วยห้องนิทรรศการ และการจัดแสดงโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับประเทศสิงคโปร์ แผนแม่บท "นครแห่งศิลปะระดับโลก" ทำให้ SHM นำเสนอ "ทิศทางและพัฒนาการสำคัญที่นำไปสู่กำเนิดประเทศสิงคโปร์สมัยใหม่" ประวัติศาสตร์ของสิงคโปร์ใน SHM เริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 14 ด้วยหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าสิงคโปร์เป็นสถานีการค้าตั้งแต่ช่วงเวลานั้นแล้ว ตัวอย่างนิทรรศการถาวรที่นำเสนอใน SHM ได้แก่ "แบบจำลองสามมิติ

: ภาพเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์" (ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ตั้งแต่ 1818 ถึง 1965) "Rumah Baba วิถีชีวิตในบ้านคนเพรานากัน" (วัฒนธรรมของชาวจีนที่อาศัยในแถบช่องแคบมะละกา) "จากอาณานิคมสู่รัฐชาติ" (เน้นประวัติศาสตร์สิงคโปร์สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ฯลฯ ส่วนนิทรรศการชั่วคราว อาทิ "เอเวอร์เรส - สิงคโปร์บนจุดสุดยอด" (การเดินทางและพิชิตยอดเขาเอเวอร์เรสของทีมนักไต่เขาชาวสิงคโปร์ในปี 1998) "จักรพรรดิที่โลกลืม: เรื่องราวของเรือ 'จักรพรรดิแห่งเอเชีย' (Empress of Asia)" (เรื่องราวเรือเดินสมุทรที่ทรูหราซึ่งจมลงในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2) และ "กว่าจะเป็นสิงคโปร์: อุปสรรคที่ต้องฝ่าฟัน" (ประวัติศาสตร์การเมืองของสิงคโปร์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2)

นิทรรศการเรื่อง "จากอาณานิคมสู่รัฐชาติ" ถือเป็นตัวอย่างการเล่าประวัติศาสตร์สิงคโปร์ในแบบของ SHM นิทรรศการที่รวบรวมประวัติศาสตร์สิงคโปร์ได้เป็นอย่างดีคือ นิทรรศการเรื่อง "กว่าจะเป็นสิงคโปร์: อุปสรรคที่ต้องฝ่าฟัน" นิทรรศการขนาดใหญ่นี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษาแห่งชาติในเดือนกรกฎาคม 1998 โดยเคลื่อนที่ไปจัดแสดงทั่วสิงคโปร์ รวมถึงบริเวณที่พักอาศัยของประชาชนด้วย โดยมี 7 หัวเรื่องคือ

- ◆ ชีวิตอาณานิคม (1819-1945)
- ◆ การตื่นตัวทางการเมือง (1945-1955)
- ◆ การคุกคามของคอมมิวนิสต์ (1955-1961)
- ◆ ต่อสู้เพื่อรวมตัวกัน (1961-1963)
- ◆ ภายใต้สหพันธรัฐ (1963-1965)

- ◆ จากห้วงเวลาการเอาตัวรอดสู่ความก้าวหน้า (1965-ปัจจุบัน) และ
- ◆ อนาคตอยู่ในมือของพวกเขา (อนาคต)

ประวัติศาสตร์การเมืองของสิงคโปร์ที่น่าเสนอใน SHM เริ่มต้นในปี 1945 ห้วงเวลาก่อนหน้านั้น สิงคโปร์ถูกนำเสนอในฐานะเป็นสถานีการค้าของอังกฤษ ผู้คนอพยพมาจากภูมิภาคต่าง ๆ มุ่งหน้าเข้ามาทำงานในสิงคโปร์ ชีวิตวัฒนธรรมในสังคมของสิงคโปร์ รุ่มรวยและหลากหลาย เรื่องราวใน

SHM ยังแสดงถึงความลำบากยากแค้นของผู้คน จนกระทั่งการก้าวขึ้นมาเป็นอำนาจของพรรค PAP ในปี 1959 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนสิงคโปร์สู่ประเทศที่พัฒนาและทันสมัย

ใน SHM อดีตบางแง่มุมถูกเน้นและทำให้เด่นชัดกว่าส่วนอื่น นั่นคือ ก่อนที่พรรค PAP จะเข้ามาปกครองในปี 1959 สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความวุ่นวายและไม่มีเสถียรภาพ ต่างกับเวลา

ต่อมาที่สิงคโปร์กลายเป็นประเทศที่มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและเป็นประเทศที่น่าสมัยภายใต้การนำของพรรค PAP เอกสารเก่า กฤตภาค โบราณวัตถุ ภาพถ่าย ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนออดีตและปัจจุบันของสิงคโปร์ โดยเน้นไปที่ผู้คนและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนเกาะแห่งนี้ เกาะสิงคโปร์ถูกใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการเล่าเรื่องในนิทรรศการ

พิพิธภัณฑ์ศิลปะสิงคโปร์ (SAM)

ในขณะที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์เน้นไปที่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศสิงคโปร์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะสิงคโปร์นำเสนองานทัศนศิลป์ (visual arts) ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 20 SAM เป็นส่วนหนึ่งของแผนแม่บทที่จะพัฒนาสิงคโปร์ให้เป็นนครแห่งศิลปะที่มีชื่อเสียง ที่นี้รวบรวมผลงานศิลปะไว้กว่า 4,000 ชิ้น ทั้งภาพวาด ประติมากรรมติดตั้ง ประติมากรรม และวิดีโอ แผนงานหลักของ SAM ระบุว่า “พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นที่แรกของภูมิภาคที่ให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ในการสะสมและจัดแสดงงานศิลปะของสิงคโปร์และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 20” นอกเหนือจากการจัดแสดงงานศิลปะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 20 แล้ว SAM ยังนำผลงานที่มีชื่อเสียงก้องโลกมาจัดแสดงด้วย

Ahmad Mashadi รองผู้อำนวยการ SAM อธิบายบทบาทที่สำคัญ 2 ประการของพิพิธภัณฑ์นี้ว่า

บทบาทประการที่สำคัญคือ ให้ความรู้แก่ชาวสิงคโปร์ เพื่อให้ชาวสิงคโปร์ได้สัมผัสกับงานศิลปะที่งดงาม และแน่นอนว่า มันจะนำพวกเขาเข้าสู่จินตนาการในงานศิลปะหรืออะไรก็ตามที่เกี่ยวข้อง และ (ประการที่สอง) ทำให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะในขณะเดียวกันก็เกิดสำนึกว่าเป็นเรื่องของมรดกและวัฒนธรรมด้วยเหตุนี้เราจึงเป็นผู้รวบรวมผลงานศิลปะและศึกษางานศิลปะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

พิพิธภัณฑสถานศิลปะสิงคโปร์
(Singapore Art Museum: SAM)
(ภาพจากแผ่นพับ
แนะนำพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
ในสิงคโปร์)

ในกรณีนี้ “สำนึกในมรดกและวัฒนธรรม” มีความหมายที่ก้าวพ้นประเทศสิงคโปร์ แต่หมายรวมเอาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ด้วย SAM ส่งผ่านแนวคิดดังกล่าวออกมาให้เห็นในนิทรรศการแรกเริ่มที่มีชื่อว่า “สมัยใหม่และสมัยหน้า: ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในปี 1996 T.K. Sabapathy หัวหน้านิทรรศการ เขียนไว้ในแผ่นพับของนิทรรศการนี้ว่า

การรังสรรค์งานศิลปะของศิลปินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังจำกัดอยู่เฉพาะในวง-

การของประเทศตัวเอง น้อยมากที่ศิลปินจะออกไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้าน แม้จะเคยมี แต่ก็ทำแบบไม่เปิดเผย ชั่วครั้งชั่วคราว หรือทำแบบผิวเผิน จะเห็นได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่ละเลย *วิสัยทัศน์ระดับภูมิภาค* ทุกวันนี้ก็ไม่ได้มีการอบความคิดเดียวในการศึกษางานศิลปะสมัยใหม่ งานศิลปะของภูมิภาคนี้ยังเป็นที่ยกเถียงกันในวงการนักเขียนและผู้รู้ในภูมิภาค รวมถึงวงการผู้รู้จากประเทศอื่นด้วย โดยเฉพาะญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา การให้ความสนใจต่อปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้ต้องการยุยงให้ต่อต้านต่างชาติ ในทางกลับกันเป็นการชักนำแต่ละประเทศให้เล็งระแวงกันและกัน แต่สิ่งสำคัญคือต้องการทราบว่าคุณภาพอื่น (นอกภูมิภาค) มองพวกเรา (ในภูมิภาค) และพวกเราในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคมองตนเองอย่างไร

จะเห็นได้ว่า ขอบเขตเชิงสัญลักษณ์ของ SAM แสดงถึงพื้นที่ที่ก้าวข้ามจากประเทศสู่ภูมิภาค สิ่งที่น่าเสนอไม่เพียงแต่ผลงานของศิลปินชาวสิงคโปร์ แต่ยังรวมถึงผลงานศิลปะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย พิพิธภัณฑสถานที่ยืนยันความเป็นสมาชิกในภูมิภาคของสิงคโปร์ และยังอ้างถึงมุมมองภูมิภาคจากคนใน

‘เอเชียตะวันออกเฉียงใต้’ เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามสมาคมอาเซียน (ASEAN) เป็นกลุ่มแรกๆ ที่นิยามว่าใครคือสมาชิกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศได้แก่ พม่า บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม สมาคมก่อตั้งขึ้นในปี 1967 เพื่อต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์

ประเทศสมาชิกต่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ทั้ง ๆ ที่ความหมายภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำเนิดขึ้นจากสาเหตุเชิงการเมือง แต่ SAM กลับหยิบยืมคำดังกล่าวมาใช้และนิยามเสียใหม่ว่าเป็นภูมิภาคแห่งความสุนทรีย์

SAM ถือว่าศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของประเทศในภูมิภาคนี้มีความเกี่ยวพัน และมีความกลมกลืน (homogeneity) SAM เห็นคุณค่าในศิลปะและประสบการณ์ต่าง ๆ ของบรรดาศิลปินในภูมิภาคว่าเป็นความหลากหลายที่มีค่ามาก พิพิธภัณฑท์ใช้ความเหมือนท่ามกลางความต่างเป็นกลยุทธ์ที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ แนวคิดหลักของนิทรรศการช่วงแรก ๆ สื่อถึงความแตกต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ อาทิ “ชาตินิยม, การปฏิวัติ และแนวคิดความเป็นสมัยใหม่” “จารีตของสิ่งที่มีอยู่จริง” “วิถีแห่งนามธรรม” “ตัวตนและคนอื่น” “วิถีใหม่ทานครและวัฒนธรรมประชานิยม” ฯลฯ แนวคิดหลักเหล่านี้ยังคงนำไปใช้เป็นหัวข้ออภิปรายเกี่ยวกับศิลปะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ SAM ด้วย

ในขณะที่งานศิลปะของแต่ละประเทศในภูมิภาคต่างก็เต็มสีสันทันให้แก่กันและกันใน SAM แต่การพูดถึงว่าสิงคโปร์จะเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคคงจะมีประเด็นเชิงการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง Ahmad Mashadi ให้ความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า

ในเรื่องของการวางแผนกลยุทธ์ เรามองศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 20 ว่าเป็น (พื้นที่) ที่ไม่ได้ถูกทำอะไร ไม่มีพิพิธภัณฑท์ไหนที่คิดจะทำเช่นนั้น มันเป็นช่องว่างที่เรามองเห็น เดิมทีเราต้องการจะเป็นผู้นำในการทำงานวิจัยเกี่ยวกับ... ผลที่ตามมาคือมีการพูดว่า (สิงคโปร์ต้องการจะเป็นศูนย์กลางศิลปะของภูมิภาค) มันอาจจะง่ายที่บอกว่าเราเป็นพวกจักรวรรดินิยม...แต่สิ่งที่สำคัญมากสำหรับเราคือการสร้างสรรค์พิพิธภัณฑท์แห่งหนึ่งเพื่อให้ความรู้แก่คนของเราสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเองและยืนอยู่ในแถวหน้าในวงการพิพิธภัณฑท์วิทยาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” อย่างไรก็ตามผมคิดว่ามันนี่ไม่พ้นเรื่องการแข่งขัน...ไม่มีใครในภูมิภาคนี้ที่ทำแบบนี้หรือมีทรัพยากรที่จะทำได้เช่นนี้ เรามีความพร้อมที่จะทำได้

SAM พยายามจะสร้างจุดยืนของตัวเองในโลกพิพิธภัณฑท์ อาเซียนที่ก่อตั้งขึ้นมาด้วยเหตุผลทางการเมือง มีสมาชิกที่แตกต่างกันทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และการเมือง อาเซียนถูกขึ้นป้ายว่าเป็นภูมิภาคแห่งความสุนทรีย์ด้วยการทำงานของ SAM นิทรรศการที่เสนอผลงานที่หลากหลายจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่เพียงนำความเป็นภูมิภาคมาสู่สิงคโปร์ แต่ยังสร้างสำนึกของการเชื่อมโยงระหว่างประเทศในลักษณะของการนำเสนอผลงานของศิลปินร่วมกัน แม้อำนาจอธิปไตยและเส้นเขตแดนที่แน่นอนแสดงนัยว่า ยังมีความตึงเครียดภายในภูมิภาค แต่ Ahmad Mashadi ได้เปลี่ยนวาทกรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากประเด็นทางการเมืองไปสู่เรื่องของความเป็นมืออาชีพและการแข่งขันไปแล้ว

SAM ได้ขยายพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของตัวเองในการนำเสนอผลงานศิลปะไม่เฉพาะแต่สิงคโปร์แต่รวมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด และยังนำเสนอเรื่องราวในแบบของตนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะของภูมิภาคในแนวคิดหลักที่พยายามเชื่อมต่อชุมชนศิลปินและประเภทของศิลปะที่หลากหลายในภูมิภาค แนวทางเช่นนี้มีนัยถึงการเชื่อมโยงระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นจุดที่แตกต่างจาก SHM ที่นิทรรศการนำเสนอเรื่องราวของสังคมสิงคโปร์ที่จำกัดเฉพาะในเขตแดนของประเทศตน

พิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย

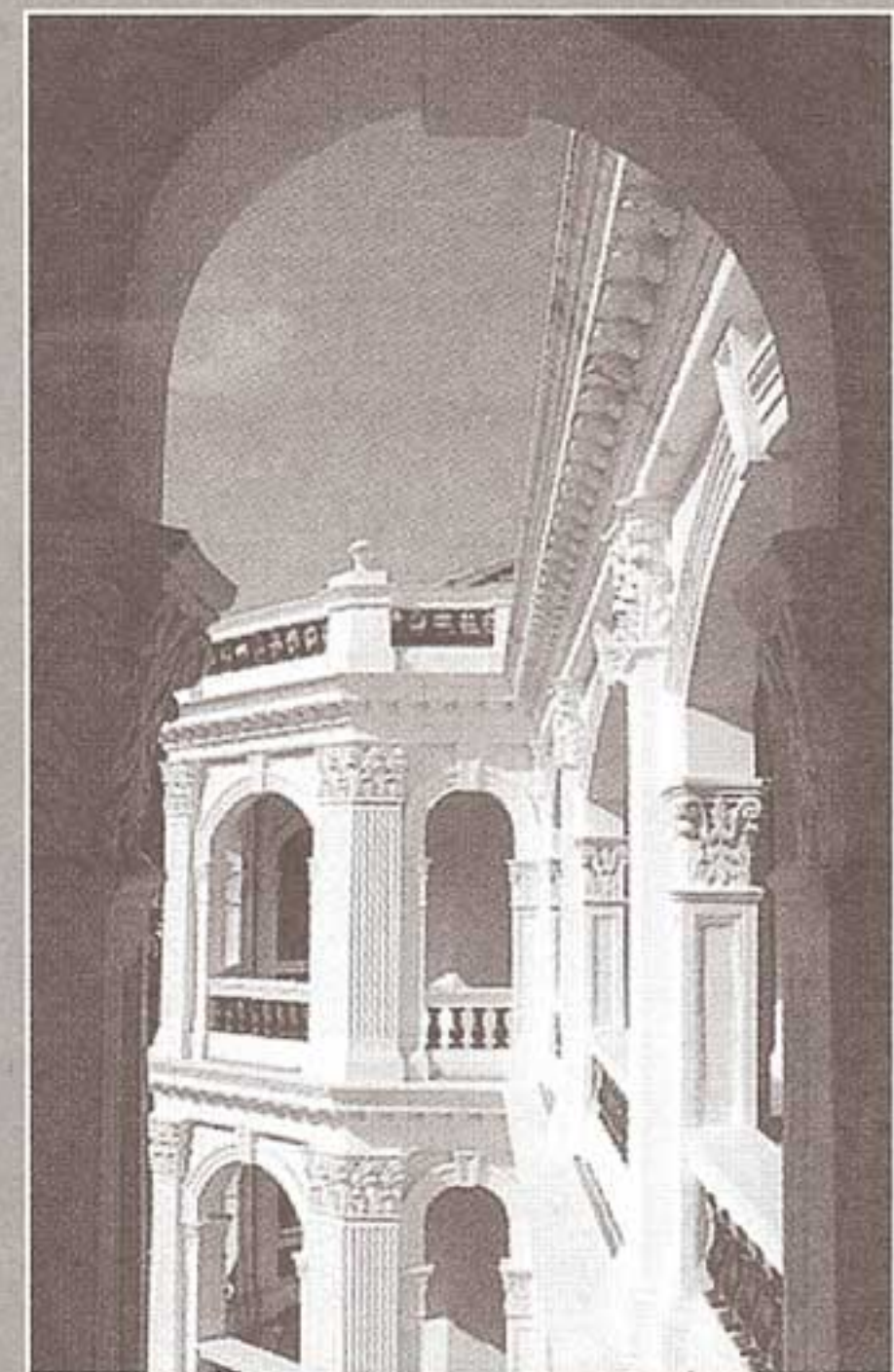
อาคารพิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชียแยกเป็น 2 ปีก ในช่วงที่ทำการศึกษามีเพียงปีกแรกที่เปิดให้เข้าชม ในส่วนนี้จัดแสดงอารยธรรมและวัฒนธรรมจีนจนถึงสิ้นสุดในราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1911) บางห้องมีการเปิดเพลงจีนโบราณเพื่อสร้างบรรยากาศ ในปีแรกของนิทรรศการถาวร เรื่องราวเริ่มด้วยการนำเสนอความเชื่อของคนจีน รูปสัญลักษณ์ต่างๆ และเรื่องราวของนักปราชญ์จีนโบราณ นอกจากนี้ยังจัดแสดงเครื่องเรือนแบบจีนโบราณ เซรามิก หยก และงานศิลปะ แต่ละนิทรรศการทำให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ที่ย้อนไปได้ยาวไกล

ในปีที่สองที่เปิดให้ชมในปี 2001 การจัดแสดงเป็นบ้านที่รวบรวมวัตถุจากเอเชีย-ตะวันตก เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในภาพรวมแล้ว ACM นำเสนอ “เรื่องราวของเอเชีย” เป็นการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งใน

อารยธรรมและวัฒนธรรมเอเชียโบราณ โดยมีแนวคิดที่คนสิงคโปร์ประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติ ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่ในอดีต ACM จึงให้ความสำคัญใน “มรดกแห่งบรรพบุรุษ” ของชาวสิงคโปร์

การยกย่อง “มรดกแห่งบรรพบุรุษ” ของชาวสิงคโปร์ของ ACM ทำให้ประวัติศาสตร์และสังคมสิงคโปร์ย้อนไปไกลขึ้น และขยายขอบเขตพื้นที่ของประวัติศาสตร์สิงคโปร์มากขึ้นใน ACM ทำให้ “มรดกแห่งบรรพบุรุษ” ของชาวสิงคโปร์กลับมามีชีวิตและมีความหมายอีกครั้ง ทวีปเอเชียถูกแบ่งขอยเป็นพื้นที่ของอารยธรรมแหล่งต่างๆ ใน ACM ท่ามกลางความหลากหลายของอารยธรรมโบราณของเอเชียแต่ละแห่ง การเลือกเรื่องที่จะนำเสนอ Kenson Kwok ผู้อำนวยการ ACM อธิบายว่า

ปีกอาคารด้านหนึ่งของพิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย (ACM) หรือ Armenian Street ภายในจัดแสดง Peranakan Culture Peranakan เป็นภาษามาเลย์ที่มีความหมายถึงชุมชนของชาวจีน อินเดีย และยูเรเชีย ที่กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ภาพจากแผ่นพับของพิพิธภัณฑ์อารยธรรมเอเชีย - Asian Civilisations Museum)

คุณต้องบอกลักษณะทั่วไปในวัฒนธรรมต่างๆ บ้าง ไม่เช่นนั้นคุณจะอธิบายมันด้วยวิธีไหน? ถ้าคุณพูดว่าทุกอย่างแตกต่างกัน ทุกเผ่าพันธุ์และทุกภูมิภาคไม่เหมือนกัน อะไรบ้างล่ะที่ถูกต้อง คุณจะไม่สามารถเข้าถึงอะไรได้เลย คุณต้องพูดรวมๆ ไปบ้าง...อะไรคือความเป็นจีน? อะไรคือความเป็นอินเดีย? มันไม่่ง่ายที่จะตอบคำถามเหล่านี้ แต่ก็มีคำตอบโดยรวมๆ ต่อคำถามเช่นนี้ แน่ใจว่ามันไม่ใช่สิ่งที่ทำกันง่าย ๆ ดังนั้น ต้องหาว่าตรงไหนที่เป็นจุดตรงกลางที่จะสื่อให้กับคนเข้าใจ? วัฒนธรรมจีนไม่ใช่แค่วัฒนธรรมอื่น ยังมีวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกมากมาย รวมถึงจากภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย เราพยายามอย่างมากที่จะอธิบายสิ่งเหล่านี้ในพื้นที่ที่เราจำกัด ถ้าคุณดูที่ห้องแสดงประวัติศาสตร์จีน คุณจะเห็นเราจัดแสดงวัฒนธรรมราชวงศ์ถัง ผู้คนในเอเชียกลางและผู้หญิงถึงที่สวมใส่เครื่องแต่งกายแบบเอเชียกลางและอื่น ๆ อีกมากมาย เราพยายามจะเน้นในบางประเด็น การนำเสนอของเราจะเลือกเน้นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไปหรือเปล่า ผมไม่รู้ มันยังไม่มีข้อสรุปในประเด็นพวกนี้ แต่ผู้ชมต้องการคำอธิบายที่มีความนิ่งแล้วในระดับหนึ่ง ผมไม่คิดว่าการนำเสนอเป็นความคลุมเครือมากไปหรือมีลักษณะทั่วไปมากไป หรือควรพูดว่า “มันเป็นเรื่องซับซ้อนมาก ความเป็นจีนคืออะไรเป็นคำถามที่ตอบยาก จีนไม่ได้มีแค่ชั้น แต่ยังมีวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกมากมาย” ผมว่าผู้ชมต้องการได้ความรู้กลับไป ถ้าสิ่งต่าง ๆ มีเงื่อนไขมากเกินไป ผู้ชมจะสับสน

นอกจากการเลือกประเด็นนำเสนอแล้ว งานที่ยากอีกประการหนึ่งคือ การสรุปเนื้อหาประวัติศาสตร์จำนวนมหาศาลให้เหลือแค่เรื่องเล่าสั้น ๆ ใน ACM การนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในสิงคโปร์ได้แก่ จีน มาเลย์ อินเดีย และกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นวิธีการแยกประเภทกลุ่มคนโดยรัฐสิงคโปร์ ใน ACM “อารยธรรมโบราณ” แต่ละที่ถูกทำให้มีความแตกต่างกัน และนำเสนอภายใต้บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนนั้น ๆ อย่างไรก็ตามกลุ่มชนที่หลากหลายนี้ถูกรวมเข้าด้วยกันไว้ใน ACM

กล่าวโดยสรุป เช่นเดียวกับ SAM และ ACM ได้ขยายพื้นที่วัฒนธรรมของตนเองโดยการนำเสนอเรื่องราวออกไปจากเกาะสิงคโปร์สู่ทวีปเอเชีย ยิ่งกว่านั้น ACM กระโดดไปสู่การบอกเล่า “อดีต” ของประชากรสิงคโปร์ ทำให้ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ย้อนไปไกลมากขึ้นเป็นพันปี อย่างไรก็ตามเอเชียก็ไม่ได้ถูกนำเสนอในภาพของความสอดคล้องกลมเกลียวกัน ไม่เหมือนกับวิธีที่ SAM นิยามเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อารยธรรมเอเชียที่หลากหลายถูกถกเถียงกันเป็นชาวสิงคโปร์ในแนวคิด “เรื่องราวแห่งเอเชีย” แต่ก็เหมือนกับ SAM ในแง่การนำเสนอนิทรรศการที่แบ่งเรื่องราวเป็นกลุ่มคนต่าง ๆ แสดงถึงความเกี่ยวโยงของคนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่ต่างก็ให้ชีวิตซึ่งกันและกัน

การเชื่อมโยงของบทสนทนา: Chronotopes และจินตนาการ

กลุ่มพิพิธภัณฑ์ของ NMS จินตนาการถึงสิงคโปร์แตกต่างกัน SHM โดยแสดงกระบวนการก่อเกิดประเทศสิงคโปร์ โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ACM

จับประเด็นจุดกำเนิดของคนสิงคโปร์โดยการนำเสนออารยธรรมเอเชียโบราณ ส่วน SAM แลเห็นตัวเองในฐานะศูนย์กลางศิลปะแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งนำเสนอประวัติศาสตร์และศิลปะที่แตกต่างกัน โดยใช้เรื่องราวที่แตกต่างเหล่านี้เชื่อมโยงห่วงโซ่ของเวลาและพื้นที่สู่ความเป็นสิงคโปร์สมัยใหม่ อย่างไรก็ตามยังมี “ช่องว่าง” ของเวลาและพื้นที่ในแต่ละเรื่องราวที่นำเสนอ ซึ่งจะอธิบายต่อไป

	SHM	SAM	ACM
ประเภทของการจัดแสดง	ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ร่วมสมัย	งานทัศนศิลป์จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	อารยธรรมเอเชียโบราณ
ขอบเขตพื้นที่	ประเทศ (สิงคโปร์)	ภูมิภาค (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)	ทวีป (เอเชีย)
ขอบเขตเวลา	ศตวรรษที่ 14 - ปัจจุบัน	ศตวรรษที่ 20 - ปัจจุบัน	ประวัติศาสตร์ช่วง 5000 ปีก่อนคริสตกาล ถึง 1911
ภารกิจ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ นำเสนอประวัติศาสตร์เพื่อการศึกษาและการสร้างชาติ ◆ วิจัย และให้ความบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทำสิงคโปร์ให้เป็นนครแห่งศิลปะในระดับโลกเป็นแหล่งเรียนรู้, วิจัย และให้ความบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ทำสิงคโปร์ให้เป็นศูนย์กลางมรดกของอารยธรรมเอเชียโบราณ ◆ เป็นแหล่งเรียนรู้, วิจัย และให้ความบันเทิง
สารที่สื่อ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประวัติศาสตร์ยังคงถูก "สร้างขึ้น" ตลอด: อดีตเป็นเครื่องนำทางและความภาคภูมิใจของชาติ ◆ เชิดชูความเป็นผู้นำของพรรค PAP 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สิงคโปร์เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคที่มีความสุนทรีย์และมีชีวิตชีวา ◆ สิงคโปร์จะเป็นผู้นำในการสนับสนุนงานศิลปะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วัตถุประสงค์วัฒนธรรมแสดงถึงอดีตอันรุ่งโรจน์ของบรรพบุรุษประชากรสิงคโปร์ที่หลากหลายเชื้อชาติ ◆ ประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เรื่องราวต่างๆ อยู่บนพื้นฐานว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและถูกค้นพบในเกาะสิงคโปร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะที่เป็นภูมิภาคที่มีขนาดร่วมกันและเป็นภูมิภาคแห่งความสุนทรีย์ ◆ สิงคโปร์เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคที่มีความเชื่อมโยงกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ สร้างเอเชียให้เป็นบ้านหลอมของอารยธรรมโบราณต่าง ๆ ◆ "เรื่องราวแห่งเอเชีย" ถูกถักทอผ่านมรดกแห่งบรรพบุรุษของชาวสิงคโปร์

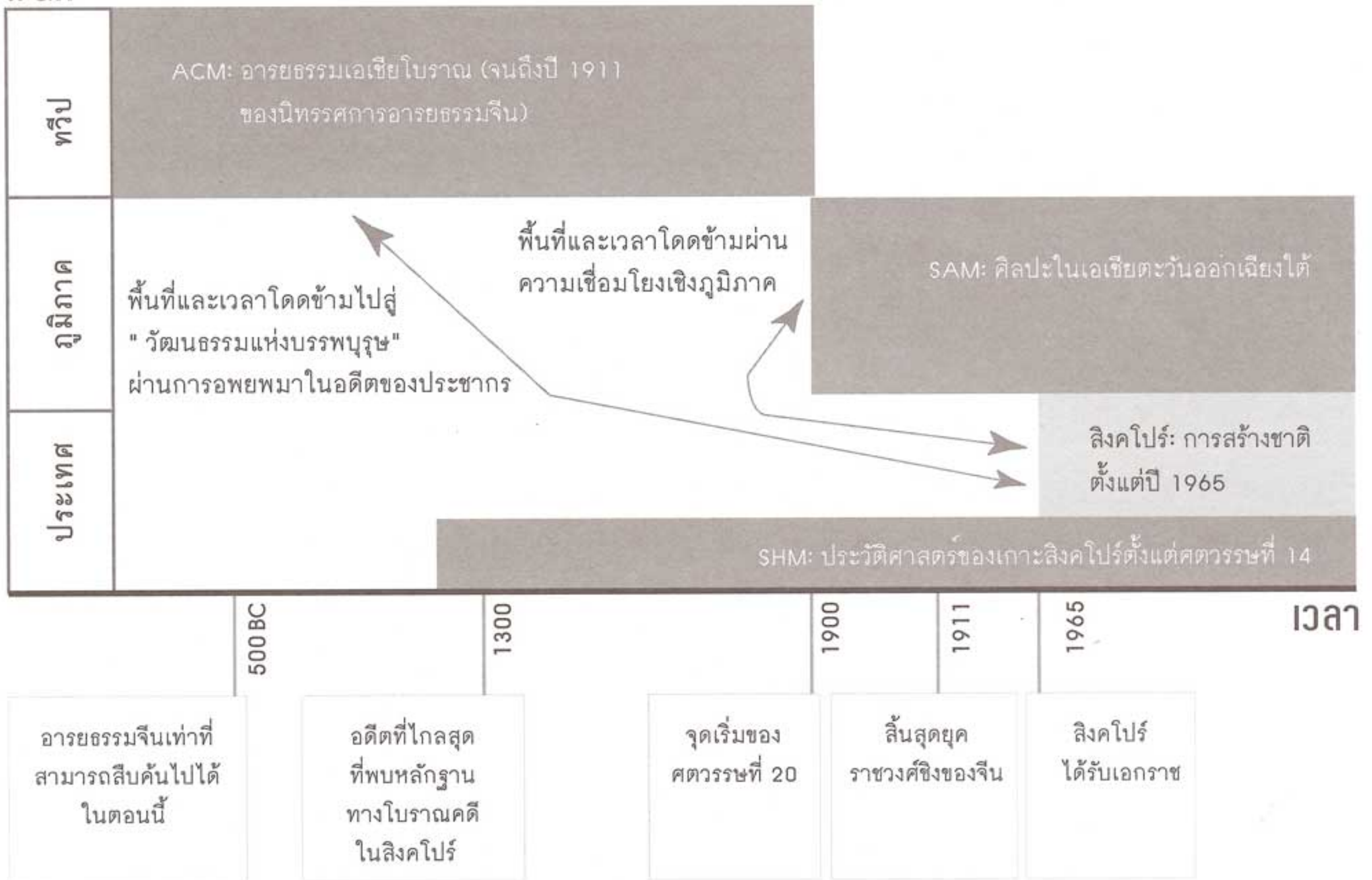
ตาราง 1 เปรียบเทียบการจัดแสดงของ SHM SAM และ ACM

การสร้างเชื่อมโยงของพื้นที่และเวลา

ทั้งสามพิพธิภณท์แสดงวิธีการของการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน รวมถึงแสดงให้เห็นว่าสิงคโปร์ให้เหตุผลอย่างไรต่อการเป็นศูนย์กลางในภูมิภาค SHM มองพื้นที่ที่ถูกกำหนดโดยเส้นเขตแดนของการเป็นรัฐชาติ ประวัติศาสตร์ของสิงคโปร์อยู่บนพื้นฐานที่ว่ามื่ออะไรเกิดขึ้นบ้างในเกาะแห่งนี้เมื่ออดีตที่ผ่านมา สิงคโปร์มีอำนาจอธิปไตยของตนที่จะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่ SAM ดึงพื้นที่ออกไปนอกเกาะสิงคโปร์ ไปสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้/อาเซียน โดยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวมีนัยทางการเมือง ส่วน ACM แบ่งพื้นที่ออกเป็นอารยธรรมต่างๆ และในแต่ละอารยธรรมจะมีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน โครงสร้างของเวลาและพื้นที่ที่แตกต่างกันนี้ถูกฝังตรึงอยู่ในเรื่องราวที่นำเสนอในพิพธิภณท์ต่างๆ เหล่านี้

chronotopes แสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงในภูมิภาคถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรใน เรื่องที่นำเสนอเหล่านั้น รวมถึงการเล่าเรื่องอดีตที่อยู่ใต้อิทธิพลของบริบทปัจจุบัน และ

พื้นที่

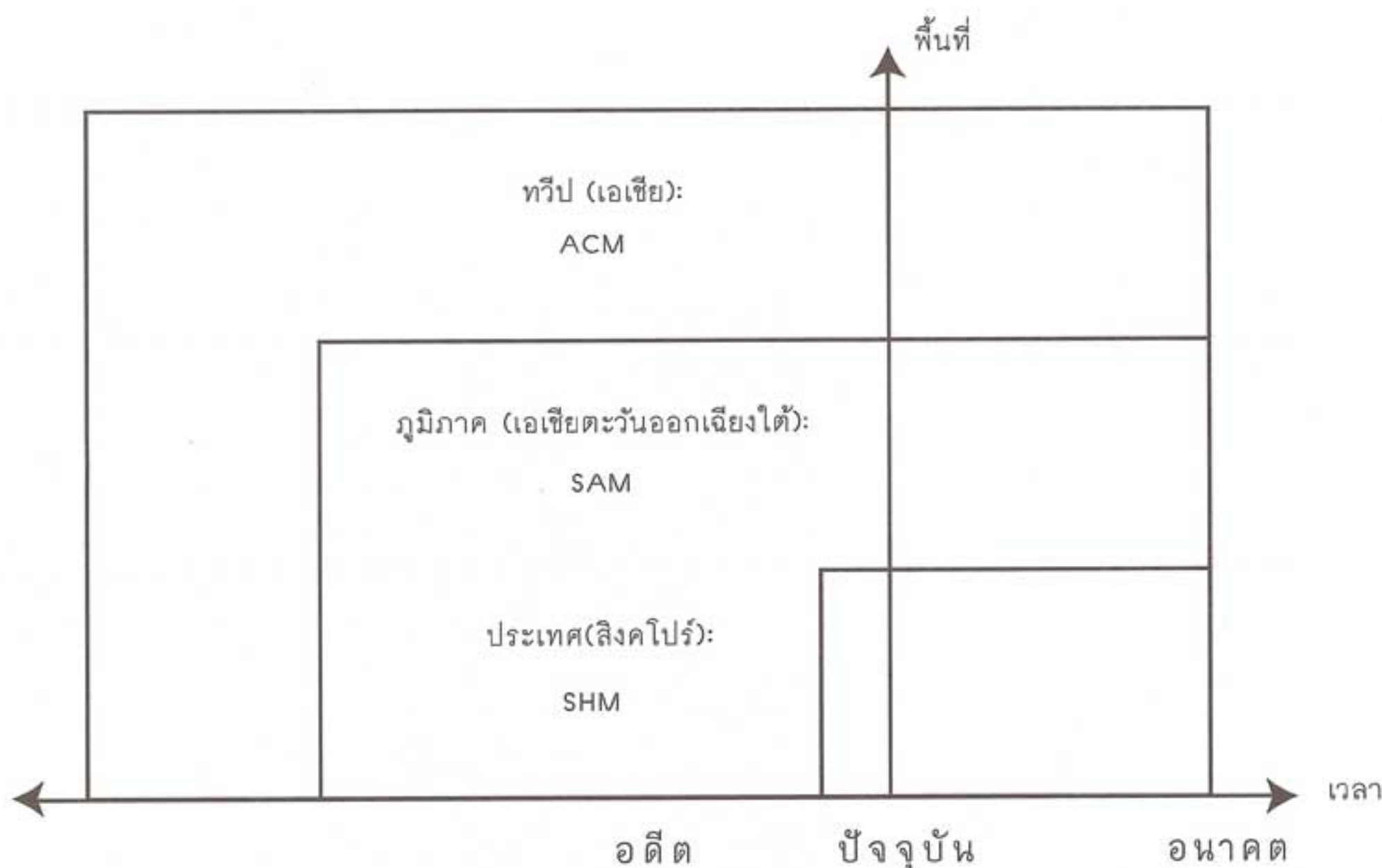
- ความยาวของเวลาในฐานะการเป็นรัฐชาติ(สิงคโปร์)
- ขอบเขตของประวัติศาสตร์ที่จัดแสดงในแต่ละพิพธิภณท์

แผนภาพ 1 แสดงตรรกะพื้นที่และเวลาของพิพธิภณท์สถานที่แห่งชาติสิงคโปร์ (ไม่ได้เขียนตามมาตราส่วน)

เรื่องราวในพิพิธภัณฑ์ที่บิดเบือนสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้วย การโดดข้ามระหว่างอดีตและปัจจุบัน (การโดดข้ามเวลา) และการโดดข้ามระหว่างสิงคโปร์, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับทวีปเอเชีย (การโดดข้ามพื้นที่) ถูกเชื่อมต่อกันในความสัมพันธ์เชิงภูมิภาคที่นำเสนอใน NMS เรื่องเล่าเหล่านี้โยงอดีตเข้ากับปัจจุบันและโยงปัจจุบันเข้ากับอดีต และเชื่อมท้องถิ่นกับพื้นที่อื่น ๆ (ดูแผนภาพ 1)

เอกสารทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และเศษชิ้นส่วนต่าง ๆ ถูกทำให้มีชีวิตในพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่และการอธิบาย เนื้อหาในการนำเสนอวัตถุทางศิลปะและประวัติศาสตร์ในพิพิธภัณฑ์เหล่านี้มีช่วงเวลาที่แตกต่างกันและมาจากหลายสถานที่ จากทัศนระนาบทสนทนา วัตถุเหล่านี้เป็นประจักษ์พยานถึงการมีอยู่ (presence) และอำนาจซึ่งไม่สามารถจะปฏิเสธได้ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเหล่านั้นยืนยันได้ถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ดังนั้น ตอนนี้ (Now) และต่อไป (Then) ที่นี่ (Here) และที่นั่น (There) เข้ามาอยู่ร่วมกันและก่อให้เกิดบทสนทนา

ในแผนภาพ 2 แสดงตัวแบบพื้นที่และเวลาสามารถสร้างขอบเขต (horizons) ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกในพิพิธภัณฑ์ได้อย่างไร ขอบเขตต่าง ๆ เหล่านี้เป็นจินตนาการเกี่ยวกับท้องถิ่นและภูมิภาคที่อยู่ใน NMS ภายใต้จินตนาการดังกล่าวมรดกทางวัฒนธรรมในอดีตถูกอ้างโดยพิพิธภัณฑ์และถูกเสพโดยผู้ชม จากแนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนา แนวคิด chronotope มีประโยชน์ไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงตรรกะของพื้นที่-เวลาของประวัติศาสตร์ที่ถูกเล่า แต่ยังทำให้เราหาที่ตั้งของขอบเขตของพื้นที่และเวลาของเรื่องราวนั้นได้ ขอบเขตดังกล่าวได้สร้างภาพตัวแทน (representation) เชิงสัญลักษณ์ของอดีตที่ปะทะ

แผนภาพ 2 แสดงจินตนาการเกี่ยวกับภูมิภาคและท้องถิ่น: ขอบเขตของพื้นที่ที่มรดกทางจินตนาการใน NMS

ประสานกันนั้นขึ้น เรื่องราวที่ได้รับการเชิดชูในพิพิธภัณฑ์จึงเต็มไปด้วยจินตนาการเกี่ยวกับ เวลาและพื้นที่ของผู้เล่า

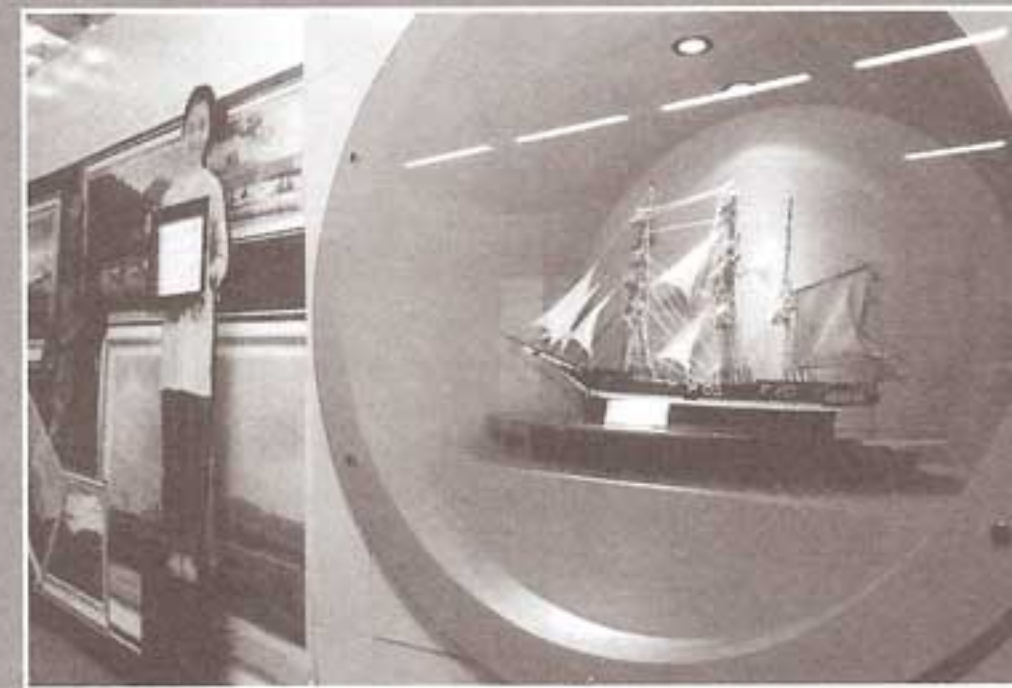
กล่าวโดยสรุป จินตนาการของพื้นที่และเวลาที่กว้างไกลนั้นเป็นรูปแบบและแก่น-สารที่กำหนดเฉพาะผ่านเรื่องราวต่าง ๆ นั่นคือ เรื่องราวใน SAM แสดงความเชื่อมโยงระหว่างประเทศด้วยศิลปะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรื่องราวนี้ถูกสร้างและแสดงผ่านแนวคิดหลักในนิทรรศการต่าง ๆ ในขณะที่ประชากรที่หลากหลายชาติพันธุ์ของสิงคโปร์ ที่นำเสนอใน ACM โอบล้อมจินตนาการของเวลาและพื้นที่ที่กว้างไกลออกไป และสำหรับ SHM มีจินตนาการ “ที่แคบกว่า” โดยให้ภาพเหตุการณ์ วัตถุ และผู้คนที่อยู่ภายในเกาะ สิงคโปร์เท่านั้น

สรุป

จากการตรวจสอบตรรกะทางพื้นที่และเวลาของประวัติศาสตร์และเรื่องราวใน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิงคโปร์ chronotope ทำให้เห็นถึงบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของคนสิงคโปร์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม chronotope จะมีชีวิตขึ้นมาไม่ได้ หากปราศจากการมีอยู่ของอดีต ดังที่นิทรรศการต่าง ๆ ได้สร้างเรื่องราว และยังมีมอบพลังแก่เรื่องราวเหล่านั้น

ในขณะที่ SAM พูดยถึงความเกี่ยวพัน ความสัมพันธ์ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สิงคโปร์เป็นส่วนหนึ่งในนั้น ACM เป็นเครื่องระลึกถึงว่าสิงคโปร์เป็นบ้านหลอมของคนเอเชียต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม และ SHM ก็นำเสนอเรื่องราวในขอบเขตของชาติและอำนาจอธิปไตยของรัฐบนเกาะแห่งนี้ ถ้าประดิษฐกรรมที่สร้างขึ้นโดย SAM และ ACM สำเร็จ จินตนาการเกี่ยวกับภูมิภาคของชาวสิงคโปร์จะนำมาซึ่งเงินตราและสถาปนาความเป็นเจ้า (hegemony) ให้กับสิงคโปร์ SAM สามารถนำเสนอมาตรฐานต่อวงการศิลปะระดับโลกให้หันกลับมามองศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่สำคัญ ในขณะที่ผู้เข้าชม ACM จะเห็นภาพเอเชียผ่านประชากรที่หลากหลาย

นิทรรศการ Rivertales
บอกเล่าประวัติศาสตร์
สิงคโปร์ ที่ผูกพันกับสายน้ำ
พร้อมเกมลิเกิ้ล
ให้เด็กๆ ค้นหาเรื่องราว
(ภาพจากแผ่นพับ
'Trial Blazer'
Oct-Dec 2003- SHM)

ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นโครงสร้างประชากรของสิงคโปร์ (จีน มาเลย์ อินเดีย และอื่น ๆ) มีเพียงแต่ SHM เท่านั้นที่นำเสนอเรื่องราวการประกาศเอกราชของสิงคโปร์และประวัติศาสตร์เฉพาะของสิงคโปร์

ถ้าประยุกต์ใช้ข้อถกเถียงของแนวทางที่แตกต่างกันในการศึกษาประวัติศาสตร์กับ NMS อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของสำนักฟูโกะจะสนใจไปที่สถานการณ์ในปัจจุบันที่อยู่ล้อมรอบการนำเสนอพรรคใน NMS ส่วนแนวทางกลุ่มวัตดูวิสัยจะตั้งคำถามต่อประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างโดย NMS และไม่ยอมรับเรื่องราวเหล่านั้นผ่านความจริงชุดอื่นของอดีต ส่วนแนวคิดเชิงบทสนทนาจะมองว่าสำนักของปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าประวัติศาสตร์และเป็นการพยายามเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน แม้จะพ่วงไปกับการตีความในบริบทใหม่ แต่หลักฐานจากอดีตปลูกเร้า เน้น และนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือให้กับเรื่องราวในอดีต

แนวคิดประวัติศาสตร์เชิงบทสนทนาเน้นบริบทเกี่ยวกับเวลาที่หลากหลายในการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ แนวคิด chronotope ทำให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และสิงคโปร์กับภูมิภาค และชี้ให้เห็นจินตนาการเกี่ยวกับท้องถิ่นกับภูมิภาคของ NMS ที่อยู่เบื้องหลังเรื่องเล่าต่าง ๆ จินตนาการของปัจจุบันเป็นการปฏิรูปอดีตและมุ่งหมายจะวาดอนาคต เมื่อปัจจุบันกลายเป็นอดีตและอนาคตกลายเป็นปัจจุบัน ทักษะแนวบทสนทนาจึงยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม โดยมองว่าอดีตถูกสร้างใหม่อยู่เสมอ เรื่องราวต่าง ๆ ที่แตกต่างกันจะเกิดขึ้นเสมือนเป็นบริบทร่วมสมัยอันใหม่ที่ก่อให้เกิดบทสนทนา ดังนั้นการมองหาพื้นที่ทางพรรคและจินตนาการของประวัติศาสตร์สิงคโปร์จะยังคงดำเนินต่อไปไม่สิ้นสุด

ผู้ที่สนใจข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑที่ทั้ง 3 แห่ง สามารถสืบค้นได้จาก URL

1. Singapore History Museum: www.nhb.gov.sg/shm
2. Singapore Art Museum: www.singaporeart.com
3. Asian Civilisations Museum: www.nhb.gov.sg/acm/acm.shtml